

Päiväkirjamuotoinen opinnäytetyö varhaiskasvatuksen sosionomin työstä

Laura Nurminen

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Päiväkirjamuotoinen opinnäytetyö varhaiskasvatuksen sosionomin työstä

Laura Nurminen
Sosionomi, AMK
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2024

Laura Nurminen

Päiväkirjamuotoinen opinnäytetyö varhaiskasvatuksen sosionomin työstä

Vuosi

2024

Sivumäärä

67

Päiväkirjamuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella ja analysoida varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa ja siihen liittyviä keskeisiä elementtejä järvenpääläisessä varhaiskasvatusyksikössä kirjoittaen päiväkirjaraportointia varhaiskasvatuksen sosionomin työstä kymmenen viikon ajalta. Päivittäisessä raportoinnissa nostettiin esiin työpäivän keskeisimpiä tapahtumia, viikolle asetettujen tavoitteiden edistämistä sekä mahdollisia haasteita työskentelyssä. Viikoittaisiin viikkoanalyysiin kuului oman osaamisen arviointia kyseisen viikon osalta sekä oman työskentelyn peilaamista teoreettiseen tietoperustaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli ammatillisen osaamisen vahvistaminen varhaiskasvatuksen sosionomina sekä uuden ammatti-identiteetin omaksumisen ja ammatillisen kasvun tukeminen.

Opinnäytetyön päiväkirjaraportoinnin viikoittaisiksi teemoiksi valikoitui varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan kannalta olennaisimpia teemoja, joita käsiteltiin päiväkirjaraportoinnissa teoretietoon peilaten. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva on uusi ja vielä osin rakentumisvaiheessa, joten päiväkirjaraportoinnin avulla mahdollistui teoriassa tiedossa olevan työnkuvan reflektointi ja analysointi myös käytännössä.

Tarkastelemalla omaa työskentelyä ja varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan liittyviä keskeisimpiä elementtejä niin teoriassa kuin käytännössäkin, vahvistettiin käsitystä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta ja lisättiin itsevarmuutta omaan työhön. Näin mahdollistettiin ammatillisen kasvun tukeminen ja kyettiin jäsentämään varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillista osaamista. Opinnäytetyöstä voivat hyötyä myös muut varhaiskasvatuksen sosionomiksi valmistuvat sekä toisaalta varhaiskasvatuksen tiimit, joille opinnäytetyön avulla voidaan selkeyttää varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa ja ammatillista osaamista. Toimeksiantajalle opinnäytetyö tarjosi lisäksi uusia näkökulmia kehittämistyöhön esimerkiksi lasten sekä huoltajien osallisuuden vahvistamiseksi.

Asiasanat: varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva, varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen osaaminen

Laura Nurminen

A diary-based thesis about the work of a social pedagogue in early childhood education and care

Year

2024

Pages

67

The purpose of this diary-based thesis was to examine and analyze the role of a social pedagogue in early childhood education and care and its most important elements in a daycare center in Järvenpää. The thesis was carried out by writing diary reports of the daily work of a social pedagogue in early childhood education and care over a period of ten weeks. The daily reporting emphasized the most significant events of the workday, progress towards weekly set goals and potential challenges met during the workday. Weekly analyses included self-assessment of one's own competence for the week as well as reflecting one's own work on theory. The objective of the thesis was to strengthen professional competence as a social pedagogue in ECEC and support the adoption of a new professional identity as well as professional growth.

The weekly themes for the diary reporting were chosen based on the most essential elements of the role of a social pedagogue in ECEC, which were then discussed in the diary reports in relation to theory. Since the role of a social pedagogue in ECEC is quite new and still taking its shape, the diary reporting enabled reflection and analysis of the theoretically known role also in practice.

Supporting professional growth and analyzing the professional competence of a social pedagogue in early childhood education and care was enabled by examining one's own work and the most important elements of the role of a social pedagogue in ECEC both theoretically and practically. The thesis can provide benefit to other students graduating as social pedagogues in ECEC as well as the whole professional team in early childhood education and care, as it can clarify the role and professional competence of social pedagogues in early childhood education and care.

Keywords: early childhood education and care, Bachelor of Social Services in early childhood education and care, role of social pedagogue in ECEC, professional competence of social pedagogue in ECEC

Sisälllys

1	Johdanto.....	6
2	Varhaiskasvatus.....	7
3	Osallisuus.....	8
4	Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	9
5	Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	10
6	Kasvatusyhteistyö.....	11
7	Lasten vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa.....	11
8	Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa.....	12
9	Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	13
10	Tiimityö varhaiskasvatuksessa.....	14
11	Nykytilanne.....	15
11.1	Työ ja siihen vaadittava osaaminen.....	15
11.2	Sidosryhmät.....	17
11.3	Vuorovaikutustaidot.....	18
11.4	Opinnäytetyön tavoitteet.....	19
11.5	Autoetnografia.....	19
11.6	Opinnäytetyön eettisyys.....	19
12	Päiväkirjaraportointi.....	20
12.1	Viikko 1: Varhaiskasvatuksen perustehtävän ja tavoitteiden äärellä.....	20
12.2	Viikko 2: Lasten osallisuutta tarkastellen.....	27
12.3	Viikko 3: Näkökulmia lasten osallisuuden vahvistamiseen.....	30
12.4	Viikko 4: Lasten väliset vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa.....	35
12.5	Viikko 5: Kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksen arjessa.....	40
12.6	Viikko 6: Huoltajien osallisuuden toteutuminen ja vahvistaminen.....	44
12.7	Viikko 7: Tuen tarpeet ja tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.....	48
12.8	Viikko 8: Varhaiskasvatuksen monialainen yhteistyö.....	53
12.9	Viikko 9: Varhaiskasvatuksen sosionomi ja palvelujärjestelmäosaaminen.....	57
12.10	Viikko 10: Tiimityön merkitys ja tiimin toimivuus.....	60
13	Pohdinta.....	64
	Kuviot.....	71

1 Johdanto

Tämän päiväkirjamuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella ja analysoida varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa ja siihen liittyviä keskeisiä elementtejä uuteen ammattiin ja uuteen työnkuvaan valmistuvan sosionomiopiskelijan näkökulmasta. Olen aiemmalta koulutukseltani terveydenhoitaja, eikä kokemusta varhaiskasvatuksessa työskentelystä siis vielä juuri ole kertynyt. Nyt valmistumisen kynnyksellä olen aloittanut työt varhaiskasvatuksessa huomaten samalla, että teoriassa ja paperilla tiedossa oleva varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva onkin itselleni vielä käytännössä hieman epäselvä ja hajanaisen tuntuinen.

Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa omaa ammatillista osaamistani varhaiskasvatuksen sosionomina sekä tukea uuden ammatti-identiteetin omaksumista ja ammatillista kasvuani varhaiskasvatuksen sosionomin työhön. Koen, että päiväkirjamuotoisen opinnäytetyön tekeminen sopii erinomaisesti tilanteeseeni aloitettuani juuri uudessa työssä uudella alalla, tukien samalla ammatillista kasvuani ja kehitystäni.

Opinnäytetyön työelämän yhteistyökumppanina toimii Järvenpään kaupungin varhaiskasvatus. Päiväkirjaraportointi toteutetaan Järvenpään kaupungin varhaiskasvatusyksikössä, jossa olen aloittanut työskentelyn toimintakaudella 2023-2024. Päiväkirjaraportoinnissa käsiteltäviä teemoja ovat varhaiskasvatuksen perustehtävä ja tavoitteet, lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa sekä lasten osallisuuden vahvistaminen, lasten vertaissuhteiden tukeminen, huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö, huoltajien osallisuus ja sen vahvistaminen, lapsen yksilöllinen tukeminen varhaiskasvatuksessa, tiimityön merkitys sekä monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa.

Lasten osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksessa on keskeisessä roolissa varhaiskasvatuksen sosionomin työssä. Lasten osallisuuden kokemisella ja sen vahvistamisella on suora yhteys myös lasten hyvinvointiin, mikä korostaa entisestään osallisuuden merkitystä varhaiskasvatuksessa. Tästä syystä olen nostanut niin lasten kuin huoltajienkin osallisuuden ja sen vahvistamisen keskeisiksi teemoiksi päiväkirjaraportoinnissani. Osallisuuteen linkittyy vahvasti myös lasten vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa; lasten vertaissuhteet ja ryhmän yhteisöllisyys ovat keskeiset tekijät lasten sosiaalisen osallisuuden toteutumisessa.

Lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemisen kannalta varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen myös lapsen yksilöllisestä tukemisesta varhaiskasvatuksessa on merkityksellistä. Lapsen ja perheen tukemisessa niin tiimityöllä kuin monialaisella yhteistyölläkin on oma tärkeä roolinsa. Osallisuuden rinnalle keskeisiksi käsiteltäviksi teemoiksi päiväkirjaraportointiin olen siksi valikoinut myös lapsen yksilöllisen tuen varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen tiimityön sekä monialaisen yhteistyön.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus muodostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuksen toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja siinä painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatus on myös ensimmäinen ja siksi varsin merkityksellinen osa suomalaista kasvatustajärjestelmää. (Opetushallitus 2023a.) Elinikäisen oppimisen pohja rakennetaan varhaislapsuudessa, joten varhaiskasvatuksen voidaan todeta toimivan perustana suomalaiselle kasvatustajärjestelmälle. Myös Opetushallituksen (2022) laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet linkittää varhaiskasvatuksen merkittäväksi osaksi elinikäistä kasvun ja oppimisen polkua; varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muodostaa yhtenäisen jatkumon yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien kanssa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on siis varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaava Opetushallituksen laatima määräys, joka ohjaa niin paikallisten kuin lasten henkilökohtaistenkin varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaa sekä varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat ennen kaikkea varhaiskasvatustalakiin (540/2018), jossa säädetään esimerkiksi lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, lapsen edun ensisijaisuudesta sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista.

Varhaiskasvatustalain (540/2018) määrittelemät varhaiskasvatuksen tavoitteet pitää sisällään muun muassa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen, oppimisen edellytyksien ja elinikäisen oppimisen tukemisen, monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttamisen, myönteisten oppimiskokemusten mahdollistamisen sekä kehittävän, oppimista edistävän, terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön varmistaminen. Varhaiskasvatuksen tavoitteissa mainitaan myös lasten yksilöllinen tukeminen, osallisuuden mahdollistaminen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sekä varhaiskasvatuksen kasvattajien ja lasten huoltajien välinen kasvatusyhteistyö.

Varhaiskasvatustalaki (540/2018) velvoittaa siis myös lapsen edun ensisijaisuuteen niin varhaiskasvatuksen suunnittelussa, järjestämisessä, tuottamisessa kuin siitä päätettäessäkin. Lapsen etu on huomioitava paitsi yksilöllisesti jokaisen lapsen kohdalla, myös koko lapsiryhmän tasolla. Varhaiskasvatuksessa lapsen edun ensisijaisuuden varmistamisessa keskiössä on jokaiselle lapselle laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka pohjautuu lapsen oikeuteen saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma perustuu lapsen edun ensisijaisuuteen sekä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. (Opetushallitus 2022, 12.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022, 16) velvoittaa kunnat järjestämään varhaiskasvatusta kunnassa vallitsevan tarpeen mukaan. Varhaiskasvatustalain mukaisia varhaiskasvatuksen toteuttamismuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta.

3 Osallisuus

Osallisuutta voidaan tarkastella tunteena, joka syntyy, kun ihminen kokee kuuluvansa johonkin ryhmään tai yhteisöön (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020). Myös Nivala ja Ryytänen (2019, 138) määrittelevät osallisuutta johonkin kuulumisen näkökulmasta, ihmisen ja yhteisön välisenä suhteena. Heidän mukaansa osallisuus muodostuu kolmesta eri osa-alueesta: ihminen on osa jotakin yhteisöä, toimii osana yhteisöä ja myös tuntee olevansa osa yhteisöä. Heidän mukaansa osallisuuden toteutuminen edellyttää näiden kaikkien kolmen osa-alueen toteutumista; osallistumista, kuulumista, vaikuttamista ja kuulluksi tulemistä.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2023) jakaa osallisuuden myös kolmeen eri osa-alueeseen, jotka ovat osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä osallisuus yhteisestä hyvästä. Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa ennen kaikkea mahdollisuutta elää oman näköistään elämää ja tehdä omaa elämää ja omia palveluita tai toimintaan osallistumista koskevia päätöksiä. Yhteisöllisellä osallisuudella tarkoitetaan sitä, että yksilöllä on mahdollisuus kuulua hänelle merkityksellisiin ryhmiin ja saada vaikuttaa itselleen merkityksellisiin asioihin sekä tarvittaessa saada tukea vaikuttamiseen. Osallisuus yhteisestä hyvästä puolestaan pitää sisällään yhdessä tekemisen sekä yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen osallistumisen.

Kokiessaan osallisuutta ihminen siis kokee olevansa merkityksellinen osa jotakin yhteisöä tai ryhmää. Osallisuutta kokiessaan ihmisellä on mahdollisuus tulla kuulluksi ja saada vaikuttaa paitsi omaan elämäänsä, myös koko yhteisöön tai ryhmään liittyviin asioihin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2023) on listannut periaatteita, joita noudattamalla voidaan vahvistaa aivan kaikkien osallisuuden kokemista. Näitä osallisuuden edistämisen periaatteita ovat esimerkiksi toimintaan osallistumisen vapaaehtoisuus, osallistujien kunnioittava ja kategorisoimaton kohtaaminen, toiminnan ja yksilöllisten ratkaisujen kehittäminen yhdessä sekä yksin jääneiden haavoittaminen ja houkuttelevuus mukaan toimintaan.

Osallisuuden ja sen vahvistamisen merkityksellisyys korostuu sen vaikutuksessa yksilön kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Vahvistamalla osallisuutta vahvistetaan myös yksilön toimijuutta, terveyttä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Osallisuuden vahvistaminen ehkäisee myös syrjäytymistä

4 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lasten osallisuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan ennen kaikkea sitä, että lapsi on osa ryhmää ja koko varhaiskasvatussyhteisöä, ja hän myös kokee olevansa merkityksellinen osa tätä kokonaisuutta. Lapsella on myös mahdollisuus osallistua ryhmässä tai yhteisössä tapahtuvaan vuorovaikutukseen omista lähtökohdistaan ja tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi juuri sellaisena kuin on. Lapsella tulee olla myös mahdollisuus vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin. (Opetushallitus 2023b.)

Myös Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 57, 74-76) korostavat lasten osallisuuden toteutumisessa lapsen mahdollisuutta vaikuttaa ja olla osallisena omiin asioihinsa, tuoden esiin myös kasvattajien roolin havaita, rohkaista ja tukea lapsen kykyä osallistua ja vaikuttaa. He kirjoittavat lasten osallisuudesta lapsen oikeutena, viitaten YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, olla osallisena omaan elämään liittyvissä asioissa ja tulla hyväksytyksi omana persoonanaan.

Yksilön oikeuden lisäksi osallisuutta voidaan tarkastella varhaiskasvatuksessa myös yhteisöllisenä ilmiönä. Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 76-77) kirjoittavat, että syntyäkseen ja kehittyäkseen osallisuus vaatii lasten ja kasvattajien välistä vuorovaikutusta ja vertaisryhmään tai yhteisöön kuulumista. Osallisuutta vahvistavassa vuorovaikutuksessa jokaista osapuolta kuullaan, jokaisella on mahdollisuus ilmaista asioita ja mielipiteitään omista lähtökohdistaan, jokainen tulee kohdatuksi ja saa näin ollen olla vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmään kuulumisen tunne puolestaan syntyy siitä, että lapsi kokee tulevansa nähdyksi, kuulluksi, ymmärretyksi ja huomioduksi. Lapsi saa ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään tuntien, että hänen näkemyksillään on merkitystä.

Turja ja Vuorisalo (2022, 47) toteavat, ettei varhaiskasvatuksessa lasten osallisuuden toteutumiseksi kuitenkaan riitä pelkkä mukanaolo ja osallistuminen. He korostavat, että lapsilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa paitsi omaan, myös ryhmän yhteiseen toimintaan kokonaisvaltaisesti. Lapsille tulee antaa mahdollisuus osallistua niin toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen kuin arviointiin. Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 78) muistuttavat, että vaikuttamisessa, valintojen tekemisessä, päätöksenteossa ja vastuun ottamisessa tulee kuitenkin aina huomioida lapsen ikätaso, taidot ja kiinnostus. Osallisuutta ja asioihin vaikuttamista harjoitellaan varhaiskasvatuksen arjessa pienin askelin.

Myös Opetushallituksen (2022, 34) laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat lasten osallisuuden edistämiseen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lasten osallisuuden vahvistamisessa merkittävä rooli on lapsen sensitiivisellä kohtaamisella, toisten näkemyksien ja mielipiteiden arvostamisella sekä sillä, että lapselle tarjotaan myönteisiä kokemuksia nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta.

5 Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 34) korostetaan myös huoltajien osallisuuden vahvistamista varhaiskasvatuksessa. Lasten huoltajille tulisi myös antaa mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Myös huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä tulisi huomioida ja arvostaa.

Keskiössä huoltajien osallisuuden toteutumisessa ja vahvistamisessa on avoin ja vastavuoroinen vuorovaikutus kasvattajien ja huoltajien välillä. Huoltajat kohdataan varhaiskasvatuksen arjessa arvostavasti, ja heidät nähdään ja kohdataan oman arkensa ja lapsensa asiantuntijoina. Huoltajien aloitteita ja ideoita huomioidaan ja heidät otetaan mukaan suunnittelemaan päiväkodin toimintaa. Myös sillä, että varhaiskasvatuksen arkea tehdään näkyväksi huoltajille, on merkitystä huoltajien osallisuuden toteutumiselle. (Vanhempainliitto 2023.)

Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 105) korostavat välittämisen ja välittämiseen liittyvien arvojen merkitystä huoltajien osallisuuden toteutumisessa ja vahvistamisessa. Huoltajien kohtaamisessa kiireettömyyden, pysähtymisen ja kuuntelemisen merkitys on suuri. Voidaan puhua niin sanotusta välittämisen kulttuurista, jossa korostuu lasten ja perheiden vahvuuksien ja osaamisen tunnistaminen, kunnioitus, kannustaminen ja yhteisöön kuulumisen tunne. Välittämisen kulttuuri mahdollistaa niin lasten ja perheiden kuin kasvattajienkin voimaantumisen.

Huoltajien osallisuuden vahvistamisessa keskeisiä keinoja ovat siis esimerkiksi vanhemmuuden tukeminen ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen. Huoltajille pitäisi myös kyetä tarjoamaan riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia keskustella. Heidä tulisi myös tukea ja kannustaa yhteistyöhön ja osallistumiseen. Kaikessa huoltajien osallisuutta edistävässä työssä keskiössä on voimavaralähtöisyys; optimistinen asenne perheitä kohtaan, perheiden voimavarojen tunnistaminen, yhteistyö, työskentely perheiden voimaantumiseksi sekä yhteisöllisyyden luominen ja edistäminen.

Arjessa huoltajien osallisuutta voidaan vahvistaa päivittäisissä kohtaamisissa ja vuorovaikutustilanteissa, niin saapumis- kuin lähtötilanteissakin. Näissä tilanteissa keskiössä on sensitiivinen ja arvostava kohtaaminen, huoltajien kuuleminen ja heidän näkemysten ja mielipiteiden huomioiminen. Myös esimerkiksi lapsen henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut tarjoavat otollisen tilaisuuden huoltajien osallisuuden vahvistamiselle; huoltajat saavat mahdollisuuden tuoda ajatuksiaan ja mielipiteitään esiin, ja toisaalta kasvattajat saavat mahdollisuuden tiedustella huoltajilta toiveita tai ideoita esimerkiksi toiminnan kehittämiseen. Myös huoltajien kutsuminen mukaan erilaisiin tapahtumiin ja teema- tai juhlapäiviin vahvistaa heidän osallisuuttaan varhaiskasvatuksessa.

6 Kasvatusyhteistyö

Varhaiskasvatuksessa henkilöstön ja perheiden välistä yhteistyötä kutsutaan kasvatusyhteistyöksi, ja sen tavoitteena on henkilöstön ja huoltajien yhteisen sitoutumisen edistäminen lapsen terveelliseen ja turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen (Opetushallitus 2022, 37). Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 101) kuvaavat kasvatusyhteistyön keskeisiksi elementeiksi tasa-arvoisen vuorovaikutuksen, luottamuksen sekä keskinäisen kunnioituksen. Heidän mukaansa kasvatusyhteistyössä tulee huomioida myös perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet sekä vanhemmuuteen ja huoltajuuteen liittyvät asiat.

Olennainen osa kasvatusyhteistyötä on huoltajien vanhemmuuden tukeminen. Sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö että lapsen huoltajat sitoutuvat yhdessä tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Tämä vaatii molemminpuolista tutustumista; varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee tuntea perheen kasvatusnäkemykset ja toisaalta perheiden tulee olla tietoisia varhaiskasvatuksen toiminnasta, palveluista ja menetelmistä. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 101.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022, 37) korostaa kasvatusyhteistyön vuorovaikutteisuuden merkitystä. Tasa-arvoisella ja vastavuoroisella vuorovaikutuksella, keskinäisellä kunnioituksella sekä luottamuksen rakentamisella on merkittävä rooli kasvatusyhteistyön rakentamisessa. Myös Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 102-103) korostavat yhteistyön avoimuutta, arvostavuutta ja tasavertaisuutta. Yhteistyön rakentaminen vaatii varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta asian suhteen, sekä toisaalta aitoa halua kohdata ja kuunnella vanhempia.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien välisen kasvatusyhteistyön merkitys korostuu etenkin erilaisissa siirtymävaiheissa, kuten esimerkiksi silloin, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, kun hän siirtyy ryhmästä toiseen, tai kun hän siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Myös lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen tai yksilöllisen tuen suunnittelu ovat tilanteita, joissa kasvatusyhteistyön merkitys korostuu. (Opetushallitus 2022, 38.)

7 Lasten vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa

Lasten välisellä vertaissuhteella tarkoitetaan suhdetta, jossa molemmat osapuolet ovat kognitiivisen, sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen kannalta samalla tasolla (Laaksonen 2022, 58). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 33) todetaan, että varhaiskasvatuksessa kasvattajien tulee tukea lasten välisten vertaissuhteiden syntymistä sekä tukea myös lasten välisiä ystävyyssuhteita. Varhaiskasvatus onkin otollinen ympäristö

vertaissuhteiden syntymiselle, sillä se on usein ensimmäinen paikka, jossa lapsi toimii vertaisryhmän jäsenenä ja muodostaa vertaissuhteita.

Tasapainoisilla vertaissuhteilla on merkittävä myönteinen vaikutus lapsen kehitykselle. Laakososen (2022, 59) mukaan tasapainoiset vertaissuhteet tarjoavat lapselle mahdollisuuden kaveritaitojen ja minäkuvan vahvistamiseen sekä kaverisuhteiden kehittymiseen. Hän kuvaa vertaissuhteiden vaikutusta lapsen kehitykseen myönteisen vuorovaikutuksen kehän avulla; lapsi toimii rakentavassa vuorovaikutuksessa kavereiden kanssa, oppii ja kehittyy kaveritaidoissa, saa vertaisilta hyväksyntää ja muodostaa kaverisuhteita, ja samalla hänen minäkuvansa ja osallisuuden tunteensa vahvistuu.

Myös Rannan (2021, 155) mukaan lasten välillä vertaissuhteilla on vaikutusta lapsen oppimiselle. Keskeistä on hänen mukaansa huomioida vertaissuhteissa erityisesti sellainen toiminta, joka edistää lasten oppimista ja hyvinvointia. Tällaisen toiminnan sanoittaminen ja korostaminen mallintaa lapsille, miten kannattaa toimia. Varhaiskasvatuksessa vertaissuhteissa merkityksellistä on myös vertaisoppiminen; lapset oppivat toisiltaan mallia ottamalla paljon. Lisäksi vertaissuhteiden tukemisessa keskeistä on kaveritaitojen harjoittelu. Vahvistamalla lasten kaveritaitoja voidaan parhaimmillaan ennaltaehkäistä kiusaamista ja syrjintää.

8 Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen keskeisenä tavoitteena on varhaiskasvatustilain (540/2018) mukaisesti tukea jokaisen lapsen kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. On kuitenkin tilanteita, joissa lapsi tarvitsee yksilöllisempää, tarpeisiin perustuvaa tukea, jolloin puhutaan lapsen tuesta varhaiskasvatuksessa. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa rakentuu niin pedagogisista, rakenteellisista kuin hoidollisistakin tuen muodoista, sisältäen myös erityisopettajan palveluita ja monialaista yhteistyötä. (Heiskanen, Pyökkimies & Syrjämäki 2022, 40.)

Lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen varhaiskasvatuksessa tulisi aina lähteä liikkeelle lapsen vahvuuksista, niiden tunnistamisesta ja sanoittamisesta ja onnistumisen kokemusten mahdollistamisesta. Laadukkaan pedagogiikan, erityispedagogisten tukimuotojen sekä ratkaisukeskeisyyden muodostamalla vahvuusperustaisella tuella voidaan varhaiskasvatuksessa tukea aivan jokaisen lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Vahvuusperustaisella tuella voidaan vaikuttaa esimerkiksi lapsen myönteiseen minäkäsitykseen, itseluottamukseen ja oman osaamisen tunnistamiseen. (Sandberg 2021, 20.) Jokaisella lapsella on varhaiskasvatustilain (540/2018) mukainen oikeus tuen saamiseen varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus tukeen heti, kun tuen tarve nousee esiin. Lapsen yksilöllisellä, tarpeisiin perustuvalla ja oikea-aikaisella tukemisella pyritään tukemaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. (Opetushallitus 2023.)

Lapsen tukemisesta varhaiskasvatuksessa säädetään varhaiskasvatuslaissa. Myös Opetushallituksen (2022) laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat tuen järjestämistä. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) varhaiskasvatuksessa annettava tuki jaetaan kolmeen portaaseen: yleiseen tukeen, tehostettuun tukeen sekä erityiseen tukeen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022, 62) mukaan yleinen tuki muodostaa tuen ensimmäisen portaan ja se kuuluu jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle. Yleinen tuki on varhaiskasvatuksessa toteutettavaa laadukasta pedagogiikkaa, johon kuuluu yksittäisiä tukitoimia, kuten esimerkiksi joustavien pienryhmien muodostaminen, tehtävien eriyttäminen, arjen struktuurit sekä tilanteiden ennakointi. Näitä yksittäisiä tukitoimia toteutetaan lasten tarpeiden mukaan varhaiskasvatuksen perustoiminnan ohessa. Yleinen tuki on lyhytkestoista ja sillä pyritään vastaamaan tuen tarpeisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Jos yleisen tuen tukitoimet eivät ole riittäviä tai lapsi tarvitsee vahvempaa tukea, on hänen varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan saatava yksilöllisten tarpeidensa mukaista tehostettua tukea. Tehostettu tuki muodostaa tukijärjestelmän toisen portaan, jossa tuki on intensiivisempää ja yksilöllisempää. Tehostetussa tuessa tukimuotoja on useampia ja niitä toteutetaan samanaikaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022, 63) mukaan tehostettua tukea annetaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan joko lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuen, niin kauan kuin tehostetulle tuelle on tarvetta. Tehostetun tuen portaalla lapselle tehdään tuen tarpeesta pedagoginen arvio ja laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma, johon kirjataan tukimuodot ja menetelmät, joilla lapsen kasvua ja oppimista tuetaan. Tehostetusta tuesta tehdään myös hallintolain mukainen hallintopäätös. (Sandberg 2021, 33.)

Jos yleisen ja tehostetun tuen tukitoimet eivät ole riittäviä tai lapsi tarvitsee tukea vamman, sairauden tai kehityksen viivästymän takia, on hänellä varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan oikeus yksilöllisesti suunniteltuun erityiseen tukeen. Erityinen tuki muodostaa tukijärjestelmän kolmannen portaan, jossa tuki muodostuu useista eri tukimuodoista ja on jatkuvaa ja koko-aikaista. Erityistä tukea tarvittaessa lapselle laaditaan pedagoginen selvitys, jonka jälkeen lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaiset erityisen tuen tavoitteet, menetelmät ja seuranta kirjataan lapsen henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan eli HOJKSiin. Myös erityisestä tuesta tehdään hallintolain mukainen hallintopäätös. (Opetushallitus 2022, 63; Sandberg 2021, 36.)

9 Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) velvoittaa kunnan varhaiskasvatusta järjestäessään toimimaan monialaisessa yhteistyössä tarvittavien eri yhteistyötahojen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022, 38-39) listaa varhaiskasvatuksen yhteistyötahoiksi esimerkiksi opetus-,

liikunta- ja kulttuuripalvelut sekä neuvolat, perhetyön palvelut ja lastensuojelun. Kattavalla monialaisella yhteistyöllä voidaan monipuolistaa oppimisympäristöjä sekä tukea varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Myös Ahonen (2017, 120) korostaa monialaisen yhteistyön merkitystä erityisesti varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen välillä. Laajan monialaisen yhteistyön avulla voidaan hänen mukaansa varhaiskasvatus- ja opetuspalveluista muodostaa kokonaisuus, jonka avulla lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista kyetään tukemaan kokonaisvaltaisemmin.

Monialaisen yhteistyön merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa lapselle suunnitellaan ja järjestetään yksilöllistä tukea. Tällöin yhteistyö esimerkiksi lastensuojelun, perhetyön ja neuvolan välillä korostuu. Monialaiseen yhteistyöhön kuuluu paitsi moniammatillinen yhteistyö ja asiantuntijuuden sekä osaamisen jakaminen, myös eri hallintoalat ylittävä yhteinen työskentely lapsen edun mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että eri alojen asiantuntijat toteuttavat lapselle tukea samanaikaisesti, yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden mukaisesti. (Äikäs, Syrjämäki & Pesonen 2022, 181-182.)

10 Tiimityö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa on jo pitkään työskennelty eri ammattilaisten muodostamissa tiimeissä, joissa tyypillisesti työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja sekä esimerkiksi avustajia tai varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Jokainen ammattilainen tuo tiimiin oman ammatillisen osaamisensa, asiantuntijuutensa ja vahvuutensa. Myös työn eri vastuualueet jakautuvat ammattilaisten kesken. Ihanteellisessa tilanteessa tiimi kykenee hyödyntämään jokaisen tiimin jäsenen täyden potentiaalinsa ja työskentelemään sujuvassa, avoimessa ja toista kunnioittavassa yhteistyössä yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Toimiva tiimityö tukee niin lasten kuin kasvattajienkin hyvinvointia. (Ahonen 2023, 15-18.)

Myös Ranta (2021, 32) kirjoittaa tiimin toiminnan vaikutuksista lapsiryhmään sekä lasten toimintaan. Hänen mukaansa tiimin toimivuudella on vaikutusta paitsi lasten hyvinvointiin, myös toiminnan lapsilähtöisyyteen sekä kasvattajien motivaatioon ja työssä jaksamiseen. Hän nostaa esiin myös toimimattomien tiimien vaikutukset lapsiryhmille; heikosti toimivissa tiimeissä lasten ongelmakäyttäytymistä ja kiusaamistapauksia on enemmän. Tiimin hyvinvointi ja toimiva yhteistyö puolestaan vaikuttavat myönteisesti vuorovaikutuksen laatuun sekä lapsiryhmän ilmapiiriin.

Edellytyksenä toimivalle tiimityölle voidaan niin Ahosen (2023, 18) kuin Rannankin (2021, 32) mukaan nähdä avoin ja keskusteleva toimintakulttuuri, keskittyminen tiimin hyvinvointiin sekä toiminnan johdonmukaisuus. Muita merkityksellisiä tekijöitä toimivan tiimityön

rakentamisessa ovat esimerkiksi positiivinen vuorovaikutus, kiinnostus, arvostus, luottamus, joustavuus ja huumori. Ranta (2021, 33) korostaa myös tiimin sitoutumista yhteisiin arvoihin ja toimintatapoihin, mikä puolestaan edellyttää tiimiltä avointa vuorovaikutusta ja yhteistä ymmärrystä. Merkittävää tiimin toimivuuden kannalta onkin nimenomaan avoimuus ja vuorovaikutuksellisuus; kaikista asioista tulee kyetä keskustelemaan tiimissä avoimesti.

Tiimityön toimivuus edellyttää tiimiltä jatkuvaa panostusta tiimin toimintaan ja kehittämiseen. Haasteita toimivalle tiimityölle tuovat esimerkiksi rakenteelliset muutokset, kuten henkilöstön vaihtuvuus. Erityisesti haastavissa tilanteissa tiimin on tärkeää saada tukea myös johdolta. Toisaalta toimiva tiimityö vaatii myös rakenteet, jotka mahdollistavat tiimityön kehittämisen, esimerkiksi erilaisten tiimipalaverien ja kehittämispäivien avulla. (Ranta 2021, 36.)

11 Nykytilanne

Seuraavissa kappaleissa kuvailen varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtäviä, työssä vaadittavaa osaamista sekä sidosryhmiä, joiden kanssa varhaiskasvatuksen sosionomi työskentelee. Esittelen myös opinnäytetyöni tavoitteet sekä opinnäytetyössä hyödynnettävän tutkimusmenetelmän. Käsittelen myös opinnäytetyön eettisyyttä.

11.1 Työ ja siihen vaadittava osaaminen

Olen tänä syksynä aloittanut työskentelyn varhaiskasvatuksen sosionomina Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksessa 5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Toimintayksikössämme on kaikkiaan kahdeksan lapsiryhmää, joista yksi on esiopetusryhmä. Ryhmässä, jossa työskentelen, toimii minun lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja sekä kolme varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa. Lisäksi tiimiämme tukee varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä avustaja, jonka resurssin jaamme yhdessä toisen lapsiryhmän kanssa. Ryhmässämme on yhteensä 24 lasta.

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuva on otettu Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksessa käyttöön syksyllä 2023, eli kuluvalle toimintakaudelle. Työnkuva on siis täysin uusi, eikä toimintayksikössäni ole vielä muita varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänimikkeellä työskenteleviä kasvattajia. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuva on toimintayksikössä siis vasta jalkautumassa käytäntöön.

Koska varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuva on uusi, olen juuri kyseiseen tehtävänkuvaan perehtymisessä pitkälti Järvenpään kaupungin laatiman kirjallisen tehtävänkuvan varassa. Varhaiskasvatuksen sosionomi toimii Järvenpään kaupungin laatiman kirjallisen tehtävänkuvan mukaan varhaiskasvatuksessa lapsiryhmässä osana lakisääteistä henkilöstömitoitusta ja osallistuu lapsiryhmänsä pedagogisen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin, kehittämiseen sekä dokumentointiin. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaan kuuluu

myös esimerkiksi lapsen yksilöllisen osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisen varmistaminen, lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden tunnistaminen, tukeminen ja arvioiminen sekä monialainen verkostoyhteistyö lapsen ja perheen hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Järvenpään kaupunki katsoo varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvan olevan vaativuustasoltaan samanlainen varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänkuvan kanssa. (Järvenpään kaupunki 2023a.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaan vaadittava osaaminen koostuu ennen kaikkea sosiaalipedagogisesta työotteesta, jonka muodostavat dialoginen vuorovaikutus ja kohtaaminen, lasten toimijuuden ja osallisuuden vahvistaminen, yhteisöllisyys, toiminnallisuus, luovuus sekä kyky tunnistaa lasten ja perheiden hyvinvointia uhkaavia yhteiskunnallisia epäkohtia. Tämän lisäksi tehtävänkuvassa korostuu palvelujärjestelmäosaaminen, varhaiskasvatustilain sekä varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien tunteminen, ryhmänohjaustaidot sekä varhaiskasvatuksen menetelmäosaaminen. Varhaiskasvatuksen sosionomilla tulee olla ymmärrys myös oppimisen alueista, leikin merkityksestä ja muista lapselle ominaisista tavoista toimia. (Järvenpään kaupunki 2023b.)

Työtäni varhaiskasvatuksen sosionomina siis ohjaa ja tukee vahvasti Opetushallituksen (2022, 10.) laatima Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka mukaan varhaiskasvatuksen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kokonaisuuden muodostavat kasvatus, opetus ja hoito. Varhaiskasvatuksessa kaikessa toiminnassa painottuu pedagogiikka, ja tämän pedagogisen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin sekä dokumentointiin osallistun työssäni varhaiskasvatuksen sosionomina yhteistyössä muiden tiimin jäsenten kanssa.

Myös varhaiskasvatustilain ohjaa työtäni vahvasti. Varhaiskasvatustilain (540/2018) mukaan jokaisella lapsella on oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Näiden turvaamiseksi jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatuksessa henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka lähtökohtana on aina lapsen etu ja yksilölliset tarpeet. Varhaiskasvatuksen sosionomina pyrin työssäni tunnistamaan lasten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä mahdollisia tuen tarpeita. Näiden pohjalta toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan niin, että se mahdollisimman hyvin tukee lapsen ja hänen perheensä kokonaisvaltaista hyvinvointia ja toisaalta myös vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Varhaiskasvatuksen sosionomin työssä korostuu siis myös perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Tätä huoltajien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien lapsen terveellisen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimiseen tähtäävää yhteistyötä kutsutaan kasvatusyhteistyöksi. Kasvatusyhteistyössä korostuu ennen kaikkea tasa-arvoinen vuorovaikutus, luottamus sekä osapuolten keskinäinen kunnioittaminen. Lapsen ja perheiden osallisuuden varhaiskasvatuksessa velvoittaa niin varhaiskasvatustilain kuin varhaiskasvatussuunnitelman perusteetkin. Kasvatusyhteistyöllä voidaankin vahvistaa paitsi lasten ja perheiden osallisuutta, myös yhteisöllisyyttä,

positiivista ilmapiiriä sekä yhteisen toimintakulttuurin rakentumista. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 101-103.)

Perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyy myös varhaiskasvatuksen sosionomin palvelujärjestelmäosaaminen. Jos varhaiskasvatuksessa toteutettavat tukitoimet eivät ole riittäviä turvaamaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, on varhaiskasvatuksen sosionomilla oltava osaaminen ja asiantuntemus neuvoa ja ohjata perhettä tarpeen mukaisten palveluiden piiriin.

Edellä kuvatut työtehtävät ja työssä vaadittava osaaminen kuvaavat varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa ja työssä vaadittavaa osaamista osana varhaiskasvatuksessa toimivaa moniammatillista tiimiä. Varhaiskasvatuksessa tehtävä työ on siis tiimityötä, jota tehdään yhteistyössä esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien, varhaiskasvatuksen sosionomien, varhaiskasvatuksen lastenhoitajien sekä avustajien kanssa. Jokainen tiimin jäsen tuo oman asiantuntemuksensa, osaamisensa ja kokemuksensa tiimiin, jonka toiminnan keskiössä on laadukkaan, lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen.

Koska olen alan vaihtaja ja valmistumassa täysin uuteen ammattiin, on varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen osaamiseni vielä kasvamisen ja kehittymisen vaiheessa. Osaamiseni rakentuu tällä hetkellä lähinnä suoritettujen opintojeni sekä varhaiskasvatuksessa tehdyn työharjoittelun varaan. Odotan innolla, että pääsen työelämään kehittämään käytännössä omaa ammatillista osaamistani.

11.2 Sidosryhmät

Kuten aiemmin totesin, painottuu varhaiskasvatuksessa tehtävässä työssä vahvasti tiimityö sekä monialainen ja moniammatillinen osaaminen. Lähimpänä sidosryhmänä varhaiskasvatuksen sosionomille toimii oma tiimi, joka koostuu varhaiskasvatuksen sosionomin lisäksi useimmiten varhaiskasvatuksen opettajasta sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitajista. Tiimiin voi kuulua myös esimerkiksi avustajia tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Myös muiden toimintayksikön tiimien henkilöstö, päiväkodin johtaja ja esimerkiksi suomi toisena kielenä opettaja kuuluu varhaiskasvatuksen sosionomin läheisiin sidosryhmiin. Muita arjessa merkityksellisiä sidosryhmiä ovat esimerkiksi siistijät, ruokapalvelun henkilöstö sekä kiinteistöhuolto.

Edellä mainittujen lisäksi on myös merkittäviä varhaiskasvatuksen ulkopuolisia sidosryhmiä, joiden kanssa yhteistyötä tehdään. Näitä ovat esimerkiksi neuvola, perheneuvola ja perhetyön palvelut, lastensuojelu ja eri terapeutit. Muita mahdollisia sidosryhmiä varhaiskasvatuksessa on kaupungin omat kulttuuripalvelut, kuten esimerkiksi kirjasto ja erilaiset museot, liikuntapalvelut, seurakunnat sekä järjestöt.

11.3 Vuorovaikutustaidot

Vuorovaikutustaitojen merkitys varhaiskasvatuksessa työskennellessä on suuri. Varhaiskasvatuksen arki on täynnä erilaisia kohtaamisia ja vuorovaikutustilanteita niin kasvattajien, lasten kuin lasten huoltajienkin kanssa. Varhaiskasvatuksen sosionomina tarvitsen työssäni hyvää vuorovaikutusosaamista paitsi lasten ja perheiden kohtaamiseen ja heidän kanssaan tehtävään yhteistyöhön, myös tiimityöskentelyyn ja yhteistyöhön muiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Myös Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 80-81) kirjoittavat vuorovaikutuksen merkityksellisyydestä niin lapsen, perheen, henkilöstön kuin koko yhteisönkin kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. He listaavat laadukkaan vuorovaikutuksen elementeiksi muun muassa tasavertaisuuden, aidon kiinnostuksen ja kunnioituksen, erilaisuuden huomioimisen ja kunnioittamisen, sensitiivisyyden, kuuntelun, empaattisen ymmärryksen sekä dialogisuuden.

Keskiössä varhaiskasvatuksen sosionomin vuorovaikutustaidoissa on siis dialoginen vuorovaikutusosaaminen, jossa Nivalan ja Rynänen (2019, 190-191) mukaan korostuu ennen kaikkea avoimuus, kuunteleminen, läsnäolo, vastavuoroisuus, yhdenvertaisuus, kunnioitus ja hyväksyntä. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että lapsi nähdään ja hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on, ollaan läsnä ja aidosti kuunnellaan, mitä lapsella on sanottavanaan. Dialoginen vuorovaikutus on erinomainen tapa saada lapsen ääni, ajatukset ja mielipiteet kuuluviin, antaen samalla kasvattajalle mahdollisuuden tutustua ja nähdä lapsen kokemusmaailmaan ja todellisuuteen.

On tärkeä huomioida, että vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa on paljon muutakin kuin sanallisesti tapahtuvaa kommunikointia. Ilmeet, eleet ja toisen ihmisen olemus voivat kertoa paljon merkityksellisiä asioita. Erityisesti pienten, alle 3-vuotiaiden ryhmässä sanattoman viestinnän ymmärtäminen ja sensitiivisyys lapsen tarpeille ja viesteille on tärkeää, sillä lapset eivät välttämättä vielä kykene ilmaisemaan itseään sanallisesti. Tämä vaatii kasvattajalta aitoa läsnäoloa ja sensitiivisyyttä aistia lasten tunnetiloja ja sanatonta viestintää. Sama pätee esimerkiksi tilanteissa, joissa yhteistä kieltä ei ole. Varhaiskasvatuksessa kasvattajien ja lasten välistä vuorovaikutusta voidaan myös tukea eri keinoin, esimerkiksi kuvien tai tukiviittomien avulla.

Olen aiemmassa työssäni työskennellyt kehitysvammaisten lasten kanssa, ja esimerkiksi vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien käyttö on minulle ennestään tuttua. Koen, että aito läsnäolo, sensitiivisyys lapsen tarpeille sekä empaattisuus ovat minun vahvuuksiani vuorovaikutustaidoissa.

11.4 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa omaa ammatillista osaamistani varhaiskasvatuksen sosionomin työssä sekä tukea uuden ammatti-identiteetin omaksumista ja ammatillista kasvua. Opinnäytetyön avulla pyrin selkeyttämään käytännössä varhaiskasvatuksen sosionomin vasta käyttöön otettua työnkuvaa. Koen, että opinnäytetyöstä ja sen tuloksista voi olla hyötyä myös muille varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin valmistuville.

11.5 Autoetnografia

Autoetnografia on tutkimusmenetelmä, jossa tutkimusaineisto muodostuu tutkijan henkilökohtaisista kokemuksista. Keskiössä autoetnografisessa tutkimuksessa on reflektiivisyys; kerättyä omakohtaisiin kokemuksiin perustuvaa tutkimusaineistoa tarkastellaan kriittisesti ja analyttisesti. Autoetnografisessa tutkimuksessa kuvataan ja analysoidaan systemaattisesti tutkijan omia kokemuksia jonkin organisatorisen, sosiaalisen tai kulttuurisen yhteisön osana. Autoetnografisen tutkimuksen avulla pyritään saavuttamaan ymmärrys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Tienäni & Kiriakos 2020, 271.)

Ammattikorkeakouluopinnoissa päiväkirjamuotoinen opinnäytetyö, jossa tutkimusmenetelmänä toimii nimenomaan autoetnografia, soveltuu erityisesti oman työn kehittämiseen (Laurea 2023). Tämä on merkittävin syy, miksi myös itse valitsin kyseisen tutkimusmenetelmän opinnäytetyölleni. Uudessa työssä ja uudessa ammatissa aloitettuani haluan vahvistaa omaa ammatillista kasvua ja ammatti-identiteettiäni, ja koen, että autoetnografinen tutkimus omasta työstäni tukee tämän tavoitteen saavuttamista. Tutkimusaineisto opinnäytetyössäni muodostuu siis kymmenen viikon ajalta kirjoittamistani päiväkirjaraportoinneista, joiden pohjalta kootaan viikkoanalyysit ja raportointijakson päätteeksi loppuyhteenveto.

11.6 Opinnäytetyön eettisyys

Eettisesti hyvä tutkimus noudattaa läpi koko tutkimusprosessin hyvää tieteellistä käytäntöä. Käytännössä hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan tiedeyhteisön hyväksymien tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmien käyttöä, rehellisyyttä sekä huolellisuutta ja tarkkuutta niin tutkimustyössä kuin tutkimustulosten esittämisessäkin. Piittaamattomuus tai vilppi, eli sepittäminen, plagioiminen ja vääristely, eivät puolestaan kuulu hyvään tieteelliseen käytäntöön. (Vilka 2015, 41-42.) Tutkimusetiikan lisäksi Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2009, 24-25) kirjoittavat, että jo opinnäytetyöaiheen valinta on eettinen kysymys - opinnäytetyön tekijän on pohdittava, kenen ehdoilla aihe valitaan ja miksi tutkimus tehdään. Myös Saaranen-Kauppanen & Puusniekka (2006) kirjoittavat tutkimuksen aiheen valinnasta eettisenä kysymyksenä. Heidän mukaansa tutkijan tulee arvioida, miksi aihe ja sen tutkiminen on perusteltua. Tässä opinnäytetyössä aiheen valinta on perustunut ensisijaisesti tarpeeseen oman työn ja

ammattillisen osaamisen kehittämistä, mutta myös työelämästä nouseeseen tarpeeseen varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan ja ammatillisen osaamisen jäsentämiselle ja sanoittamiselle.

Tutkimusetiikan ja opinnäytetyöaiheen valinnan lisäksi opinnäytetyöhön liittyvät eettiset kysymykset koskevat tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä. Autoetnografisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena on lähtökohtaisesti tutkija itse, mutta tutkimuksen liittyessä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan ja tutkimuksen toteutuessa varhaiskasvatusyksikössä linkittyy kymmenen viikon ajalta päivittäin kirjoitettu päiväkirjamuotoinen tutkimusaineisto luonnollisesti myös muuhun tiimin henkilöstöön ja asiakkaisiin, eli tässä tapauksessa ryhmän lapsiin. Päiväkirjaraportointia kirjoitetaan kuitenkin niin, ettei tekstistä ole tunnistettavissa asiakkaita, perheitä, muita tiimin jäseniä tai varhaiskasvatusyksikköä. Opinnäytetyöprosessin aikana ei myöskään tallenneta henkilötietoja tai muitakaan tietoja, joiden perusteella henkilöt olisivat tunnistettavissa. Lisäksi koko opinnäytetyöprosessin ajan noudatetaan varhaiskasvatuslain (540/2018) määrittämää vaitiolovelvollisuutta ja salassapitosäännöksiä.

Opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa noudatetaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä. Opinnäytetyön aineisto kerätään autoetnografisella tutkimuksella, jonka tekemisessä noudatetaan ihmistä ja inhimillistä toimintaa koskevan tutkimuksen eettisiä ohjeita (Arene 2020). Sekä työtiimin että asiakkaiden anonymiteetistä ja tunnistamattomuudesta huolehditaan läpi koko tutkimusprosessin. Opinnäytetyöraportti ja tutkimustulokset kirjoitetaan niin, ettei tekstistä ole tunnistettavissa toimeksiantajaa eikä henkilöstön tai asiakkaiden henkilöllisyyksiä. Edellä mainittujen lisäksi opinnäytetyön toimeksiantajalle kerrotaan tutkimusprosessin etenemisestä; miten ja miksi tutkimusaineistoa opinnäytetyössä hyödynnetään ja missä valmis opinnäytetyö julkaistaan. Koko opinnäytetyöprosessin ajan noudatetaan myös hyviä tietosuojakäytäntöjä. Opinnäytetyötä varten on myös haettu toimeksiantajalta tutkimuslupa, joka myönnettiin ennen päiväkirjaraportoinnin aloitusta.

12 Päiväkirjaraportointi

12.1 Viikko 1: Varhaiskasvatuksen perustehtävän ja tavoitteiden äärellä

Ensimmäisellä viikolla syvennyn varhaiskasvatuksen perustehtävään ja tavoitteisiin. Tavoitteenani on jäsentää suomalaisen varhaiskasvatuksen perustehtävää ja tavoitteita sekä pohtia varhaiskasvatuksen sosionomin roolia ja asiantuntijuutta näiden toteuttamisessa. Koska ala on minulle täysin uusi, koen, että varhaiskasvatuksen perusteisiin ja lähtökohtiin perehtyminen luo hyvän perustan lähteä hahmottamaan varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan kokonaisuutta.

Maanantai

Tänään töihin mennessäni päivän pienryhmäjako oli tehty jo valmiiksi ja minulle suunniteltu pienryhmä lähti ensimmäisenä ulos. Ryhmässämme siirtymätilanteet ovat joillekin lapsille ajoittain haastavia. Tänäkin aamuna pukemaan siirtyminen osoittautui kahdelle lapselle haasteelliseksi, vaikka tilannetta oli ennakoitu hyvissä ajoin ja arjen struktuuri on lapsille tuttu. On kuitenkin varsin luonnollista, että kivan leikin keskeyttäminen voi aiheuttaa lapsessa negatiivisia tunteita, jolloin ajatusten suuntaaminen seuraavaan toimintoon voi tuntua vaikealta. Koska olin pukemistilanteessa pienryhmäni kanssa yksin ja osa pienryhmän lapsista odotteli jo ulkona, pyysin päiväkotimme varhaiserityisopettajan avukseni tilanteeseen ja lopulta pääsimme kaikki ulos. Jäin jälkikäteen pohtimaan, miten voisimme vielä paremmin tukea ja auttaa lapsia näissä haastavissa pukemistilanteisiin liittyvissä siirtymissä. Pohdin, että tästä aiheesta tulisi keskustella ja yhteisiä toimintamalleja suunnitella yhdessä muun tiimin kanssa.

Ulkoilun jälkeen kokoontuimme pienryhmän kanssa aamupiiriin, jossa kävimme läpi viikonpäivän, päivän toiminnot sekä meneillään olevan kuukauden ja tähän liittyvän kuukausilorun. Lapset saivat myös kukin kertoa vuorollaan viikonlopun kuulumisia. Maanantaisin meillä on ryhmässä aina leikkipäivä, mikä tarkoittaa sitä, että haemme päiväkodin lelulainaamosta uudet vaihtuvat lelut viikon ajaksi ryhmäämme. Lapset saavat itse valita haettavat lelut, joilla sitten pienryhmissä leikimme. Leikkipäivänä kasvattaja on aktiivisesti läsnä leikissä ja osallistuu leikkiin. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022, 43) korostaa kasvattajien roolia ja läsnäoloa leikissä etenkin leikin suunnitelmallisen ja tavoitteellisen tukemisen sekä leikin turvaamisen näkökulmasta. Kasvattajien on huolehdittava, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja olla osallisena leikissä, tuettava lasten välistä vuorovaikutusta sekä ehkäistävä ristiriitatilanteita.

Leikkihetken jälkeen kävimme syömässä ja lapsille jäi vielä hetki aikaa vapaaseen leikkiin ennen satuhetkelle siirtymistä. Satuhetket ovat myös olleet ryhmässämme joillekin lapsista haasteellisia - rauhoittuminen, hiljentyminen ja paikoillaan olo saattaa toisinaan tuntua vaikealta. Lapsilla on satuhetkilläkin yksilöllisiä tukitoimia käytössään; jollain painoeläin tai -peitto saattaa auttaa rauhoittumaan, toisilla taas esimerkiksi silittely nystyräpallolla. Pyrimme ryhmässä mahdollisimman hyvin tukemaan jokaista lasta yksilöllisesti myös satuhetkillä, jotta jokainen saisi tarvitsemansa lepo hetken ja ajan rauhoittumiselle.

Loppupäivästä olimme vielä hetken sisällä, jolloin lapsilla oli vielä aikaa vapaalle leikille ja tekemiselle. Samalla valmistelin itse seuraavalle päivälle suunniteltua toimintaa hakemalla yhdessä lasten kanssa ryhmään askartelumateriaaleja ja -tarvikkeita valmiiksi. Iltapäivisin, kun osa lapsista on jo lähtenyt kotiin, tulee toisinaan mahdollisuus viettää lasten kanssa aikaa hieman pienemmällä porukalla. Nämä hetket ovat arvokkaita, sillä silloin pystyy tarjoamaan lapsille hieman enemmän yksilöllistä huomiota ja aikaa, ja toisaalta ympäristö on tällöin myös

useimmiten varsin rauhallinen. Myös tänään olin iltapäivällä hetken aikaa vain muutaman lapsen kanssa ryhmässä, jolloin rakensimme kaikki yhdessä legoilla ja tunnelma oli ihanan lempeä ja kiireetön. Päivän päätteeksi siirryimme kaikki ulos, josta lapset lähtivät kotiin.

Tiistai

Tänään olin ensimmäinen kasvattaja paikalla koko meidän kahden eri ryhmän muodostamasta tiimiparista, eli hain sekä oman ryhmäni että tiimipariyhmän jo paikalla olevat lapset kansani ryhmätiloihin. Vaikka lapsia oli jo heti aamusta paikalla suhteellisen paljon, sujui aamu mukavan rauhallisissa merkeissä. Pelailimme ja piirtelimme porukalla ja osa viihtyi myös omissa leikeissään.

Aamupalan jälkeen lähdin oman pienryhmäni kanssa ulos. Tänään ulos siirtyminen oli sujuvampi ja ilmapiiriltään rauhallisempi kuin eilen. Jaamme eteistilat tiimipariyhmän kanssa, joten toisinaan pukeutumistilanteista voi tehdä levottomia yksinkertaisesti liian suuri väkimäärä eteisessä, jos useampi pienryhmä sattuu eteiseen yhtä aikaa. Tänään saimme kuitenkin olla eteisessä vain oman pienryhmämme kanssa, mikä selkeästi rauhoitti ilmapiiriä tilanteessa. Olemme puhuneet tiimiparissa, että eteistä pitäisikin yrittää pitää mahdollisimman rauhallisena ja pyrkiä siihen, ettei siellä olisi liikaa porukkaa samanaikaisesti, mutta aina tämä ei luonnollisesti ole mahdollista nopeastikin muuttuvien tilanteiden vuoksi.

Ulkoilun jälkeen kokoontuimme aamupiiriin, jonka jälkeen aloittelimme päivän toiminnaksi suunniteltua askartelua. Koska vuodenaika alkaa taittua pian talveen ja säät kylmenevät, päätimme askarrella ja koristella lasten kanssa kartongista lapaset ja pipon, jotka sitten valmiina ripustamme koristamaan ryhmätilamme seinää. Tänään pienryhmäni lapset saivat kaikki leikattua omat lapaset ja pipon itse valitsemansa värisestä kartongista. Lasten askartelua havainnoidessani huomasin, että kynäotteessa ja saksien käytössä osalla lapsista on vielä harjoittamattomuutta, eli näitä meidän tulisi vielä harjoitella.

Lounaan lähestyessä lapsissa oli tänään havaittavissa selkeää väsymistä ja sen myötä lisääntyvää levottomuutta ja rauhattomuutta. Syli kelpasi useammalle lapselle ja etenkin satuhetkellä silityksiä toivottiin paljon. Rauhoittuminen ja lepo tuli siis satuhetkellä selkeästi tarpeeseen. Tämän huomasi myös lapsista; levottomuuden ja rauhattomuuden tilalle vaihtui jälleen satuhetken jälkeen rauha, keskittyminen ja into leikkeihin ja muuhun tekemiseen.

Iltapäivällä jatkoimme muutaman innokkaan askartelijan voimin aamupäivällä aloitettuja piipoaskarteluita. Lapset ideoivat mitä hienompia ja luovempia koristeluita pipoihinsa ja tunnelma oli innostunut. Oli mahtavaa nähdä lapset niin innokkaina työn touhussa. Iltapäivällä oli aikaa myös vapaaseen leikkiin, johon lapset uppoutuivatkin hyvin.

Keskiviikko

Tänään aamu alkoi tämän päivän läsnä olevien lasten läpikäynnillä; flunssakauden alettua ryhmämme lapsista moni on viime aikoina ollut kipeänä. Päivän pienryhmien suunnittelun kannalta on kuitenkin varsin olennaista tietää, kuinka paljon lapsia todellisuudessa on paikalla. Huomasimme, että varsin moni lapsi oli tänäänkin sairaana, joten saimme rakennettua hieman normaalia pienemmät pienryhmät tälle päivälle. Tämä tekee toisinaan hyvää niin lapsille kuin kasvattajillekin; on ihana kyetä tarjoamaan lapsille hieman enemmän yksilöllistä huomiota, läsnäoloa ja aikaa.

Jäin oman pienryhmäni kanssa sisälle, ja lähdimme tälle päivälle suunniteltuun kauppa- ja ravintolaleikkiin oman pienryhmämme kesken. Ryhmätiloissamme on siis yksi erillinen huone, josta on rakennettu niin sanottu kauppaleikki lapsille; huoneessa on kauppakoju, kassakone, leikkirahaa, leikkiruokia ja muuta kauppaleikin rekvisiittaa. Tänään otimme leikkiin mukaan myös ryhmämme omia, uusia leikkiruokia, joilla rikastutimme leikkiä. Oman pienryhmäni lapset halusivat leikkiä ravintolaleikkiä, jossa yksi lapsi oli ravintolan kokki, toinen tarjoilija, ja minä ja kolmas pienryhmän lapsi olimme ravintolan asiakkaita. Leikki tempausi lapset ihanasti mukaansa ja oli mahtavaa huomata, kuinka jokainen lapsi uppoutui täysin leikkiin ja omiin leikkiooleihinsa.

Kauppaleikin jälkeen siirryimme pienryhmäni kanssa ulos. Tänään olimme ottaneet yhdelle lapselle pukemistilanteeseen ensimmäistä kertaa kokeiluun kuvatuen, jonka avulla lapsi voi yhdessä aikuisen kanssa kuvista pohtia, mitä eri vaatteita ulos pitäisi pukea ja toisaalta lapsi voi itse valita järjestyksen, jossa vaatteet puetaan. Kuvien kokeilu tänään oli positiivinen kokemus, lapsi innostui kuvista ja pukemistilanne eteni joutuisasti. Lapsi sai myös tärkeän myönteisen kokemuksen pukemistilanteesta ja samalla onnistumisen kokemuksen.

Ulkoilun ja lounaan jälkeen menin tänään tiimipariyhmäämme avuksi satuhetkelle, koska heidän tiimillään oli tänään tiimipalaveri satuhetken aikaan. Tiimipalaverin jälkeen palasin omaan ryhmäämme. Iltapäivällä osa lapsista jatkoi tällä viikolla tehtyä askarteluprojektia ja osa lapsista uppoutui vapaaseen leikkiin. Itse kirjoittelin iltapäivällä pienryhmäni lasten päivän kuulumisia sähköiseen järjestelmään, koska en ollut aiemmin päivän aikana ehtinyt tätä tekemään. Päivän päätteeksi siirryimme ulos.

Torstai

Lapsia oli tänään mukavan paljon paikalla, eli saimme rakennettua pienryhmät normaaliin taapaan. Aamupalan jälkeen yksi pienryhmä lähti ulos, ja minä jäin toisen kasvattajan ja kahden pienryhmän kanssa sisälle aamupiiriin. Aamupiiri on ryhmässämme otettu päivittäiseksi rutiiniksi vasta tälle toimintakaudelle, eli kokoontuminen aamupiirille on ollut valtaosalle lapsistakin uusi asia. Olemme ottaneet aamupiirille käyttöön helmipurkin; jokaisesta onnistumisesta

aamupiirillä kukin lapsi saa laittaa helmen lasipurkkiin, ja kun purkki on täynnä, lapset saavat palkintopäivän. Tänä aamupiirille rauhoittuminen oli joillekin lapsista aluksi haastavaa, mutta lopulta jokainen malttoi rauhoittua paikalleen ja aamupiiri sujui hyvin. Lapset saivat siis tänäänkin laittaa helmet purkkiin, ja huomasimmekin yhdessä purkin olevan kohta jo täynnä, mistä lapset luonnollisesti innostuivat valtavasti. Lapset odottavat innolla purkin täyttymistä ja palkintopäivää, johon lapset siis saavat äänestää mieleistään tekemistä, kuten esimerkiksi naamiaiset, leipomisen, elokuvan katselun tai muun vastaavan toiminnan.

Aamupiirin jälkeen menimme oman pienryhmäni kanssa jumppasaliin, jossa leikimme suunnitelman mukaisesti erilaisia liikuntaleikkejä. Lapset olivat innoissaan ja jokainen osallistui innokkaasti leikkeihin. Lopuksi otimme vielä yhteisen rentoutumishetken, johon lapset myös maltoivat tänään kivasti pysähtyä ja rauhoittua.

Lounaan jälkeen lepo hetken aikana tiimillämme oli tiimipalaveri, jossa kävimme läpi tiimin kuulumisia ja mennyttä sekä tulevaa viikkoa. Varhaiskasvatuksen arjessa tiimin muiden jäsenten kanssa syvällisempään keskusteluun ja asioiden läpi käyntiin ei ole erityisen paljon aikaa, joten tiimipalaverit ovat erittäin tärkeitä hetkiä päästä purkamaan mennyttä viikkoa ja toisaalta samalla suunnittelemaan yhdessä tulevaa. Erityisesti haastavista tilanteista yhdessä keskusteleminen auttaa ainakin itseäni käsittelemään vaikeita tilanteita ja niiden nostattamia tunteita. Ja koska varhaiskasvatus on vahvasti tiimityötä, on tiimin yhteinen suunnittelu aika tärkeää, jotta jokainen tietää, mitä tehdään ja miksi tehdään. Yhteen hiileen puhaltaminen ja saman suuntaisesti työskenteleminen ei ole mahdollista ilman yhteistä, avointa keskustelua ja yhteisten tavoitteiden asettamista.

Iltapäivällä lapsilla oli aikaa vapaaseen leikkiin ennen ulos siirtymistä. Osa lapsista osallistui tiimipariyhmän järjestämään yhteiseen askarteluhetkeen, jossa askarrettiin koristeita lähestyvään koko päiväkodin yhteiseen itsenäisyyspäivän juhlaan. Tunnelma ryhmässä oli iltapäivällä ehkä hieman levoton, mikä kenties kielii jo lähestyvistä viikonlopusta ja lasten väsymisestä loppuviikkoa kohden. Palauttamalla lapsia takaisin tekemisen pariin ja tukemalla aktiivisesti lasten leikkejä saimme kuitenkin ilmapiiriä rauhoitettua.

Perjantai

Lapsilla oli tänään oman lelun päivä, eli jokainen lapsi oli saanut tuoda päiväkotiin kotoaan haluamansa lelun. Aamupiirissä lapset saivat jokainen esitellä oman lelunsa muille. Pohdimme myös yhdessä lasten kanssa, mistä eri materiaaleista leluja voi valmistaa. Keskustelimme lasten kanssa tänään myös kaveritaidoista. Aihe nousi esiin, kun yksi lapsista kehui kaveriaan niin kauniisti aamupiirissä, ja huomioin tämän kaverin kehumisen positiivisella palautteella. Lapset innostuivat tämän seurauksena kertomaan, minkälaisia kaveritaitoja heillä jo on ja millainen heidän mielestään on hyvä kaveri. Tämä varsin spontaani keskustelu oli erittäin hedelmällinen ja lapsilta nousi esiin todella tärkeitä asioita, joista yhdessä keskustelimme. Tunne- ja

kaveritaitoja tulemme ryhmän kanssa suunnitellustikin käsittelemään tällä toimintakaudella vielä lisää, mutta tällaiset spontaanitkin tilaisuudet ovat otollisia hetkiä tarttua lasten aloit-teisiin ja käsitellä eri aiheita. Aamupiirin jälkeen pääsimme pienryhmissä leikkimään leluilla, tällä kertaa leikki oli varsin vapaata leikkiä aikuisen tuella ja läsnäololla.

Lounaan ja lepohetken jälkeen siirryin tänään loppupäiväksi omasta ryhmästäni talon hanka-lan henkilöstötilanteen vuoksi auttamaan päiväkodin toiseen ryhmään, pienten, alle 3-vuotiai-den ryhmään. Vaikka henkilökohtaisesti nautin tällä hetkellä valtavasti työstäni 5- ja 6-vuoti-aiden lasten kanssa, on aina välillä ihana päästä työskentelemään myös pienempien kanssa. Pienten kanssa työskentely on kuitenkin luonnollisesti hyvin erilaista kuin isompien lasten kanssa työskentely, ja esimerkiksi hoiva ja huolenpito korostuvat huomattavasti enemmän.

Viikkoanalyysi

Työviikko oli opinnäytetyöprojektiani ajatellen antoisa. Keskityin koko viikon tarkkailemaan sekä omaa työtäni että ryhmämme ja koko päiväkotimme arkea nimenomaan varhaiskasvatuk-sen perustehtävän ja keskeisimpien tavoitteiden näkökulmasta ja koen, että teorian peilaami-nen käytäntöön vahvasti käsitystäni siitä, miten ja miksi varhaiskasvatusta toteutetaan ja mikä toimintaamme varhaiskasvatuksessa ohjaa. Toiminnassamme ja arjessamme painottuu vah-vasti pedagogiikka joka hetkessä, mutta myös sylille, hoivalle ja huolenpidolle on oma aikansa ja paikkansa.

Varhaiskasvatustilanne (540/2018) määrittelee varhaiskasvatuksen kasvatuksen, opetuksen ja hoi-don suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu pedagogiikka. Keskiössä varhaiskasvatuksen toteuttamisessa on Opetushallituksen (2022) laatima Varhaiskas-vatussuunnitelman perusteet, mikä on varhaiskasvatuksen toteuttamista ohjaava valtakunnal-linen, oikeudellisesti velvoittava määräys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa ja tukee niin varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista kuin kehittämistäkin. Sen tehtä-vänä on myös edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista valta-kunnallisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet turvaa siis jokaisen lapsen oikeuden suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman pe-rusteissa (2022, 10) määrätään paitsi varhaiskasvatuksen keskeisimmistä tavoitteista, myös sen sisällöstä, huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja monialaisesta yhteistyöstä, sekä lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöstä. Varhaiskasvatussuunnitel-man perusteiden pohjalta laaditaan siis myös sekä paikalliset että lasten henkilökohtaiset var-haiskasvatussuunnitelmat.

Työtä varhaiskasvatuksessa ohjaavat siis hyvin vahvasti sekä varhaiskasvatustilanne että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka toimii merkittävimpana työtä ohjaavana asiakirjana varhaiskasvatuksessa ja on läsnä jokapäiväisessä arjessa. Myös paikallinen varhaiskasvatus-suunnitelma sekä luonnollisesti jokaisen lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma

ohjaavat työtämme ja toimintaamme vahvasti. Kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 25) todetaan, laadukkaassa ja tasa-arvoisessa varhaiskasvatuksessa lapset huomioidaan yksilöllisesti. Myös Ahonen (2017, 9) toteaa, että lasten kasvua, kehitystä ja oppimista ei tulisi tarkastella pelkän iän perusteella, vaan jokaisen yksilölliset vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja mahdolliset tuen tarpeet tulisi ottaa huomioon.

Keskiössä varhaiskasvatuksessa työskennellessä on siis jokaisen lapsen kohtaaminen ja huomiointi yksilöllisesti, mikä näyttäytyy hyvin vahvasti myös omassa työssäni ja on koko ajan läsnä arjessamme. Myös Koivula ja Eerola-Pennanen (2022, 267) kirjoittavat lapsen yksilöllisyydestä tämän päivän varhaiskasvatuksen toiminnan lähtökohdista. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen omista lähtökohdistaan, omana yksilöllisenä itsenään, ja jokaisen lapsen ajatukset ja näkemykset tulisi kuulla ja huomioida. Tätä jokaisen lapsen oikeutta yhteiseen varhaiskasvatukseen, yhdenvertaisin mahdollisuuksin kutsutaan inklusioksi. Inklusion taustalla vaikuttavat vahvasti niin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden arvot kuin jokaisen lapsen yhtäläiset oikeudetkin. Inklusiivinen varhaiskasvatus mahdollistaa jokaiselle lapselle osallistumisen varhaiskasvatukseen ja sen toimintaan omana itsenään, yksilölliset tuen tarpeet huomioiden. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 59.) Tämä näyttäytyy myös omassa työssäni erittäin vahvasti - ryhmämme jokainen lapsi on omanlaisensa yksilö omanlaisine vahvuuksineen ja mahdollisine tuen tarpeineen. Pedagoginen toiminta ja varhaiskasvatuksen arki suunnitellaan kokonaisuudeksi siten, että jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet tulevat mahdollisimman hyvin huomioituksi.

Varhaiskasvatustalaki (540/2018, 3 §) määrittelee varhaiskasvatuksen lakisääteiset tavoitteet. Keskeisimpiä lain määrittämiä tavoitteita varhaiskasvatuksessa on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, oppimisen tukeminen ja elinikäisen oppimisen edistäminen, koulutuksellisen tasa-arvon toteuttaminen inklusiiviset periaatteet huomioiden, monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttaminen, myönteisten oppimiskokemusten sekä kehittävä ja turvallisen oppimisympäristön tarjoaminen. Myös lasta kunnioittava toimintatapa, lasten ja henkilöstön väliset vuorovaikutussuhteet, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, lasten osallisuuden vahvistaminen ja yksilöllisten tuen tarpeiden tunnistaminen ja tuen järjestäminen monialaisessa yhteistyössä lukeutuvat varhaiskasvatuksen lakisääteisiin tavoitteisiin.

Opetushallitus (2023a) puolestaan on listannut varhaiskasvatuksen keskeisimmiksi tehtäviksi lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen, syrjäytymisen ehkäisyn sekä huoltajien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön ja huoltajien tukemisen. Kun pohdin sekä varhaiskasvatustalain määrittämiä varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen keskeisimpiä tehtäviä, nousee omasta näkökulmastani esiin nimenomaan varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuutta ajatellen etenkin lasten osallisuuden vahvistaminen, vuorovaikutustaitojen kehittäminen, yksilöllisten tuen tarpeiden

tunnistaminen ja tuen järjestäminen yhteistyössä muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja monialainen yhteistyö. Koen, että varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuudelle nimenomaan edellä mainituista osa-alueista on selkeää tarvetta varhaiskasvatuksen kentällä.

12.2 Viikko 2: Lasten osallisuutta tarkastellen

Toisella viikolla tarkoitukseni on tarkastella lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022, 29) korostavat lapsen oikeutta kuulluksi tulemiseen ja osallisuuteen omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Varhaiskasvatuksen pedagogisella toiminnalla tulee mahdollistaa jokaisen lapsen mahdollisuus aktiiviseen toimijuuteen ja osallisuuteen. Tällä viikolla keskityn tarkastelemaan, miten lasten osallisuus ryhmässämme tällä hetkellä toteutuu.

Maanantai

Tänään lähdimme lasten kanssa suunnitellusti metsäretkelle, jossa pohdimme luonnossa näkyviä talven merkkejä. Lapset olivat erityisen kiinnostuneita puista ja niiden talvehtimisesta, joten tartuimme tähän lapsilta nousseeseen aloitteeseen ja käytimme spontaanisti pienen hetken retkestämme eri puiden tarkasteluun ja havu- ja lehtipuiden eroihin erityisesti talvehtimisen suhteen. Lapset keräsivät myös käpyjä ryhmämme tulevaa askarteluprojektia varten. Tämän jälkeen lapsilla oli aikaa vapaaseen leikkiin metsässä.

Retkeltä palattuamme jäin vielä hetkeksi oman pienryhmäni kanssa ulos, josta siirryimme suoraan lounaalle ja satuhetkelle. Iltapäivällä lapset toivoivat päiväkodin liikuntasaliin pääsyä, joten päätimme spontaanisti toteuttaa tiimiparissa molempien ryhmien lapsille salihetken. Pienissä porukoissa kaikki lapset pääsivät vuorollaan liikuntasaliin, jonne lapset valitsivat tänään tekemiseksi pyöräilyä ja mahalaudoilla ajelua. Lapset nauttivat silminnähten salissa touhuamisesta ja pääsivät purkamaan iltapäivän energioita. Koska tänä päivänä yhä useampi lapsi liikkuu liian vähän, pidän liikuntasalin hyödyntämistä mahdollisuuksien mukaan myös iltapäivisin erittäin tärkeänä. Usein lapset ovat iltapäivisin juuri ennen ulos menoa jo hieman levottomia, mikä salissa touhutessa usein purkautuu ja näin myös ulos siirtyminen voi olla helppoa.

Keskiviikko

Olin tällä viikolla tiistain pois töistä sairastumisen vuoksi, mutta keskiviikkona pääsin jo onneksi palaamaan takaisin töihin. Tänään oma pienryhmäni lähti heti aamulla ensimmäisenä ulos. Ensilumi on vihdoin satanut maahan, mistä lapset ovat olleet varsin innoissaan ja ulkoilut menevätkin pitkälti lumessa peuhatessa ja mäkeä laskiessa. Ulkoilun jälkeen kokoonnuimme pienryhmäni kanssa aamupiiriin, jonka jälkeen pelailimme muutaman lapsen

porukoissa suunnitellusti erilaisia lautapelejä. Olimme hakeneet varhaiskasvatuksen erityisopettajan kaapista ryhmään muutaman erilaisen esimerkiksi tarkkaavaisuutta ja matemaattista ajattelua kehittävän pelin, joista lapset saivat valita, mitä halusivat pelata. Pelit ovat ryhmässämme varsin tykättyjä, nytkin pelailu sujui intensiivisesti keskittyen ja aika hujautti hetkessä. Pelihetken jälkeen kävimme lounaalla, jonka jälkeen lapsilla oli hetki aikaa vapaaseen leikkiin ja tekemiseen ennen satuhetkelle siirtymistä.

Iltapäivällä lapsilla oli aikaa vapaaseen leikkiin ja tekemiseen. Vapaan leikin hetkinä lapset valitsevat haluamansa leikin leikinvalintataulun avulla - taulussa on kuvina valittavissa ne leikit, jotka ryhmässämme sillä hetkellä on, ja lapsi laittaa oman nimensä sen leikin kohdalle, jota haluaa leikkiä. Lapset valitsevat ryhmäämme uudet lelut aina maanantaisin päiväkotimme lelulainamosta, ja nämä leikit päivitämme aina maanantaisin myös leikinvalintatauluun viikon ajaksi. Iltapäivän vapaa leikki mahdollistaa lapsille leikkimisen myös niiden lasten kanssa, joiden kanssa he eivät ole päivän aikana olleet samassa pienryhmässä, ja lapset odottavatkin tätä iltapäivän leikkihetkeä aina äärimmäisen innoissaan.

Torstai

Tänään pidimme aamupiirin jälkeen lasten kanssa lauluhetken. Lauloimme viikonpäivä- ja vuodenaika-aiheiset laulut sekä numerolaulun, joita olemme ryhmässä aiemminkin laulaneet. Ryhmässämme useimmat lapset ovat innokkaita laulajia, mutta jos lapsi ei halua laulaa mukana, on heillä luonnollisesti mahdollisuus osallistua myös kuuntelemalla ja seuraamalla. Luluhetken jälkeen lapsilla oli hetki aikaa vapaaseen leikkiin ennen ulos lähtöä.

Lounaalla keskustelimme lasten kanssa tästä päivästä ja kuluneesta viikosta, muistelimme mitä kaikkea olemme tällä viikolla tehneet ja kyselin lapsilta, mikä heidän mielestään tällä viikolla on ollut kaikista mieluisinta. Myös satuhetki tuli touhukkaan aamupäivän jälkeen tarpeeseen. Olemme satuhetkillä lukeneet lapsille päivittäin heidän valitsemiaan satukirjoja, joista tänään vuorossa oli Rontti-kissan kummallisesta kesästä kertova kirja.

Iltapäivällä lapsilla oli aikaa vapaaseen leikkiin ja tekemiseen ennen ulos lähtöä. Veimme myös päiväkotimme lelulainamosta lainatut lautapelit takaisin, jotta voimme seuraavan viikon maanantaina hakea taas uudet pelit ryhmäämme.

Viikkoanalyysi

Tämä viikko oli päiväkirjaraportoinnin osalta normaalia lyhyempi, sillä jouduin olemaan tiistain pois töistä, ja perjantaina meillä oli yksikkömme kehittämispäivä, joten päiväkotia oli suljettuna. Koen, että olen kuitenkin onnistunut tämän viikon työpäivien aikana tarkastelemaan lasten osallisuutta ja sen tämänhetkistä toteutumista ryhmässämme.

Lasten osallisuutta määriteltäessä korostuu usein lapsen mielipiteiden kuuleminen ja huomioiminen sekä vaikuttaminen omaan elämäänsä liittyviin asioihin. Etenkin lapsen toimijuus niin päivittäisissä toiminnoissa, häneen liittyvässä päätöksenteossa kuin arjen yhteisöissäkin nähdään keskeisenä elementtinä osallisuuden määrittelyssä. Voidaan sanoa, että osallisuuteen kuuluu olennaisesti myös lapsen mahdollisuus valintojen ja aloitteiden tekemiseen, päätöksentekoon osallistumiseen, sekä kokemukseen yhteisöön kuulumisesta. Osallisuudella tarkoitetaan myös oikeutta ja mahdollisuutta osallistua. (Sevón, Hautala, Hautakangas, Ranta, Merjo-vaara, Mustola & Alasuutari 2021, 4.) Myös Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2020) sekä Nivala ja Ryytänen (2019, 138) määrittävät osallisuutta ryhmään tai yhteisöön kuulumisen tunteena. Ihminen paitsi on osa jotain yhteisöä, myös toimii osana yhteisöä sekä tuntee olevansa osa yhteisöä. Toteutuakseen lapsen osallisuus edellyttää siis osallistumista, kuulumista, vaikuttamista sekä kuulluksi tulemistä.

Mielestäni ryhmässämme lapsien mielipiteitä, näkemyksiä ja ajatuksia kuullaan varsin hyvin ja nämä otetaan huomioon toimintamme suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsilta on esimerkiksi heti toimintakauden alussa kysytty, mitä kaikkea he haluaisivat päiväkodissa tämän toimintakauden aikana tehdä ja kokea. Lasten ajatuksia on kirjattuna ylös niin sanottuun toiveiden puuhun ryhmätilamme seinälle, josta poimimme lasten ideoita aika ajoin mukaan viikkosuunnitelmaamme. Pyrimme vastaamaan mahdollisimman hyvin myös lasten spontaaneihin ideoihin ja ehdotuksiin, mikä tuo lapsille tunteen siitä, että heidän ajatuksensa, mielipiteensä ja ehdotuksensa ovat merkityksellisiä. Annamme lapsille myös mahdollisuuden tehdä heitä itseään koskevia valintoja jokapäiväisessä arjen toiminnassa esimerkiksi hyödyntämällä leikinvalintataulua vapaan leikin hetkissä. Lisäksi hyödynnämme toiminnassamme päivittäin pienryhmätoimintaa, mikä mahdollistaa lasten yksilöllisemmän huomioimisen, jokaisen lapsen äänen kuulemisen ja ajatusten huomioimisen. Kun lapset saavat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin, heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan kuullaan ja huomioidaan, ja heidän toimijuuttaan tuetaan osana arjen toimintaa, vahvistetaan samalla heidän osallisuuttaan. On luonnollista, ettei lasten jokaista ehdotusta ja ajatusta ole mahdollista toteuttaa, mutta keskeistä on kuunnella lasta ja reagoida lasten ehdotuksiin. Kasvattajina lapsen edun ajattelemisen on vastuullamme, kuin myös se, että sanoitamme ja perustelemme lapselle toimintaamme ja päätöksiämme reagoidessamme heidän ehdotuksiinsa.

Vaikka koen, että toiminnassamme lasten osallisuus huomioidaankin tällä hetkellä jo varsin hyvin, tunnistan kuitenkin myös joitain osallisuuden toteutumista haastavia tekijöitä. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla koen, että osallisuus saattaa joskus toteutua muita lapsia heikommin. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat esimerkiksi kokea, etteivät he tule ymmärretyksi tai kuulluksi heikomman kielitaidon tai kulttuurierojen vuoksi. He voivat myös yksinkertaisesti kokea itsensä erilaiseksi kuin muut, mikä voi luonnollisesti haastaa myös kuulumisen tunteen kokemista. Toisaalta lapsiryhmissä voi olla myös arempia ja syrjään vetäytyviä lapsia, jotka eivät välttämättä halua aina osallistua toimintaan tai uskalla jakaa

mielipiteitään ja ajatuksiaan ryhmässä. Myös heillä on oikeus osallisuuteen ja heidänkin osallisuuttaan varhaiskasvatuksessa tulee tukea.

Näissä tilanteissa kasvattajien osaamisella ja ammattitaidolla on suuri merkitys lasten osallisuuden vahvistamiseksi. Yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen toimintakulttuurin rakentaminen sekä moninaisuuden arvon välittäminen lapsille ovat keskiössä aivan jokaisen lapsen yhteenkuuluvuuden tunteen rakentamisessa. Myös kasvattajan kyky kohdata lapsia sensitiivisesti ja myönteisesti, kasvattajan vuorovaikutusosaaminen sekä osallisuutta vahvistava pedagogiikka ovat kulmakiviä lasten osallisuuden tukemisessa. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 80-81, 85, 89) Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022, 34) korostaa sensitiivisen kohtaamisen merkitystä lapsen osallisuuden vahvistamisessa. Jokaisen lapsen tulisi varhaiskasvatuksessa saada myönteinen kokemus siitä, että hän tulee nähdyksi ja kuulluksi.

On myös hyvä muistaa, että lapsen osallisuuden kokeminen on hänen oma, sisäinen kokemuksensa, jota ei hänelle voida antaa ylhäältä käsin, tai mitata sillä, osallistuuko lapsi toimintaan vai ei. Myös vetäytyvämpi lapsi voi siis itse kokea olevansa osallinen, vaikka olisikin ryhmän toiminnassa passiivisemmassa roolissa. Myös Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 76-77) kuvaavat lapsen osallisuuden kokemista lapsen omana kokemuksena ja kokonaisvaltaisena tunteena siitä, että lapsi tulee varhaiskasvatuksessa nähdyksi, kuulluksi, ymmärretyksi ja että hänen ajatuksensa ja kokemuksensa ovat merkityksellisiä ja niille annetaan tilaa ja aikaa varhaiskasvatuksen arjessa.

12.3 Viikko 3: Näkökulmia lasten osallisuuden vahvistamiseen

Kolmannella viikolla tarkoitukseni on keskittyä edelleen lasten osallisuuteen varhaiskasvatuksessa ja pohtia, miten lasten osallisuutta ryhmässämme voisi vielä vahvistaa.

Maanantai

Aloitin tänään työvuoroni päiväkotimme 3-4-vuotiaiden lasten ryhmästä, koska sieltä puuttui kasvattaja ja meidän ryhmässämme puolestaan oli aamulla peräti neljä kasvattajaa paikalla. Pienten ryhmästä siirryin vielä hetkeksi esiopetusryhmään avuksi, josta siirryin aamupäivän aikana takaisin omaan ryhmäämme. Muissa ryhmissä vieraileminen ja auttaminen on mukavaa vaihtelua omaan työhön, ja toisaalta vierailemalla muissa ryhmissä oppii parhaiten tuntemaan myös muita kuin oman ryhmän lapsia päiväkodissamme ja tulee tutuiksi heidänkin kanssaan.

Omassa ryhmässämme lapset saivat tänään kertoa omia ajatuksiaan ja ehdotuksiaan palkintopäivän tekemiseksi, sillä viime viikon päätteeksi he saivat hyvin sujuneilta aamupiireiltä kerätyn helmipurkin täyteen. Kyselimme lapsilta pienryhmissä heidän ehdotuksiaan palkintopäivälle ja lapsilta nousikin esiin hyvin monenlaisia ideoita. Kokoamme seuraavaksi lasten

ehdotukset yhteen ja lopulta lapset saavat äänestää ehdotuksista toteutettavan tekemisen palkintopäivälle.

Ryhmässämme oli tänään myös totutusti leikkipäivä, eli lapset saivat valita päiväkotimme lelulainaamosta mieleisensä lelut ryhmäämme viikon ajaksi. Pienryhmissä leikimme sitten lasten valitsemilla leluilla niin, että kasvattajat olivat läsnä leikeissä tukemassa ja tarvittaessa ohjaamassa leikkiä. Koska kuukausi on vaihtumassa, lapset saivat valita lelulainaamosta myös tulevaksi kuukaudeksi uudet pelit ryhmäämme. Leikit sujuivat rauhallisissa merkeissä ja oli ihana itsekin pysähtyä ja uppoutua mukaan leikkiin lasten kanssa. Leikkihetken päätteeksi kysyimme vielä lapsilta mielipidettä aamupäivän leikeistä ja tekemisestä peukkupalautteen avulla.

Iltapäivällä lapsilla oli aikaa vapaaseen leikkiin, eli jokainen sai valita leikinvalintataulun avulla haluamansa tekemisen ja leikkikaverin. Tämän päivän ulkoilut jäivät varsin lyhyiksi erittäin kylmän sään vuoksi, mikä näkyi lapsissa iltapäivällä ehkä hieman normaalia isompana levottomuutena. Kokonaisuutena päivä oli kuitenkin mukavan rauhallinen ja koen, että minulla oli hyvin aikaa kohdata lapsia yksilöllisesti, olla läsnä ja huomioida heitä.

Tiistai

Tänään oma pienryhmäni lähti aamupalalta suoraan ulos nauttimaan lumileikeistä. Ulkoilun jälkeen pidimme aamupiirin, jonka jälkeen pääsimme jatkamaan kahden muun ryhmän aloittamaa ikkunamaalausprojektia ryhmätilamme ikkunaan. Ikkunassa aiemmin ollut syysaiheinen maisema vaihtui tänään jouluisempaan maisemaan; lapset maalasivat ikkunaan lunta ja suuren joulukuusen. Otin lapsia maalaushommiin muutaman kerrallaan, mikä mahdollisti yksilöllisemmän ohjauksen ja toisaalta antoi lapsille paremman työrauhan. Lapset olivat silminnähdessä innoissaan ikkunamaalauksesta ja olivat myös tyytyväisiä syntyneeseen lopputulokseen. Osa lapsista ehti myös askartelemaan kuusen koristeeksi joulupalloja, osan kanssa jatkamme pallojen askartelua myöhemmin.

Lounaan jälkeen tiimillämme oli tämän viikon tiimipalaveri, jossa kävimme läpi menneen viikon kuulumisia ja suunnittelimme tulevaa viikkoa. Totesimme, että koko tuleva joulukuu näyttää varsin intensiiviseltä ja tapahtumarikkaalta; tiedossa on siis paljon kivoja suunnitelmia ja tapahtumia tuleville viikoille. Kokosimme myös yhteen lasten ehdotukset tulevan palkintopäivän äänestystä varten, ja kävimme läpi muutamia lapsiin liittyviä asioita. Tiimipalaverin jälkeen ehdin vielä ennen työpäiväni päättymistä hetkeksi takaisin ryhmään, jossa lapsilla oli meneillään vapaan leikin hetki.

Keskiviikko

Aloitimme päivän taas totutusti aamupiirillä, jossa annoin aluksi lapsille aikaa spontaanisti kuulumisien jakamiselle, koska useampi lapsi halusi kertoa pienryhmässä edellisen päivän kuulumisia. Koen, että mahdollistamalla lapselle sen pienen hetken kertoa omia, tärkeäksi kokemiaan asioita, voimme arjessa vahvistaa heidän tunnettaan siitä, että he tulevat kuuluisiksi ja että heidän ajatuksillaan ja mielipiteillään on merkitystä. Kuuntelemalla lapsia saamme tärkeää tietoa heidän ajatusmaailmastaan, heille merkityksellisistä asioista sekä heidän mielenkiinnonkohteistaan. Aamupiirin päätteeksi aloimme harjoittelemaan tulevaa päiväkodin joulujuhlaa varten juhlassa esitettäviä joululauluja; tänään kuuntelimme laulut ensimmäistä kertaa ja lauloimme molemmat laulut kahteen kertaan kuuntelun jälkeen. Lapset olivat innoissaan joululauluista ja kertoivat odottavansa jouluesitystä, jossa pääsevät esittämään laulut omille huoltajilleen ja muille tärkeille ihmisilleen.

Lauluhetken jälkeen jatkoimme edellisviikolla kesken jäänyttä pipo- ja lapasaskartelua. Koska lapsia oli tänään paikalla varsin paljon, jaoin lapset niin, että osa askarteli ja toiset leikkivät sillä aikaa vapaata leikkiä, jonka jälkeen vaihdoin toisin päin. Näin pystyin itse ohjaamaan lapsia yksilöllisemmin ja auttamaan tarvittaessa. Lapsilta nousi taas mahtavia ideoita pipojen ja lapasten koristeluihin, ja varsin moni saikin askartelun tänään kokonaan valmiiksi. Iltapäivällä tartuimme lasten toiveeseen jumppasaliin menosta, ja lapset pääsivät kaikki vuorollaan pienissä ryhmissä touhuamaan saliin. Lapset toivoivat saliin tänään renkaita, köysiä ja tunteita, ja toiselle puolelle salia laitoimme tilan myös toivottuun pyörillä ajamiseen.

Viikkoanalyysi

Tällä viikolla jouduin olemaan loppuviikon pois töistä sairastumisen vuoksi, mutta mielestäni tämä ei häirinnyt päiväkirjatyöskentelyäni, sillä kykenin siitä huolimatta hyödyntämään aikaa pohdinnalle lasten osallisuuden vahvistamisesta ryhmässämme. Vaikka koenkin, että kykenemme tällä hetkellä huomioimaan lasten osallisuuden toteutumista arjessamme, olen sitä mieltä, että lasten osallisuutta voisi ja tulisi huomioida vieläkin enemmän. Koen, ettei lasten osallisuus ole varsinaisesti pysyvä tila, vaan se muuttuu ja kehittyy lasten kasvun ja kehityksen myötä.

Se, miten paljon kasvattaja antaa tilaa ja mahdollisuuksia lasten osallisuuden toteutumiselle, lähtee nimenomaan kasvattajasta itsestään, hänen ajatusmaailmastaan ja suhtautumisestaan lasten osallisuuden merkityksellisyyteen. Parhaimmillaan varhaiskasvatuksessa vallitsee osallisuutta vahvistava toimintakulttuuri, jossa Weckströmin (2021) mukaan huomioidaan lasten aloitteet ja kiinnostuksen kohteet, ja koko varhaiskasvatusyhteisössä mahdollistetaan kaikkien sen jäsenten kuulluksi tuleminen, mielipiteiden ilmaiseminen, aloitteiden tekeminen ja toimintaan vaikuttaminen. Juuri tästä syystä jokaisen kasvattajan onkin tärkeä pohtia omaa toimintaansa, arvomaailmaansa ja suhtautumistaan lasten osallisuuden vahvistamiseen.

Toteutuakseen osallisuutta vahvistava toimintakulttuuri edellyttää kasvatushenkilöstön yhteistä keskustelua aiheesta, kasvattajien kehittämismyönteisyyttä, joustavuutta, sitoutumista ja yhteisöllisyyttä.

Lasten osallisuuden vahvistaminen on yksi varhaiskasvatustalain (540/2018, 3 §) määrittämistä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Myös Opetushallituksen (2022) laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa vahvistamaan lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Näin ollen lasten osallisuutta vahvistavaan toimintakulttuuriin pyrkiminen tulisi olla tavoitetilana aivan jokaisessa varhaiskasvatustalainyksikössä. Myös Prokkola (2021) kirjoittaa osallisuuden toimintakulttuurista artikkelissaan. Hänen mukaansa osallisuutta vahvistavan toimintakulttuurin muodostumisessa keskiössä on ennen kaikkea osallisuutta edistävien toimintamallien jatkuva kehittäminen sekä toisaalta osallisuutta estävien toimintatapojen purkaminen. Hän korostaa nimenomaan varhaiskasvatuksen sosionomin roolia osallisuuden toimintakulttuurin kehittämisessä; varhaiskasvatuksen sosionomilla on sosiaalipedagogiikan asiantuntijoina monipuolista osaamista nimenomaan osallisuuden vahvistamisesta ja osallisuutta edistävästä menetelmästä. Varhaiskasvatuksen sosionomin koulutuksessa osallisuus ja sen vahvistaminen kulkee kantavana teemana läpi koko opintojen ajan, joten lienee perusteltua sanoa, että varhaiskasvatuksen sosionomi tuo varhaiskasvatuksen moniammatilliseen tiimiin osaamista ja näkemystä juuri osallisuuden edistämisestä.

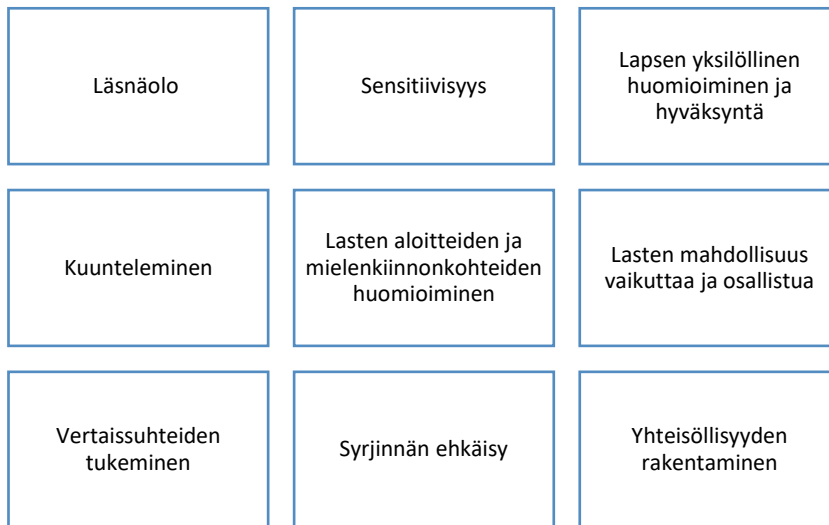
Koen, että myös omassa työyksikössäni osallisuutta vahvistavaan toimintakulttuuriin pyritään. Ryhmässäni lasten osallisuus huomioidaan mielestäni jo varsin hyvin arjen toiminnassa; lapset kohdataan yksilöllisesti ja sensitiivisesti, heitä kuullaan ja heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan huomioidaan, arvostetaan ja niille annetaan tilaa. Ryhmässäni pyritään mahdollisuuksien mukaan tarttumaan ja vastaamaan lasten spontaaneihin ideoihin ja ehdotuksiin, mikä antaa lapsille tunteen, että heidän ajatuksillaan ja mielipiteillään on merkitystä ja että he voivat vaikuttaa heihin itseensä liittyviin asioihin. Myös esimerkiksi pedagoginen dokumentointi, pienryhmätoiminta, toiminnan porrastaminen sekä leikinvalintataulun hyödyntäminen ovat ryhmässäni käytössä olevia lasten osallisuutta vahvistavia menetelmiä (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 92).

Ideaalitilanteessa lapset pääsevät johdonmukaisesti osallistumaan varhaiskasvatuksessa niin toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen kuin arviointiin (Opetushallitus 2022, 34). Koen, että ryhmässäni erityisesti tästä näkökulmasta voisimme lasten osallisuutta yhä enemmän vahvistaa. Lapsia toki kuullaan jo nyt osana toiminnan suunnittelua, mutta mielestäni tätä voisi tapahtua vielä enemmän ja säännöllisemmin. Lasten kanssa voisi järjestää esimerkiksi niin sanottuja lasten kokouksia, joissa ääni olisi lapsilla, antaen heille näin mahdollisuuden tulla kuulluksi. Myös toiminnan arviointiin lapsia tulisi osallistaa entistä enemmän. Koen, että tällä hetkellä arviointi usein arjen tohinassa unohtuu, koska se ei vielä ole muotoutunut rutiksi. Kun arviointiakin lähtisi säännönmukaisesti tekemään yhdessä lasten kanssa,

automatisoituisi se osaksi arjen rutiineja. Tämä on asia, mistä tiimissä tulisi yhteisesti keskustella ja sopia yhteisiä toimintatapoja arvioinnin toteuttamiseksi. Esimerkiksi peukalopalautteen, palautepurkkien tai kuvatuen avulla lapsilta on helppo kysyä palautetta toiminnasta heti toimintatuokioiden päätteeksi.

Osallisuuden toimintakulttuurin osatekijänä myös ryhmän yhteisöllisyyttä tulisi mielestäni pyrkiä jatkuvasti edistämään. Myös Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 172) kuvaavat yhteisöllisyyttä osana osallisuuden toimintakulttuuria ja korostavat rakentavan yhteistyön sekä toimivan vuorovaikutuksen ja ilmapiirin merkitystä sen muodostamisessa. Varhaiskasvatuksen sosionomin sosiaalipedagoginen osaaminen sekä vuorovaikutusosaaminen tuovat merkittävän lisän varhaiskasvatuksen moniammatilliseen tiimiin hyödynnettäväksi myös yhteisöllisyyden edistämiseksi. Lähtökohtana yhteisöllisyyden rakentumiselle on jokaisen lapsen yksilöllinen ja sensitiivinen kohtaaminen ja hyväksyminen juuri sellaisena kuin hän on. Tämä mahdollistaa sen, että lapsi kokee olevansa arvokas omana itsenään ja merkityksellinen osa ryhmää. Niin ryhmään kuulumisen kuin yhteenkuuluvuudenkin tunnetta vahvistamalla voidaan vahvistaa myös yhteisöllisyyttä. Lasten vertaissuhteet ja lasten välinen vuorovaikutus vaikuttavat myös yhteisöllisyyden kehittymiseen, ja näistä teemoista varhaiskasvatuksen sosionomilla on arvokasta osaamista.

Koen, että omassa ryhmässämmekin olisi tarvetta yhteisöllisyyden vahvistamiselle. Esimerkiksi lasten tunne- ja kaveritaitoja sekä vuorovaikutustaitoja vahvistamalla voidaan tukea lasten vertaissuhteita ja edesauttaa myönteisen ilmapiirin ja niin sanotun me -hengen syntymistä ryhmään. Yhteisöllisessä varhaiskasvatusryhmässä lapsen on luontevaa toimia osana ryhmää ja toisaalta ryhmään on myös helppo liittyä. Ryhmän yhteisöllisyyteen liittyy vahvasti myös moninaisuuden hyväksyminen ja näkeminen rikkautena. Tämän toteuttamisessa varhaiskasvatuksen kasvattajilla on merkittävä rooli. Rintakorpi, Holmikari, Jalasmäki ja Kukkonen (2023, 13) ovat kartoittaneet varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista ja työnkuvaa tutkimuksessaan, jonka tuloksissa näyttää vahvasti varhaiskasvatuksen sosionomin rooli nimenomaan syrjäytymisen ehkäisyssä ja sosiaalisen osallisuuden vahvistamisessa.

Kuvio 1: Osallisuuden vahvistamisen elementtejä

Yllä olevassa kuviossa (Kuvio 1) on tiivistettynä elementtejä, jotka huomioimalla varhaiskasvatuksen arjessa lasten osallisuutta kyetään vahvistamaan. Varhaiskasvatuksen sosionomilla on paljon osaamista ja asiantuntemusta lasten osallisuuden vahvistamiseen liittyen, mikä tulisi tunnustaa ja tunnustaa varhaiskasvatuksen moniammatillisissa tiimeissä. Koen, että myös omassa ryhmässämme varhaiskasvatuksen sosionomin osaamiselle osallisuuden toimintakulttuurin vahvistamisessa olisi käyttöä.

12.4 Viikko 4: Lasten väliset vertaisuuhteet varhaiskasvatuksessa

Neljännellä viikolla tarkasteluni kohteena on lasten vertaisuuhteet varhaiskasvatuksessa sekä näiden tukeminen. Lasten vertaisuuhteiden tukemisen merkitys lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille sekä toisaalta kiusaamisen ja syrjinnän ennaltaehkäisylle on suuri (Opetushallitus 2022, 33, 35). Tavoitteenani on lisätä ymmärrystä vertaisuuhteiden merkityksestä varhaiskasvatuksessa sekä pohtia eri keinoja vertaisuuhteiden tukemiselle.

Maanantai

Edellisen viikon sairasteluiden ja viikon hajanaisuuden jälkeen oli kiva aloittaa taas uusi viikko puhtaalta pöydältä. Aamun ensimmäinen paikalla ollut kasvattaja oli taas jakanut meidän tämän päivän pienryhmämme valmiiksi. Ryhmässämme ei siis ole lapsille kiinteitä pienryhmiä, vaan kokoamme pienryhmät aina aamuisin paikallaolevien lasten ja sen päivän hoitoaikavausten mukaan joko kahteen tai kolmeen pienryhmään. Ryhmämme lapsilla on hoitoajoissa niin suurta vaihtelua, että kiinteät pienryhmät eivät toimisi, joten olemme päätyneet toimimaan päivittäin vaihtuvilla pienryhmillä.

Huomioimme pienryhmiä jakaessa sen, että jokaisella lapsella olisi pienryhmässä leikkikaveri. Vaihtuvilla pienryhmillä mahdollistamme sen, että leikkikaverit myös vaihtuvat ja lapset tottuvat ja oppivat leikkimään eri kavereiden kanssa. Olen huomannut, että osa ryhmämme lapsista on kovin valikoivia leikkikavereiden suhteen, mutta koen, että nimenomaan vaihtuvilla pienryhmillä ja leikkikavereilla olemme onnistuneet ottamaan tässä askeleita parempaan suuntaan ja leikit alkavat hiljalleen onnistumaan paremmin myös muiden kanssa.

Haimme tänään aamupiirin jälkeen pienryhmäni kanssa taas lelulainamosta uudet lelut ryhmäämme täksi viikoksi. Lasten valikoimilla leluilla leikimme pienryhmässä niin, että aikuinen oli mukana leikissä ohjaamassa ja tukemassa leikkiä tarpeen mukaan. Olen huomannut, että osalla ryhmämme lapsista leikkiin sitoutuminen ja rauhoittuminen on haastavaa - lapsi tarttuu hetkeksi leikkiin, mutta pian ajatus menee jo seuraavaan tekemiseen ja leikki jää kesken. Näissä tilanteissa aikuisen läsnäolo leikissä ja leikin tukeminen on erityisen merkityksellistä.

Ulkoilun ja lounaan jälkeen rauhoituimme hetkeksi satuhetkelle. Iltapäivällä lapsilla oli aikaa vapaaseen leikkiin ja tekemiseen. Iltapäivisin lapset saavat mahdollisuuden leikkiä myös niiden lasten kanssa, jotka eivät ole olleet heidän kanssaan samassa pienryhmässä. Tämä on tärkeää nimenomaan lasten kaverisuhteiden vahvistamisen näkökulmasta, koska aamupäivät ryhmässämme menee hyvin pitkälti aikuisten määrittelemissä ryhmissä, eikä mahdollisuutta kavereiden kanssa leikkimiseen oman pienryhmän ulkopuolelta juuri ole.

Tiistai

Aamu oli tänään rauhallinen ja lapsia oli aikaisin aamulla paikalla vielä varsin vähän, joten oli mukava rauhoittua myös itse hetkeksi mukaan lasten leikkeihin ja touhuihin. Hoidin myös aamun juoksevat asiat, kuten puhelimien ja päivän lapsilistojen läpikäymisen sekä pienryhmien jakamisen. Aamupalan jälkeen lähdimme tänään läheiseen puistoon koko ryhmän kanssa pulkkamakiretkelle. Lapset olivat innoissaan paitsi pulkkamakiretkestä, myös siitä, että lähdimme sinne koko ryhmän voimin.

Koko ryhmän yhteinen retki antoi hyvän mahdollisuuden havainnoida lapsia ja heidän toimintaansa, kun paikalla on koko ryhmä. Olemme huomanneet jo aiemmin, että ryhmässä on joitain lapsia, jotka vetäytyvät isommassa ryhmässä hieman sivummalle eivätkä niin hyvin pääse liittymään leikkeihin muiden mukaan isossa ryhmässä, kuin pienryhmissä. Myös ympäristöllä voi olla vaikutusta tähän, toiset lapset leikkivät sisätiloissa aivan sujuvasti, mutta ulkona leikkiminen on toistuvasti vaikeaa. Olen pohtinut, vaikuttaako tähän esimerkiksi se, jos perheessä ei olla totuttu ulkoilemaan niin paljon. Pyrimme luonnollisesti aina houkuttelemaan lapsia liittymään mukaan leikkeihin ja ohjaamme siihen, että lapsi itse uskaltaisi myös rohkeasti itse hakeutua mukaan.

Tänään taas erään syrjään vetäytyneen lapsen juteltuani hän kertoi, että hänellä oli kylmä, eikä siksi halunnut leikkiä. Tämä toistuu hyvin usein kyseisen lapsen kohdalla, ja olen pohtinut, miten lapsen saisi suhtautumaan ulkoiluun myönteisemmin. Nämä tilanteet ovat hieman hankalia, sillä lapsella on jo päällä kaikki vaatteet, mitkä hänellä on päiväkodissa mukanaan, ja jotka riittäisivät vallan hyvin pitämään lapsen lämpimänä, mutta lapsen kieltäytyessä liikkumasta ja leikkimästä ulkona hän luonnollisesti palelee. Yritin houkuttella lasta muiden mukaan pulkkamäkeen, hippaleikkiin tai kiipeilemään, jotta liikkuesssa tulisi lämmin, mutta hän ei houkutteluista huolimatta halunnut lähteä mukaan leikkeihin. Lopulta lähdimme takaisin päiväkodille ja tämä paleleva lapsi luonnollisesti pääsi ensimmäisen pienryhmän mukana sisälle, jossa hän taas leikki ja toimi normaalisti muiden mukana. Jäin jälkikäteen pohtimaan, mitä tämänkaltaisissa tilanteissa voisi tehdä, jottei lapsella olisi kurja olla eikä hänelle myöskään syntyisi kielteisiä mielikuvia ja ajatuksia ulkoiluista, jotka ovat niin olennainen osa varhaiskasvatuksen arkea. Nykyisessä tilanteessa lapsi jää usein siis myös leikkien ulkopuolelle ulkoiluissa. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, etteikö häntä otettaisi mukaan, vaan hän omasta tahdostaan jää sivuun.

Olen myös huomannut, että kun toimimme koko ryhmänä, myös lasten välisiä erimielisyyksiä on enemmän, mikä tekee ilmapiiristä ehkä hieman levottoman. Tästä näkökulmasta pienryhmätoiminta toimii arjessa hyvin, mutta toisinaan on myös kiva päästä tekemään ja kokemaan asioita kokonaisuena ryhmänä. Erimielisyyksiä ja vastoinkäymisiä lasten välillä on kuitenkin aina, ja jokainen erimielisyys on hyvä nähdä myös oppimistilanteena; lapset harjoittelevat itse selvittämään erimielisyyksiä ja pääsemään näistä eteenpäin, toki aikuisen tuella.

Perjantai

Töihin tullessani paikalla olevat lapset olivat askartelemassa paperista lumihutaleita ryhmätillamme ikkunoihin koristeeksi. Oli ihana nähdä lapset niin uppoutuneena tekemiseen. Koska lapset olivat niin tehokkaasti työn touhussa, päätin hetken havainnoida heidän toimintaansa ja keskinäistä vuorovaikutustaan tilanteessa. Ilokseni huomasin, että lapset huomioivat toisiaan kyseisessä toimintatilanteessa varsin myönteisesti. ”Vähänkö siitä tuli hieno!” ja muita ihastelevia kommentteja kuului ympäri askartelupöytää, kun lapset esittelivät tuotoksiaan toisilleen. Olemme ryhmässä keskustelleet syksyn mittaan lasten kanssa toisten huomioimisesta ja erityisesti myönteisestä huomioimisesta. Lisäksi kasvattajien esimerkki myönteisestä vuorovaikutuksesta, hyvän huomioimisesta ja positiivisen palautteen antamisesta tukee sellaisen ilmapiirin syntymistä, missä lapsetkin omaksuvat myönteisen vuorovaikuttamisen taitoja itselleen. Havaitsin lasten askarrellessa myös tilanteita, joissa näyttäytyi lasten välinen yhteistyö ja toisen auttaminen. Nämä ovat taitoja, joita ryhmässä vielä luonnollisesti harjoitellaan, mutta on ilo nähdä, että yhteistyön tekeminen alkaa jo hiljalleen sujua.

Iltapäivällä lapsilla oli taas aikaa vapaaseen leikkiin ennen ulos lähtöä. Yksi lapsista jäi selkeästi muiden leikin ulkopuolelle ja tulikin heti luokseni kertomaan, ettei kaksi muuta lasta ota häntä mukaan leikkiin. Lähdin lapsen mukana keskustelemaan tilanteesta kahden muun leikkijän kanssa, ja selvisi, että lasten välille oli tullut erimielisyyttä leikkirooleista. Saimme tilanteen yhdessä selvitettyä ja ulkopuolelle jäänyt lapsi pääsi liittymään mukaan leikkiin. Seurasin leikin kehittymistä tämän jälkeen sivummalta varmistaakseni, että leikki lähtee sujumaan. Tämänkaltaiset kaveripulmat ovat arkipäivää varhaiskasvatuksessa ja nämä ovat tilanteita, joissa kasvattajan läsnäolo ja tuki tilanteen selvittämisessä on usein tarpeen. Toki mitä isommista lapsista on kyse, sitä enemmän he harjoittelevat jo myös itse selvittämään välilleen syntyneitä erimielisyyksiään, kasvattajien tuella.

Viikkoanalyysi

Tämäkin viikko oli siis valitettavan hajanainen keskelle viikkoa osuneen arkipyhän sekä sairastelujen vuoksi. Huomasin, että tämä aiheutti itsessäni tällä viikolla hieman turhautuneisuutta, mutta pyrin olemaan antamatta sen vaikuttaa omaan työskentelyyni. Väkisinkin kuitenkin perjantai tuntui hieman irralliselta päivältä ja kahden poissaolopäivän jälkeen vaati hieman ponnisteluja kyetä jatkamaan työskentelyä siitä, mihin oli tiistaina jäänyt. Mielestäni kykenin kuitenkin tälläkin viikolla saavuttamaan tälle viikolle asettamiani tavoitteita lasten välisten vertaissuhteiden merkityksen ymmärtämisen suhteen sekä vertaissuhteiden tukemisen näkökulmasta.

Lapset ovat varhaiskasvatuksessa ollessaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden ryhmän lasten kanssa, muodostaen samalla vertaissuhteita heidän kanssaan. Nämä lasten väliset vertaissuhteet ovat erityisen merkityksellisiä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen näkökulmasta. Oma lapsiryhmämme on koottu 5-vuotiaista lapsista, joten kaikki ryhmämme lapset ovat paitsi iältään myös kehitykseltään suurin piirtein samalla tasolla. Tämä mahdollistaa sen, että lapset pääsevät muodostamaan varhaiskasvatuksen arjessa hyvin monipuolisesti vertaissuhteita eri lasten kanssa. Vertaissuhteiden muodostamista tuemme myös pienryhmätoiminnalla, jossa huomioimme lasten yksilölliset tarpeet ja temperamentin. Pienryhmissä toimiessa mahdollistamme lapsille toimimisen lapsen tarpeiden ja suunnitellun toiminnan mukaan hyvinkin pienissä, jopa 2-3 lapsen porukoissa, mikä mahdollistaa rauhallisen työskentelyn ja lapsen yksilöllisemmän huomioimisen. Monipuolisilla toimintaympäristöillä mahdollistamme myös lasten toimimisen lapsen tarpeiden mukaisessa vertaisryhmässä, pienemmät leikkiporukat voivat sijoittua leikkimään omiin, rauhallisiin tiloihin ja isommat porukat eri tiloihin.

Vertaisryhmässä toimiessaan lapset harjoittelevat yhdessä asioita ja oppivat myös toisiltaan paljon. Vertaisryhmissä lapsilla on usein yhteisiä mielenkiinnon kohteita, joiden parissa yhdessä toimiessaan lapset edistävät omaa oppimistaan ja saavat kehityksen kannalta

merkityksellisiä onnellisuuden kokemuksia. Näillä myönteisillä kokemuksilla on Karilan (2016, 13) mukaan merkitystä ennen kaikkea lapsen identiteetin kehittymisen sekä ihmisenä kasvamisen näkökulmasta. Neitola ja Koivula (2020, 33) korostavat puolestaan sosiaalisten taitojen oppimista lasten välisissä vertaissuhteissa. Heidän mukaansa lapset kehittävät ja oppivat vertaissuhteissa esimerkiksi tärkeitä vuorovaikutustaitoja, toisten huomioimista, toisten tunteiden ja tarpeiden tunnistamista, pelisääntöjen noudattamista, avun tarjoamista sekä lohduttamista. Myös ristiriitatilanteiden selvittäminen ja anteeksi antaminen ovat taitoja, joita lapset harjoittelevat vertaisryhmässä toimiessaan.

Lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisen lisäksi lasten välisillä myönteisillä vertaissuhteilla on merkittävä vaikutus varhaiskasvatuksessa ryhmän yhteisöllisyyden kehittymiselle sekä syrjinnän ja kiusaamisen ehkäisemiselle. Myös Opetushallituksen (2022, 33) laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet nostaa lasten väliset vertaissuhteet esiin nimenomaan yhteisöllisyyden, toisten kunnioittamisen ja arvostamisen sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan erityisen merkityksellistä yhteisön hyvinvoinnin ja kiusaamisen ennaltaehkäisyn kannalta on kasvattajien tuki lasten vertaissuhteiden syntymiselle ja ylläpitämiselle. Myös Ranta (2021, 153-154) nostaa esiin yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden merkityksen lasten vertaissuhteiden rakentamiselle. Hänen mukaansa ryhmäytymiseen ja yhteisöllisyyteen tulisi ryhmissä panostaa tasaisin väliajoin läpi vuoden. Myös Rannan (2021, 154) mukaan yhteisöllisyyttä korostamalla ja positiivista ryhmähenkeä rakentamalla voidaan ehkäistä kiusaamista ja syrjintää.

Kun itse pohdin, miten tällä hetkellä arjessa tuemme lasten vertaissuhteiden muodostumista ja ylläpitämistä, tulin siihen tulokseen, että sitä tulee tehtyä niin tietoisesti kuin välillä tiedostamattakin arjen hetkissä ja toiminnoissa. Ryhmässämme kasvattajat tukevat aktiivisesti paitsi lasten vertaissuhteiden muodostamista ja leikkiin liittymistä, myös näiden jatkuvuutta ja ylläpitämistä. Ryhmää havainnoimalla olemme saaneet arvokasta tietoa lasten mielenkiinnon kohteista, joiden mukaan lapsia voi ohjata heille mielekkään tekemisen pariin, sekä toisaalta leikkimään ja toimimaan niiden lasten kanssa, joiden kanssa heillä on samoja mielenkiinnon kohteita. Vaihtuvilla pienryhmillä tarjoamme lapsille mahdollisuuden rakentaa vertaissuhteita monipuolisesti, mikä mahdollistaa sen, että lapset oppivat leikkimään eri lasten kanssa. Toisaalta iltapäivien vapaan leikin hetket mahdollistavat leikit ja touhut myös niiden lasten kanssa, jotka eivät ole olleet päivän aikana samassa pienryhmässä, mikä osaltaan tukee myös lasten ystävyyssuhteiden muodostamista ja ylläpitoa.

Havainnoinnin avulla voidaan tunnistaa myös ne lapset, jotka ovat syrjään vetäytyvämpiä ja jotka tarvitsevat enemmän tukea vertaissuhteiden muodostamiseen. Myös tässä pienryhmätöiminnällä on tärkeä rooli; pienissä ryhmissä toimiessa ja kasvattajan läsnäololla ja ohjauksella voidaan varmistaa jokaisen lapsen pääsy mukaan ryhmän yhteiseen toimintaan ja leikkiin. Kasvattajan läsnäolon ja tuen merkitys korostuu myös lasten välisissä ristiriitatilanteissa,

etenkin jos lapset tarvitsevat kasvattajan apua tilanteen selvittämiseksi (Ranta 2021, 146). Ristiriitatilanteita lasten välille syntyy päivittäin useita, toiset ovat pienempiä ja toiset suurempia ristiriitoja. Myös meidän ryhmässämme lapset harjoittelevat näiden ristiriitatilanteiden selvittämistä, mutta tarvitsevat vielä usein kasvattajan tukea tilanteissa. On myös lapsia, jotka eivät välttämättä tuo omasta aloitteestaan kasvattajille ilmi mahdollisia ristiriitatilanteita ja näistä syntynyttä mielipahaa, jolloin kasvattajan sensitiivisyyden ja havainnoinnin merkitys korostuu entisestään.

Kehittämisen kohteeksi ryhmässämme nostaisin tunne- ja kaveritaitojen harjoittelun, jotka liittyvät olennaisesti vertaissuhteiden rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Myös Ranta (2021, 147, 157) korostaa niin tunnetaitojen kuin kaveritaitojenkin harjoittelun merkitystä oppiakseen huomioimaan muita. Hänen mukaansa tunteiden sanoittaminen arjessa, tunnetilojen tunnistamisen harjoittelu esimerkiksi kuvien avulla ja tunteista puhuminen edesauttavat kaikki lasten tunnetaitojen kehittymistä. Kun lapsi oppii tunnistamaan ja sanoittamaan itsessään tunteita, mahdollistuu myös toisten tunteiden tunnistaminen. Tunteiden jakaminen ja tunteista puhuminen on yksi yhteisöllisyyttä edistävästä tekijöistä. Myös kaveritaitojen harjoittelu vahvistaa yhteisöllisyyttä ja toisaalta ehkäisee kiusaamista.

Emme ole ryhmässämme ehtineet vielä tälle toimintakaudelle kovin syvällisesti keskittymään tunne- eikä kaveritaitojen harjoitteluun, mutta mielestäni tämän teeman voisi ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun säännöllisesti. Esimerkiksi erilaisten tunne- ja kaveritaitopienvetäminen ja aiheen nostaminen teemaksi aamupiirille voisi olla toimivia ideoita ottaa aihe käsittelyyn.

12.5 Viikko 5: Kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksen arjessa

Viidennellä viikolla tarkastelen varhaiskasvatuksen ja lasten huoltajien välistä kasvatusyhteistyötä. Tarkoituksenani on tarkastella, miten kasvatusyhteistyö näyttäytyy varhaiskasvatuksen arjessa.

Maanantai

Minulla oli tänään normaalia lyhyempi työpäivä, sillä menin tänään töihin vasta lounasaikaan. Muut tiimin kasvattajat olivat jakaneet pienryhmät valmiiksi, ja minä menin lähes suoraan oman pienryhmäni kanssa syömään. Lounaan jälkeen olin lasten kanssa satuhetkellä. Iltapäivällä lapset uppoutuivat vapaaseen leikkiin ja osa lapsista halusi myös piirtää ja askarrella. Iltapäivä sujui mukavan rauhallisissa merkeissä.

Päivän päätteeksi siirryimme lasten kanssa ulos, josta lapset lähtivät kotiin. Kotiinlähtötilanteissa kohtaamme lasten huoltajat tai muut sovitut hakijat, joille kerromme lapsen päivän kuulumisista ja muista mahdollisista tärkeistä asioista. Niin tuonti- kuin hakutilanteetkin ovat

tärkeitä hetkiä kohdata lasten huoltajia sekä vaihtaa molemmin puolin kuulumisia. Itse pidän tärkeänä, että huoltajien kohtaaminen olisi mahdollisimman kiireetön, antaen aikaa avoimelle vuorovaikutukselle huoltajan ja kasvattajan välillä. On myös tärkeää kiinnittää huomiota siihen, mitä huoltajille lapsen päivästä viestitään. Päivittäisen toiminnan suunnitelmalisuus ja tavoitteellisuus tulisi välittyä myös perheille, jotta he voisivat saada mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan siitä, mitä ja miksi juuri hänen lapsensa varhaiskasvatusryhmässä tehdään.

Itse olin tänään meidän ryhmämme kasvattajista ainoana ulkona päästämässä lapsia kotiin ja kertomassa kuulumisia. Joinain hetkinä huoltajia saattaa sattua paikalle useampi yhtä aikaa, mutta näissäkin tilanteissa huoltajien yksilöllinen kohtaaminen mahdollisimman kiireettömästi on tärkeää.

Tiistai

Aloitin työpäiväni kahden pienryhmän ja päiväkotimme erityisopettajan kanssa aamupiirillä, jonka jälkeen käsitelimme lasten kanssa kehotuntemusta, keskustelimme uimapuolueeseen liittyvistä säännöistä ja siitä, miten esimerkiksi kaveria saa koskea ja minkälainen kosketus puolestaan ei ole hyväksyttävää. Aiheen käsittely nostettiin viikkosuunnitelmaan ryhmästä nousseen tarpeen takia.

Satuhetken aikana pidin tänään pienen palaverin ryhmämme opettajan kanssa ja keskustelin hänen kanssaan huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä ja siitä, miten hän kokee sen tällä hetkellä toteutuvan ja mitkä asiat kasvatusyhteistyön toimivuuteen hänen näkökulmastaan vaikuttavat. Myös hän korosti tuonti- ja hakutilanteiden merkitystä ja huoltajien kohtaamista näissä tilanteissa mahdollisimman kiireettömästi ja yksilöllisesti. Hän nosti esiin myös vasukeskustelut ja esimerkiksi sähköisessä järjestelmässä huoltajien kanssa käytävän viestittelyn. Huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön vaikuttaa hänen mukaansa myös huoltajien asenne varhaiskasvatusta kohtaan sekä se, miten henkilökemiat huoltajien kanssa kohtaavat. Toiset huoltajat ovat hyvinkin aktiivisia tekemään yhteistyötä ja ovat myös kiinnostuneita lastensa tekemisistä ja kuulumisista varhaiskasvatuksessa, mutta toiset ovat passiivisempia eivätkä esimerkiksi lue sähköisen järjestelmän kautta lähetettyjä viestejä tai tiedotteita. Tällainen näyttäytyy ainakin itselleni hieman välinpitämättömänä toimintana, jolla luonnollisesti on haastava vaikutus myös huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Ryhmämme varhaiskasvatuksen opettajan mukaan huoltajien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön merkitys korostuu tilanteissa, kun lapsen asioista herää jonkinlainen huoli. Esimerkiksi mahdollisia tukitoimia järjestettäessä yhteistyötä tehdään varsin tiiviisti ja näissä tilanteissa sujuvalla yhteistyöllä onkin valtava merkitys nimenomaan lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen mahdollisimman kokonaisvaltaisen tukemisen näkökulmasta. Kun yhteistyö on avointa ja sujuvaa, kyetään työskentelemään yhteisten, lapsen edun mukaisten tavoitteiden

suuntaisesti. Jos yhteistyö puolestaan ei toimi, on lasta lähes mahdotonta tukea parhaalla mahdollisella tavalla, jos esimerkiksi tieto ei kulje kunnolla kodin ja varhaiskasvatuksen välillä. Keskustelu aiheesta ryhmämme varhaiskasvatuksen opettajan kanssa oli varsin hedelmällinen ja tarjosi hyvän tilaisuuden päästä peilaamaan omia ajatuksia ja kokemuksia aiheesta hieman kokeneemman kasvattajan kanssa.

Keskiviikko

Tänään lähdin heti aamulla yhden pienryhmän sekä ryhmämme avustajan kanssa käymään kaupungin kirjastossa palauttamassa lainassa olleita kirjoja. Pelailimme kirjastossa myös muutamia pelejä sekä lueskelimme kirjoja. Tällä kertaa emme kuitenkaan lainanneet kirjoja mukaan päiväkodille, koska edessä hämmöttää jo tämän viikon lopussa joululoma.

Pohtiessani tänään työpäivän aikana huoltajien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön näyttäytymistä varhaiskasvatuksen arjessa tulin siihen tulokseen, että arjessa se nimenomaan näyttäytyy lähinnä kasvattajien ja huoltajien välisenä vuorovaikutuksena ja viestien vaihtona päivän mittaan, niin tuonti- ja hakutilanteissa kuin esimerkiksi viestittelyinkin muodossa. Siirrämme lasta koskevaa tietoa puolin ja toisin, jotta voisimme työskennellä mahdollisimman hyvin juuri kyseisen lapsen edun mukaisesti ja hänen kasvuaan, kehitystään, hyvinvointiaan ja oppimistaan parhaalla mahdollisella tavalla tukien. Selkeimmin kasvatusyhteistyö näyttäytyy luonnollisesti tukea tarvitsevien lasten kohdalla, jolloin yhteistyö huoltajien kanssa on väistämättä tiiviimpää, kun tukitoimia yhdessä suunnitellaan ja arvioidaan.

Kaiken kaikkiaan arki kuitenkin niin varhaiskasvatuksessa kuin perheilläkin on paikoin varsin hektistä ja tämä näyttäytyy mielestäni ajoittain myös huoltajien ja kasvattajien välisessä vuorovaikutuksessa ja viestien vaihdossa. Tämä on mielestäni ehdottomasti yksi kasvatusyhteistyöhön liittyvä haaste ja kehittämisen kohde.

Viikkoanalyysi

Kuten viikon aikana omissa pohdinnoissani kirjoitin, on huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys suuri nimenomaan lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen tukemisen näkökulmasta. Yhteistyötä tekemällä päästään asettamaan yhteisiä, lapsen kehitystä mahdollisimman hyvin tukevia tavoitteita. Jos koti ja varhaiskasvatus eivät työskentele samansuuntaisesti, voi tällä pahimmillaan olla lapsen kehitystä vaarantavia vaikutuksia. Myös Ranta (2021, 41) kirjoittaa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä nimenomaan lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Hänen mukaansa varhaiskasvatuksessa yhteistyölle tarjoutuu hyvä mahdollisuus, kun huoltajia kohdataan päivittäin ja näin mahdollistuu myös päivittäiset keskustelut lapsen kuulumisista, mikä parhaimmillaan tiivistää ja syventää entisestään kodin ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä.

Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022, 37) velvoittaa varhaiskasvatuksen ja huoltajien väliseen yhteistyöhön lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi, korostaen yhteistyösuhteessa erityisesti luottamuksellisuutta, tasa-arvoista vuorovaikutusta sekä keskinäistä kunnioitusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022, 38) mukaan keskiössä yhteistyön toteuttamisessa on kasvatushenkilöstön aloitteellisuus ja aktiivisuus. Myös Ranta (2021, 42) kirjoittaa, että päävastuu yhteistyön toteuttamisesta on nimenomaan varhaiskasvatuksen henkilöstöllä.

Ranta (2021, 42) korostaa kasvatusyhteistyön rakentamisen aloittamista jo siitä hetkestä lähtien, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa. Tänä päivänä lapset aloittavat varhaiskasvatuksessa yhä nuorempina, mikä mahdollistaa usean vuoden yhteistyön huoltajien ja varhaiskasvatuksen välillä ennen lapsen siirtymistä esiopetukseen ja kouluun. Vuosittaiset varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut ja näissä laadittavat yksilölliset tavoitteet ovat merkittävä osa yhteistyötä. Usein varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut ovat varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla, mutta koen, että myös varhaiskasvatuksen sosionomi voi tuoda omaa asiantuntijuuttaan ja osaamistaan näihin palavereihin etenkin niissä tilanteissa, kun lapselle suunnitellaan tukitoimia. Kun tukitoimia suunnitellaan monialaisessa yhteistyössä, kyetään hyödyntämään jokaisen ammattilaisen asiantuntijuutta ja osaamista ja näin ollen tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Varhaiskasvatuksen sosionomilla on osaamista myös vanhemmuuden tukemisesta, minkä koen merkitykselliseksi ja varsin tarpeelliseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Tämä voisi konkreettisesti näkyä arjessa esimerkiksi vanhempainiltojen muodossa, joissa varhaiskasvatuksen sosionomi olisi keskustelemassa huoltajien kanssa vanhemmuuteen liittyvistä teemoista, kuten arjen rutiineista, kodin säännöistä ja vaikkapa tunneasioista. Nykypäivänä näitä vanhempainiltoja olisi mahdollista järjestää myös etänä, mikä madaltaisi kynnystä huoltajien osallistumiselle.

Kaiken kaikkiaan koen, että varhaiskasvatuksen ja huoltajien väliseen kasvatusyhteistyöhön vaikuttaa vahvasti arjen hektisyys niin varhaiskasvatuksessa kuin kotonakin. Varhaiskasvatuksessa kasvattajaresurssit ovat välillä varsin tiukat, jolloin huoltajien kohtaamiselle ei välttämättä jää riittävästi aikaa, eivätkä ryhmän omat kasvattajat aina ole paikalla huoltajien ja kasvattajien välisissä kohtaamisissa. Toisaalta kotiarjen hektisyys vaikuttaa siihen, miten paljon huoltajilla on resursseja varhaiskasvatuksen kanssa tehtävälle yhteistyölle.

Edellä mainittujen lisäksi huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön sujuvuuteen vaikuttaa mielestäni myös se, miten huoltajat suhtautuvat varhaiskasvatukseen ja kuinka motivoituneita he ovat yhteistyöhön. Kuten päivittäisraportoinnissani mainitsin, olen huomannut arjessa, että osa huoltajista ei juuri osoita kiinnostusta päivittäisille kuulumisille, eivätkä he välttämättä lue sähköiseen järjestelmään kirjoitettuja tiedotteita ja viestejä. Tähän varmasti vaikuttaa esimerkiksi juuri aiemmin mainitsemani arjen hektisyys - lasta hakiessa voi olla jo kiire vaikkapa harrastuksiin, eikä kuulumisia tämän vuoksi ehdi jäädä vaihtamaan niin syvällisesti. Myös

sähköisen järjestelmän viestit ja tiedotteet tulevat useimmiten keskellä työpäivää, jolloin niitä ei välttämättä ehdi lukemaan ja myöhemmin näihin helposti unohtaa arjen kiireiden keskellä palata.

Toisaalta koen, että huoltajien motivoitumiseen yhteistyöhön vaikuttaa se, kuinka heidän osallisuutensa varhaiskasvatuksessa toteutuu. Myös Opetushallituksen (2022, 38) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa mahdollistamaan huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksen arkeen. Jos huoltajien osallisuus on vähäistä, muodostuu varhaiskasvatuksen ja huoltajien välille herkästi ”kuilu”, joka pitää huoltajat etäällä varhaiskasvatuksen arjesta. Näin ollen myös huoltajien osallisuuteen ja sen edistämiseen tulisi siis kiinnittää huomiota, ja juuri tähän keskityinkin seuraavan viikon päiväkirjaraportoinnissani.

12.6 Viikko 6: Huoltajien osallisuuden toteutuminen ja vahvistaminen

Kuudennella viikolla syvennyn huoltajien osallisuuteen varhaiskasvatuksessa. Tarkoitukseni on tarkastella, miten huoltajien osallisuus tällä hetkellä ryhmässämme toteutuu sekä pohtia keinoja huoltajien osallisuuden vahvistamiselle.

Maanantai

Tein tänään työvuoroni talon toisessa lapsiryhmässä. Mielestäni on aina mukava ajoittain päästä työskentelemään myös muihin talomme ryhmiin, sillä sitä kautta saa kokemusta eri-ikäisten lasten kanssa työskentelystä ja pääsee myös tutustumaan eri ryhmien toimintatapoihin ja työskentelytapoihin. Jokainen meistä tekee työtä isolta osin omalla persoonallaan, joten ei koskaan ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa työskennellä. Koenkin, että oman ammatti-identiteetin ollessa rakentumisvaiheessa on varsin hedelmällistä päästä työskentelemään myös itselle vieraampiin ryhmiin ja näkemään erilaisia tapoja työskennellä.

Ryhmässä, jossa tänään työskentelin, oli juuri tänään ensimmäistä päivää uusi lapsi, joka on kotoisin täysin eri kulttuurista, eikä lapsi siis ymmärtänyt tai puhunut lainkaan suomea. Myöskään lapsen huoltajat eivät puhuneet suomea. Ryhmässä kasvattajat kommunikoivat päivittäisissä kohtaamisissa kyseisen lapsen huoltajien kanssa puhelimen kielenkääntäjän avulla. Tämä sai minut pohtimaan tämän viikon teemaani - huoltajien osallisuutta sekä sen toteutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tämänkaltaisissa tilanteissa huoltajien osallisuuden toteutumiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota sekä toisaalta kohdentaa siihen myös resursseja. Huoltajien osallisuuden kokemuksella lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa on merkittävä vaikutus sille, minkälaiseksi kasvattajien ja huoltajien välinen yhteistyö muodostuu ja toisaalta sille, kuinka huoltajat kokevat osallisuutensa lapsensa varhaiskasvatukseen myös tulevaisuudessa. Mutta onko huoltajien osallisuuden vahvistamiselle aina riittävästi aikaa ja resursseja varhaiskasvatuksen paikoin hektisessä arjessa?

Tiistai

Tänään työskentelin normaalisti omassa ryhmässäni. Meillä oli suunnitellusti retkipäivä, jonka piti alun perin toteutua metsäretkenä, mutta yhden kasvattajan poissaolon vuoksi siirsimme retken lähipuistoon ja pulkkamäkeen. Tämä oli varsin hyvä vaihtoehto ja lapsille mieluisaa, aamupäivä sujui mukavasti mäkeä laskiessa ja puistossa touhutessa. Lounaan jälkeen meidän tiimillämme oli tiimipalaveri, jossa käsittelimme niin koko talon kuin myös oman tiimimme ajankohtaisia asioita ja suunnittelimme myös tulevaa viikkoa. Tiimin jälkeen ehdin keskustelemaan hetken ryhmämme toisen kasvattajan kanssa myös tämän viikon päiväkirjaraportointiteemastani.

Pohdimme yhdessä, miten huoltajien osallisuus tällä hetkellä arjessamme näyttäytyy, ja tulimme yhdessä siihen tulokseen, että tämä on teema, joka on toki läsnä arjessamme, mutta ei välttämättä näyttäytyä niin vahvasti aivan jokapäiväisessä arjessa, kun työskentelemme tiiviisti lasten kanssa. Luonnollisesti esimerkiksi päivittäisten kuulumisten vaihtamisten ja keskusteluiden, avoimen vuorovaikutuksen, vanhempien kuulluksi tulemisen, molemminpuolisen luottamuksen ja kunnioituksen sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluiden ja aloituskeskusteluiden kautta huoltajien osallisuutta kyetään vahvistamaan ja näiden kautta huoltajien osallisuus arjessamme myös konkreettisesti näyttäytyy. Kuitenkin työskennellessämme pääasiassa lasten kanssa, lasten osallisuus ja sen vahvistaminen väkisinkin näyttäytyy arjessa huomattavasti huoltajien osallisuutta enemmän.

Pohdimme keskusteluissamme yhteisesti siitä, että huoltajien osallisuuden vahvistaminen on ehdottomasti yksi niistä teemoista, joita meidän tulisi kehittää ja yhdessä tiiminä pohtia, millä tavoin kykenisimme huoltajien osallisuutta entisestään vahvistamaan. Tämä olisi hyvä ottaa yhdeksi kehittämisen kohteeksi ja tavoitteeksi jo heti toimintakauden alkaessa, jolloin asia pysyisi myös aktiivisemmin mielessä.

Keskiviikko

Tänään osa ryhmämme lapsista lähti heti aamiaisen jälkeen jälleen lähipuistoon pulkkamäki-retkelle, ja itse jäin eilisten retkeilijöiden ja toisen kasvattajan kanssa päiväkodille. Ulkoilimme pitkään päiväkodin omalla pihalla, jonka jälkeen teimme pienryhmissä talviaiheisiä askarteluja. Lounaan ja satuhetken jälkeen pääsimme iltapäivästä lasten kanssa jumppasaliin, mistä lapset olivat silminnähdessä innostuneita. Oman työvuoroni päätteeksi olin vielä auttamassa lapsia pukemaan iltapäivän ulkoilua varten.

Olin tänään koko päivän todella tiiviisti lasten kanssa, mutta satuhetken aikana ehdin pienen hetken verran pohtimaan päiväkirjaraportointini tämän viikon teemaa. Kävin mielessäni pohdintaa siitä, mitkä ovat ryhmämme vahvuuksia huoltajien osallisuuden tukemisessa ja

toisaalta siitä, mitkä voisivat olla niitä toimintamalleja, joilla heidän osallisuuttaan voisimme vielä vahvistaa.

Ryhmämme vahvuuksina huoltajien osallisuuden tukemisessa näen ehdottomasti avoimen ja luottamuksellisen vuorovaikutuksen huoltajien ja kasvattajien välillä. Tämä mahdollistaa sen, että asioista kyetään keskustelemaan avoimesti ja huoltajat uskaltavat jakaa vaikeitakin asioita kanssamme sekä saavat kokemuksen siitä, että heitä kuullaan ja heidän mielipiteensä ja näkemyksensä otetaan huomioon. Koen myös, että jokainen kasvattaja ryhmässämme kunnioittaa huoltajien asiantuntemusta omasta lapsestaan ja toisaalta koen, että myös huoltajat kunnioittavat meitä kasvattajia ja meidän työtämme varhaiskasvatuksessa.

Kehittämisen kohteeksi ryhmässämme huoltajien osallisuuden vahvistamiseksi näkisin etenkin huoltajien mukaan ottamisen entistä enemmän toimintamme suunnitteluun ja myös perheiden osallistamisen esimerkiksi erilaisiin projekteihin. Olemme myös ryhmässä keskustelleet, että meidän tulisi arjessa ottaa enemmän kuvia arjestamme ja toiminnastamme, mikä toisi arkea enemmän näkyväksi myös huoltajille ja näin tarjoaisi heille mahdollisuuden päästä konkreettisesti näkemään, mitä heidän lapsensa varhaiskasvatuksessa tekee. Myös erilaisia pienimuotoisia tapahtumia perheille voisimme järjestää enemmän, kuten esimerkiksi yhteisiä retkiä, avoimia ovia, perhekahveja tai yhteisiä liikuntahetkiä. Tähän ajatustyöhön haluan myös viikkoanalyysissä palata ja omaa pohdintaani teorian tiedon avulla peilata.

Torstai

Ryhmällämme oli tänään salivuoro ja ohjelmassa oli tänään ohjattuja liikuntaleikkejä, joista lapset olivatkin varsin innoissaan. Pidän salipäiviä todella tärkeinä, sillä se tarjoaa lapsille paitsi mahdollisuuden liikuntaan ja liikkumiseen, myös mahdollisuuden tutustua erilaisiin tapoihin liikkua sekä eri liikuntalajeihin. Kun lapset liikkuvat yhä vähemmän ja erilaiset ruudut vievät valitettavan paljon nykypäivän lasten vapaa-ajasta, on ensiarvoisen tärkeää jo varhaiskasvatuksesta lähtien kannustaa lapsia liikkumiseen ja liikunnan riemun löytämiseen. Tämä on myös teema, johon varhaiskasvatuksesta tulisi kannustaa paitsi lapsia, myös heidän perheitään.

Koen, että liikkuminen ja liikunta on myös yksi teema, jonka kautta huoltajia voidaan myös varhaiskasvatuksessa osallistaa. Perheitä voidaan esimerkiksi pyytää kertomaan, millä tavoin juuri heidän perheensä tykkää liikkua, ja näistä voidaan ryhmässä lasten kanssa keskustella ja vaikkapa kokeilla perheiden eri tapoja harrastaa liikuntaa. Toisaalta perheille voidaan myös järjestää yhteisiä tapahtumia, joissa liikkuminen ja liikunta on mukana, tai esimerkiksi varata perheille yhteinen salivuoro päiväkodin liikuntasaliin, mikä mahdollistaisi paitsi yhdessä liikkumisen ja yhteisen tekemisen, myös muihin perheisiin tutustumisen. Tarjoamalla esimerkiksi edellä mainituin keinoin huoltajille mahdollisimman paljon mahdollisuuksia olla osallisena lastensa varhaiskasvatukseen voidaan luonnollisesti vahvistaa heidän osallisuuden kokemistaan.

Viikkoanalyysi

Viikko oli varsin hektinen työn puolesta, mutta kykenin silti löytämään päivittäin hetkiä myös päiväkirjaraportointini teemalle. Huomasin kuitenkin, että työn hektisyys ja toisaalta myös kuormittavuus vaikutti tällä viikolla jaksamiseeni ja työskentelyyni raportoinnin osalta. Olen kuitenkin erittäin tyytyväinen, että sain aihetta käsiteltyä, sillä koen varhaiskasvatuksen sosionomilla olevan tärkeää osaamista ja näkökulmaa nimenomaan huoltajien osallisuuden vahvistamiselle.

Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa on teema, johon sekä varhaiskasvatustilaki (540/2018) että varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022) velvoittavat. Kuten edellisen viikon viikkoanalyysissä kirjoitin, huoltajien osallisuus linkittyy suoraan myös huoltajien ja varhaiskasvatuksen väliseen kasvatusyhteistyöhön. Huoltajien osallisuuden ja koko kasvatusyhteistyön perustana toimii avoin ja tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä keskinäinen luottamus ja kunnioitus. Kasvattajat varhaiskasvatuksessa huomioivat työssään myös perheiden moninaisuuden, yksilölliset tarpeet sekä esimerkiksi vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 101.)

Huoltajien osallisuuden rakentumisen tulisi käynnistyä jo siinä vaiheessa, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatustaivaltaan. Huoltajat ovat lastensa parhaita asiantuntijoita ja heiltä saamme tärkeää tietoa lapsesta ja perheen kasvatusnäkemyksistä. Toisaalta varhaiskasvatuksen henkilöstön olisi ensiarvoisen tärkeää jakaa huoltajille tietoa varhaiskasvatuksessa saatavilla olevasta toiminnasta, menetelmistä ja palveluista, jotta yhteistyössä kykenisimme parhaalla mahdollisella tavalla tukemaan yksilöllisesti lapsen hyvinvointia, kasvua, kehitystä ja oppimista. Avoimen ja tasa-arvoisen vuorovaikutuksen lisäksi huoltajien osallisuutta vahvistetaan mahdollistamalla heille osallistuminen ja vaikuttaminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin, johon myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022) velvoittaa. Lapsen oma, yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä sen laatiminen ja arviointi yhteistyössä huoltajien kanssa on konkreettinen esimerkki huoltajien osallisuuden vahvistamisesta.

Pohtiessani keinoja huoltajien osallisuuden vahvistamiselle mieleeni nousee ensimmäisenä panostaminen entistä enemmän avoimeen ja tasavertaiseen kommunikointiin kasvattajien ja huoltajien välillä paitsi päivittäisissä kohtaamisissa, myös esimerkiksi sähköisessä viestinnässä. Tuomalla varhaiskasvatuksen arkea näkyväksi huoltajille mahdollisimman monin eri keinoin tuodaan varhaiskasvatusta lähemmäksi huoltajia ja näin mahdollistetaan myös osallisuuden kokeminen. Toisaalta huoltajille tulisi antaa mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan sekä toiminnan suunnitteluun. Varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää erilaisia tapahtumia, joihin perheet voivat osallistua ja heiltä voidaan esimerkiksi pyytää ideoita ja

toiveita varhaiskasvatuksen toimintaa koskien. Perheiden osallistaminen myös erilaisiin ryhmässä tehtäviin projekteihin vahvistaa heidän osallisuuttaan.

Varhaiskasvatuksen sosionomilla koen olevan osaamista huoltajien osallisuuden vahvistamiselle nimenomaan vuorovaikutusosaamisen ja vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta. Myös Kangas, Lastikka ja Karlsson (2021, 104) korostavat dialogisen, vastavuoroisen vuorovaikutuksen merkitystä huoltajien osallisuuden vahvistamisessa. Kunnioitus, arvostus ja kannustus on läsnä kaikessa vuorovaikutuksessa perheiden kanssa. Huoltajia tuetaan heidän vanhemmuudessaan tunnistamalla ja vahvistamalla olemassa olevia lapsen ja hänen perheensä vahvuuksia ja voimavaroja. Näin vahvistetaan perheiden tunnetta yhteisöön kuulumisesta ja samalla myös huoltajien osallisuutta.

12.7 Viikko 7: Tuen tarpeet ja tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Seitsemännellä viikolla tarkoitukseni on tarkastella varhaiskasvatuksen sosionomin roolia lapsen hyvinvointiin vaikuttavien kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden tunnistamisessa ja lapsen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen sosionomilla on sekä perhetyön että lastensuojelun osaamista, minkä hyödyntäminen mahdollistaa lasten ja perheiden hyvinvoinnin riskitekijöiden tunnistamisen, tuen tarpeen arvioimisen sekä toisaalta tuen toteuttamisesta vastaamisen yhdessä muun tiimin kanssa. (Talentia 2023.)

Maanantai

Tänään aamupiirillä päiväkotimme varhaiserityisopettaja keskusteli lasten kanssa kehotuneasioista, koskettamiseen liittyvistä säännöistä sekä uimapukualueeseen liittyvistä asioista. Aamupiirin jälkeen haimme lelulainaa ryhmäämme uudet lelut täksi viikoksi ja pidimme aamupäivän leikkihetken pienryhmissä ennen ulos siirtymistä.

Ulkoilun jälkeen kävimme lounaalla ja menimme lasten kanssa satuhetkelle. Myös satuhetkellä lasten yksilölliset tarpeet nousevat usein esiin - joku tarvitsee rauhoittuakseen painoittoa, toinen painoeläintä. Osa lapsista hyötyy myös esimerkiksi siitä, että heidän sänkynsä ympärille laitetaan sermi näköesteeksi. Tänään kokeilimme eräällä lapsella kuulosuojaimia satuhetkellä, sillä hän on usein hieman levoton ja rauhaton satuhetkien aikana ja paikoilleen rauhoittuminen on vaikeaa. Kuulosuojaimet vaikuttivat ainakin tämän päivän perusteella toimivalta ratkaisulta - lapsi rauhoittui välittömästi omaan sänkyynsä ja nukahtikin pian satuhetken alettua. Tämänkaltaisista tukitoimista ja tuen tarpeista keskustelemme tiiviisti yhdessä tiimin kanssa ja pohdimme yhdessä, mitä tilanteissa voisi lapsen tueksi tehdä. Tarvittaessa hyödynnämme tilanteissa ja pohdinnassa myös varhaiserityisopettajan asiantuntemusta ja tukea.

Tiistai

Harmillisesti heti aamun alkaessa kävi tänään ilmi, että sekä meidän omasta ryhmästämme, että tiimipariyhmästämme puuttui molemmista yhdet kasvattajat. Onneksi näissä tilanteissa apua saadaan useimmiten oman talon sisältä tai vaihtoehtoisesti sijaisjärjestelyin, mutta aamun ensimmäiset tunnit olivat tänään hieman vauhdikkaat ennen kuin apuja ryhmään saatiin. Havaitsin itse, että tällaisessa tilanteessa olemassa olevat resurssit menevät perustoiminnan pyörittämiseen, eikä aikaa lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimiselle aina tällöin yksinkertaisesti riitä niin paljon kuin toivoisi. Aamun ensimmäisten tuntien jälkeen ryhmän hieman vauhdikas ilmapiiri rauhoittui onneksi heti, kun saimme apuja. Saimme pienryhmätoiminnan normaalisti käyntiin ja loppupäivä sujui suunnitellusti.

Lounaan jälkeen pidimme ryhmämme tiimipalaverin, jossa tällä kertaa aloimme käsittelemään ryhmän lapsien asioita; heidän tämänhetkisiä kuulumisiaan kasvattajien näkökulmasta ja sitä, missä vasaun kirjattujen tavoitteiden suhteen mennään. Tämä on erittäin tärkeää väliarviointia, jonka avulla voidaan havaita, jos jokin asia ei olekaan edistynyt alun perin suunnitelluilla toimenpiteillä ja näin ollen tarvittaessa tehdä muutoksia suunnitelmiin. Toisaalta väliarvioinnin kautta nousee esiin myös positiiviset muutokset; taidot ovat monella menneet eteenpäin ja suunniteltuja tavoitteita kohti on päästy etenemään. Palaverin lopuksi suunnitelimme yhdessä seuraavan viikon toimintaa.

Keskiviikko

Valitettavasti edellisen päivän henkilöstövajaus jatkui sekä meidän tiimissämme että muissakin talomme tiimeissä myös tänään, mikä aiheutti päivään ehkä pientä kiireen tuntua. Jatkoimme tänään pienryhmäni kanssa edellisenä päivänä aloitettua tunneteemaa - pohdimme lasten kanssa yhdessä perustunteita kuvakorttien avulla ja mietimme, mistä kyseiset tunteet syntyvät. Lapset lähtivät todella hyvin mukaan keskusteluun ja jakoivat innokkaasti ajatuksiinsa. Koen, että tunnetaitojen harjoittelu on ryhmässämme erittäin tarpeellista, sillä monella lapsella on haasteita esimerkiksi tunteiden säätelyn kanssa. Koen, että lasten tunnetaitojen vahvistamisella on suora yhteys myös lasten kaveritaitojen ja vertaissuhteiden vahvistamiselle ryhmässä, joten aihe on todella merkityksellinen.

Kovan pakkasen vuoksi aamupäivän ulkoilumme jäi hieman normaalia lyhyemmäksi, mutta pääsimme kuitenkin hetkeksi ulos pelaamaan jalkapalloa koko pienryhmän voimin. Iltapäivällä olimme myös sisällä hieman normaalia pidempään kylmän sään vuoksi, joten menin ryhmämme lasten kanssa jumppasaliin ennen ulos siirtymistä. Jumppasalissa liikkuminen tarjosi lapsille hyvän keinon purkaa ylimääräisiä energioita, joita normaalia vähäisempi ulkoilu oli tänään heille hieman kerryttänyt.

Tänään minusta tuntui, että päivän hektisyyden vuoksi minulla ei ollut juuri aikaa muulle kuin arjen perustoiminnoista suoriutumiselle. Kun resurssit ovat tiukalla, vaikeutuu esimerkiksi lasten havainnointi, jolloin kasvattajilta voi huonoimmillaan mennä ohitse lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaisia asioita.

Torstai

Valitettavasti heikko henkilöstötilanne jatkui töissä tänäänkin. Aamulla töihin tullessani sain ensimmäisenä tietää, että työparikseni tänään tulossa ollut sijainen oli hänkin sairastunut ja perunut tulonsa. Onneksi sain varsin nopeasti avukseni kaupungin toisesta päiväkodista kasvattajan, jonka omassa ryhmässä henkilöstömitoituksessa oli väljyyttä. Täytyy todeta, että tänään olin erittäin huojentunut siitä, että kaupungin sisällä työntekijöitä voidaan tarvittaessa siirtää myös varhaiskasvatussyksiköstä toiseen, sillä tällä tavoin saatu apu oli tänään erittäin suuri ja merkityksellinen päivän sujumisen kannalta.

Pidin aamupiirin jälkeen tänään lasten kanssa lauluhetken, jossa lauloimme talviaiheisiä lauluja. Suurin osa lapsista osallistui innokkaasti laulamiseen, mutta muutamalla lapsella oli myös vaikeuksia keskittyä toimintaan. Aikuisen tuella ja läsnäololla hekin kuitenkin kykenivät osallistumaan toimintaan omista lähtökohdistaan. Ryhmässä oli jo heti aamusta tullut pientä erimielisyyttä kahden lapsen välillä, ja tilanne eskaloitui nopeasti käsirysyyn. Vaikka tilanne selvitettiin aikuisen tuella, vaikutti tämä selkeästi kyseisten lasten keskittymiseen myös aamupiirillä ja yhteisessä toiminnassa. Pidin tämän vuoksi tuokion hieman suunniteltua lyhyempänä, jotta jokaisella olisi mahdollisuus saada toimintahetkestä onnistumisen kokemus omalla, yksilöllisellä tavallaan osallistumalla.

Perjantai

Olimme suunnitelleet tälle päivälle maalausprojektin aloituksen. Tarkoituksenamme on maalata suolamaalausta hyödyntäen lasten kanssa ryhmätilamme seinälle iso talviaiheinen maisema, johon liittyen sadutamme lapsia ja tämän perusteella lapset saavat tehdä maalauksen loppuun, lisäten siihen esimerkiksi erilaisia hahmoja, rakennuksia, puita tai mitä ikinä keksivätäkään. Saimme tänään kolmen pienryhmän voimin maalattua lumisen maiseman, jonka työstämistä sitten ensi viikolla jatkamme. Lapset olivat maalauksesta innoissaan ja erityisesti suolan sirottelu maalin päälle oli mielenkiintoista puuhaa. Omassa pienryhmässäni oli yksi tehostettua tukea varhaiskasvatuksessa tarvitseva lapsi, joten olin muodostanut pienryhmämme tarkoituksella hieman muita pienemmäksi, jotta jokaisella lapsella olisi mahdollisuus myönteiseen kokemukseen maalauksen tekemisestä ja toisaalta äärimmäisen tärkeän onnistumisen kokemuksen ryhmässä toimimisesta. Koska pienryhmämme oli pienempi, pystyin itse tukemaan lapsia toimintahetken ajan varsin tiiviisti. Pienempi pienryhmä mahdollistaa myös rauhallisemman toimintaympäristön ja vähentää ympärillä olevia ärsykeitä.

Maalauksen jälkeen lapsille jäi hetki aikaa leikkeihin, ennen kuin siirryimme lounaalle ja satuhetkelle, jonka aikana oma työpäiväni jo tänään päättyikin.

Viikkoanalyysi

Viikko on ollut ryhmämme hankalan henkilöstötilanteen vuoksi hieman rankka ja kuormittava. Koen tämän myös vaikuttaneen tällä viikolla hieman opinnäytetyöprojektiini, sillä voimavarat ja resurssit menivät useampana päivänä lähinnä perustoiminnoista selviytymiseen, eikä voimavaroja juuri ylimääräiselle ajatustyölle jäänyt. Näen tämän olleen kuitenkin toisaalta äärimmäisen opettavainen viikko, sillä resurssihaasteet ovat toisinaan valitettavasti varhaiskasvatuksessakin arkipäivää, eivätkä lasten tuen tarpeet suinkaan häviä siinä tilanteessa, kun resurssit ovat heikentyneet, vaan päinvastoin näissä tilanteissa lasten tuen tarpeet jopa korostuvat.

Lapsen oikeus tarvitsemaansa kehityksen, oppimisen tai hyvinvoinnin edellyttämään tukeen perustuu varhaiskasvatustalakiin (540/2018), jonka mukaan jokaisella lapsella on heti tuen tarpeen ilmettyä oikeus yksittäisistä tukimuodoista muodostuvaan yleiseen tukeen osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Jos yleinen tuki ei ole riittävää, voidaan lasta tukea säännöllisesti toteutettavalla ja useammista samanaikaisista tukimuodoista muodostuvalla tehostetulla tuella lapsen yksilöllisiin tarpeisiin perustuen. Tukijärjestelmän kolmas porras on erityinen tuki, johon lapsella on oikeus, jos yleinen ja tehostettu tuki ei ole riittävää tai jokin vamma, sairaus tai esimerkiksi kehityksen viivästyminen sitä edellyttää. Erityisen tuen tukitoimet ovat jatkuvia ja kokoaikaisia ja muodostuu useista samanaikaisista tukimuodoista. Eri tukimuodot muodostuvat pedagogisista, rakenteellisista ja hoidollisista toimenpiteistä lapsen yksilöllisen tarpeen mukaisesti.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022, 58) korostaa lapsen vahvuuksia tuen järjestämisen lähtökohtana. Myös lapsen kannustaminen ja onnistumisen kokemusten mahdollistaminen ovat keskiössä lapsen myönteisen minäkuvan rakentamisessa ja kehittämisessä. Tavoitteena on, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi ja osaksi ryhmää juuri sellaisena kuin on. Lapselle annettavan tuen oikea-aikaisuuden merkitys on myös suuri; kun lapsen tuen tarve havaitaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tukea kyetään tarjoamaan yksilöllisesti kohdennettuna ja lapsen tarpeiden mukaisesti, voidaan ehkäistä ongelmien kasvamista ja lapsen syrjäytymistä.

Lapsen tarvitseman yksilöllisen tuen järjestämisessä keskiössä on sujuva ja avoin yhteistyö huoltajien kanssa. Olennaista on, että varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen huoltajat ovat yhteisymmärryksessä lapsen tilanteesta ja tuen tarpeesta varhaiskasvatuksessa. Tästä syystä varhaiskasvatuksen henkilöstön onkin ensiarvoisen tärkeää olla lapsen huoltajiin yhteydessä välittömästi, kun lapsen tuen tarpeet varhaiskasvatuksessa ilmenevät. Toisaalta myös huoltajien olisi tärkeää jakaa tietoa lapsesta ja hänen tarpeistaan, jotta mahdollisiin haasteisiin

pystyttäisiin puuttumaan oikein kohdennetulla tuella mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Rantalan ja Uotisen (2019, 131) mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisi nähdä huoltajat lapsensa parhaina asiantuntijoina sekä pyrkiä vahvistamaan huoltajien merkityksellistä roolia lapsen kehityksen tukemisessa. Kun huoltajat motivoituvat ja sitoutuvat yhteistyössä suunniteltuihin tukitoimiin myös kotiympäristössä, on todennäköisempää, että suunnitelluista tukitoimista on lapselle hyötyä.

Myös monialaisen yhteistyön merkitys korostuu, kun lapselle suunnitellaan ja toteutetaan tukea varhaiskasvatuksessa. Esimerkiksi neuvola, perheneuvola, lastensuojelu ja perhetyön palvelut ovat mahdollisia yhteistyötahoja, joiden kanssa yhteistyötä tehdään. Verkostojen ja yhteistyön laajuus riippuu perheen yksilöllisestä tilanteesta ja tarpeesta. (Opetushallitus 2022, 60-61.)

Ryhmässämme on lapsia tällä hetkellä sekä yleisellä tuella, että tehostetulla tuella. Lasten yksilölliset tuen tarpeet, niin isommat kuin pienemmätkin, näyttäytyvät jokapäiväisessä arjessa ja niihin pyritään vastaamaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti suunniteltujen tukitoimien avulla. Ryhmässämme työskentelee neljänä päivänä viikossa lisäresurssina varhaiskasvatuksen avustaja sekä kerran viikossa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Lapsen tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa korostuu yhteistyö niin huoltajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan kuin esimerkiksi perhetyön kanssa.

Vaikka olenkin työskennellyt vasta varsin lyhyen ajan varhaiskasvatuksessa, olen kiinnittänyt huomioni lasten tuen tarpeiden sekä tukea tarvitsevien lasten suureen määrään. Keskusteluni alalla jo pidempään työskennelleiden varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa ovat vahvistaneet käsitystäni siitä, että lasten tuen tarpeet ovat lisääntyneet ja moninaistuneet viime vuosina voimakkaasti. Eri tukitoimien suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi syö tällä hetkellä ison osan varhaiskasvatuksen opettajan työtä ja resurssia, joten tarvetta myös varhaiskasvatuksen sosionomin osaamiselle ja asiantuntijuudelle osana moniammatillista tiimiä varmasti on. Osaaminen ja asiantuntijuus eivät kuitenkaan synny itsestään, vaan vaatii jatkuvaa osaamisen kehittämistä ja suunnitelmallisuutta. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022, 59) korostaa varhaiskasvatushenkilöstön ajantasaista osaamista lapsen tarpeisiin vastaavan, laadukkaan tuen tarjoamisessa.

Näen siis varhaiskasvatuksen sosionomille ehdottomasti olevan oma roolinsa osana lapsen tarvitseman tuen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia varhaiskasvatuksessa. Avaintekijänä näen moniammatillisen yhteistyön, johon jokainen ammattilainen tuo oman asiantuntijuutensa ja osaamisensa ja tämän jaetun asiantuntijuuden ja osaamisen pohjalta kyetään lasta tukemaan hänen etunsa ja yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti parhaalla mahdollisella tavalla.

12.8 Viikko 8: Varhaiskasvatuksen monialainen yhteistyö

Kahdeksannella viikolla keskityn monialaiseen verkostoyhteistyöhön osana varhaiskasvatuksen sosionomin työtä. Monialainen yhteistyö ja verkostotyö on merkittävä osa varhaiskasvatuksen sosionomin työtä. (Holmikari & Kanervo 2022.) Tavoitteenani on jäsentää monialaisen yhteistyön merkitystä sekä verkostoja, joiden kanssa yhteistyötä Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksessa tehdään.

Keskiviikko

Työskentelimme tänään kolmessa pienryhmässä ja minä lähdin heti aamulla oman pienryhmäni kanssa ulos. Ulkoilun ja aamupiirin jälkeen jatkoimme lasten kanssa viime viikolla aloitetulla tunneteemalla. Olin valikoinut lattialle lasten keskelle kuvakortit perustunteista, ja pyysin lapsia sitten yksitellen kertomaan tai näyttämään kuvakorteista, minkälainen tunne heillä oli tänään aamulla päiväkotiin tullessa. Lapset lähtivät upeasti kertomaan omista tunteistaan. Vaikeiden tunteiden, kuten kiukun kohdalla pohdimme myös yhdessä, miten kyseistä tunnetilaa voisi helpottaa. Tunnetuokion jälkeen lapsilla oli hetki aikaa leikeille, jonka jälkeen pääsimme syömään ja satuhetkelle.

Satuhetken aikana pidimme tänään tiimimme yhteisen tiimipalaverin. Erään ryhmämme lapsen kuulumisia käsitelimme tiimipalaverissa tänään hieman syvällisemmin, sillä hänen asioissaan työskennellään varsin laajalla verkostolla ja tiedonkulun kannalta on tärkeää, että hänen kuulumisiaan käsitellään koko tiimin kesken. Näin varmistetaan, että jokainen tiimimme jäsen on samalla sivulla esimerkiksi sovittujen toimintatapojen suhteen. Tämän lapsen asioissa työskentelevä monialainen verkosto toimii erinomaisena esimerkkinä monialaisesta verkostoyhteistyöstä varhaiskasvatuksessa. Mukana ovat varhaiskasvatuksen lisäksi esimerkiksi lastenneuvola, perhetyö, lastensuojelu sekä lasten erikoissairaanhoidon palvelut.

Tiimipalaverin jälkeen ehdin iltapäivällä hetkeksi mukaan lasten leikkeihin. Veimme ennen iltapäivän ulkoilua ja kotiin lähtöä lapsia vielä tiimipariyhteistyössä jumppasaliin touhumaan, jossa olin myös toisena kasvattajana mukana. Päivä oli kokonaisuudessaan varsin touhukas ja vauhdikas, mutta antoisa.

Torstai

Tänään oli valitettavasti taas talossamme hieman resurssivajetta, jonka vuoksi ryhmästäme lähti yksi kasvattaja heti aamulla toiseen ryhmään. Tämän vuoksi jouduimme tiivistämään päivälle suunnitellut kolme pienryhmää kahteen pienryhmään, mikä puolestaan tarkoitti suunniteltua isompia pienryhmiä. Valitettavasti tämä näyttäytyi omassa pienryhmässäni tänään tavallista runsaampana levottomuutena ja haastavana käytöksenä. Levottomuudesta ja joidenkin lasten haastavasta käytöksestä johtuen jouduin myös hieman soveltamaan päivän

alkuperäistä suunnitelmaa, jotta suoriutuisimme päivästä mahdollisimman hyvin ja lapset saivat mahdollisuuden myös onnistumisen kokemuksiin.

Aamupiirillä ilmapiiri ryhmässä oli vielä varsin rauhallinen, sillä kaikki lapset eivät vielä olleet paikalla. Kertasimme lasten kanssa suunnitellusti tämän viikon kirjaimia A ja I niin, että lapset muodostivat omasta kehostaan ensin I kirjaimen ja tämän jälkeen koko pienryhmän voimin lattialla pötkötellen myös A-kirjaimen. Lapset olivat innokkaita muodostamaan kirjaimia eri tavoin ja oli ilo huomata, kuinka hienosti lasten välinen yhteistyö pienryhmän kesken sujui. Aamupiirin jälkeen pääsimme tänään jumppasaliin, jossa lapset tänään pääsivät harjoittelemaan pallon käsittelyä esimerkiksi pomputtaen, koriin heittäen, vierittäen, potkien ja kuljettaen. Jumppasalihetken alkaessa pienryhmässä olikin jo kaikki lapset paikalla ja levottomuus otti varsin nopeasti valtaa, minkä vuoksi pidin toiminnan hieman suunniteltua lyhyempänä ja tiiviimpänä.

Loppupäivä noudatti hyvin samankaltaista kaavaa aamupäivän kanssa ja tuntui, että omasta työpanoksestani iso osa meni tänään erikokoisten ”tulipalojen” sammuttamiseen. Tämä päivä oli valitettavan selkeä esimerkki siitä, millä tavoin tiukemmat resurssit heijastuvat paitsi lapsiryhmän dynamiikkaan myös lasten yksilöllisten tuen tarpeiden korostumiseen. Tänään työpäiväni jälkeen jäin jälleen pohtimaan, mitä tilanteelle voisi tehdä ja millä keinoin voisimme vastata lasten tarpeisiin entistä paremmin myös haastavissa tilanteissa. Päiväkotimme varhaiserityisopettajan apu ja tuki on äärimmäisen merkityksellistä etenkin näissä tilanteissa.

Perjantai

Tänään työpäivä oli onneksi rauhallisempi. Lapsia oli jonkin verran poissa ja sairaana, joten yhden kasvattajan poissaolo ei tänään vaikuttanut päivän kulkuun. Aloitin päivän oman pienryhmäni kanssa ulkoilulla, jossa leikimme koko pienryhmän voimin hippaa ja pelailimme jalkapalloa. Leppoisisissa merkeissä sujuneen ulkoilun jälkeen pääsimme sisälle kokoontumaan aamupiiriin ja aloittelemaan tälle päivälle suunniteltua askartelua. Loppupäivä noudatti varsin paljon totuttua rytmiä, lounaan ja satuhetken jälkeen lapsilla oli aikaa omille leikeille ja päivän päätteeksi siirryimme ulos.

Itse siirryin työpäivän päätteeksi tunniksi toisen ryhmän avuksi. Ryhmän lapset olivat minulle ennestään vieraampia, sillä en ollut aiemmin ollut ryhmässä. Olin luonnollisesti myös lapsille vieraampi aikuinen, mikä näyttäytyi esimerkiksi siten, että osa lapsista kokeili varsin voimakkaasti rajoja. Rajojen testaaminen ja rajojen asettaminen ovat tällä viikolla pyörineet ajatuksissani paljon, sillä olen havainnut, ettei selkeiden rajojen asettaminen lapselle nykyperheissä ole välttämättä itsestään selvää. Tällä viikolla olenkin pohtinut erityisesti perheiden hyvinvoinnin tukemista sekä vanhemmuuden tukemista ja varhaiskasvatuksen roolia tässä. Näen varhaiskasvatuksen sosionomin työssä nimenomaan koko perheen hyvinvoinnin vahvistamisen ja vanhemmuuden tukemisen tarpeellisena osa-alueena.

Meidän päiväkotimme on etuoikeutetussa asemassa, sillä talomme tiloissa sijaitsee kaupungin lapsiperheiden palveluihin kuuluva avoin kohtaamispaikka, jossa työskentelee myös matalan kynnyksen ja varhaisen tuen perhekohtaista työtä tekeviä lapsiperheiden hyvinvoinninhajajia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että havaitessamme perheen tuen tarpeen voimme ohjata perheitä ottamaan yhteyttä kyseisiin lapsiperheiden hyvinvoinninhajajiin tai käymään keskustelemassa perheen tilanteesta paikan päällä avoimessa kohtaamispaikassa. Yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lapsiperheiden hyvinvoinninhajajien välillä tapahtuu jo nyt esimerkiksi tarpeen mukaan lapsen vasukeskusteluissa, mutta koen, että yhteistyötä voisi myös syventää ja kehittää eteenpäin. Juuri vanhemmuuden tukemiseen liittyen koen, että esimerkiksi yhteistyössä pidettävät vanhempainillat voisivat olla hyödyllisiä perheille.

Viikkoanalyysi

Tämä viikko oli valitettavasti taas sairasteluiden vuoksi hieman lyhyempi. Koin myös viikon teeman tällä viikolla hieman haastavaksi työstää, sillä vaikka monialainen yhteistyö onkin merkityksellinen osa työtä varhaiskasvatuksessa, ei se näyttäydä aivan jokapäiväisessä arjessa lasten kanssa työskenneltäessä niin vahvasti. En myöskään itse ole vielä päässyt osallistumaan esimerkiksi monialaisiin verkostopalavereihin tai monialaisessa yhteistyössä toteutettaviin lasten varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin, joten käytännön kokemukseni aiheesta on vielä vähäistä. Tämä on kuitenkin teema, jonka uskon tulevan käytännössäkin koko ajan tutummaksi ajan kuluessa ja työkokemuksen karttuessa.

Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa perustuu varhaiskasvatukseen (540/2018), joka velvoittaa kuntia varhaiskasvatusta järjestettäessä toimimaan monialaisessa yhteistyössä sekä luomaan tarvittavat yhteistyörakenteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022) listaa varhaiskasvatuksen yhteistyötahoiksi esimerkiksi opetus-, liikunta-, kulttuuri- ja kirjastopalvelut sekä muut oppimisympäristöjä monipuolistavat ja varhaiskasvatuksen tavoitteita tukevat paikalliset tahot ja toimijat. Näiden lisäksi varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä esimerkiksi neuvolan, perheneuvolan, lastensuojelun sekä muiden tarvittavien terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden, kuten vaikkapa perhetyön kanssa.

Monialaisen yhteistyön keskeinen tehtävä on lapsen kehityksen ja oppimisen kokonaisvaltaisen tukeminen (Ahonen 2017, 120). Kun monialaista yhteistyötä tehdään riittävällä laajuudella, mahdollistuu tämän tavoitteen saavuttaminen. Oppimisympäristöjen monipuolisuutta lisäävä monialainen yhteistyö esimerkiksi liikunta-, kulttuuri- ja kirjastopalveluiden kanssa on tärkeää aivan jokaisen varhaiskasvatuksessa olevan lapsen näkökulmasta. Yhteistyön laajuus ja tiivys riippuu osapuolten aktiivisuudesta; minkä verran varhaiskasvatusryhmille tarjotaan erilaisia toimintoja ja tapahtumia ja kuinka aktiivisesti varhaiskasvatusryhmän kasvattajat näitä hyödyntävät.

Toisaalta esimerkiksi varhaiskasvatusryhmän rakenne ja päiväkodin fyysinen sijainti vaikuttavat siihen, mitä palveluita kyseisen varhaiskasvatusryhmän on mahdollista hyödyntää. Meidän päiväkotimme sijaitsee onneksemme aivan lähellä kaupungin keskustaa, joten kykenemme hyödyntämään varsin aktiivisesti arjessamme esimerkiksi kirjasto- ja kulttuuripalveluita. Lapsiryhmämme rakenne, henkilöstötilanne ja esimerkiksi lasten tuen tarpeet vaikuttavat siihen, minkälaisilla kokoonpanoilla voimme palveluita hyödyntää. Pyrimme kuitenkin huolehtimaan, että jokainen lapsi pääsisi vuorollaan mukaan esimerkiksi kirjastoretkille. Itse toivoisin arkeemme varhaiskasvatuksessa esimerkiksi liikuntapalveluiden kanssa tiiviimpää yhteistyötä, sillä lasten liikkumisen väheneminen on tänä päivänä huolta nostattava ilmiö, johon tulisi mielestäni pyrkiä vaikuttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tärkeä osa monialaista yhteistyötä on myös lapsen tarvitseman yksilöllisen tuen järjestämiseen liittyvä yhteistyö. Äikäs, Syrjämäki ja Pesonen (2022, 174) toteavat, että varhaiskasvatuksessa lapsen vaativaa tukea järjestettäessä sujuva ja toimiva yhteistyö useiden eri toimijoiden välillä on välttämätöntä, jotta lapsen kasvua ja kehitystä kyettäisiin tukemaan riittävästi. Eri toimijoista koostuvien yhteistyöverkostojen kokoonpanot riippuvat lapsen yksilöllisistä tarpeista ja tilanteesta. Keskiössä monialaisessa yhteistyössä on yhteisistä tavoitteista, toimintatavoista sekä toimien arvioinnista sopiminen, jolloin mahdollistuu eri toimijoiden samansuuntainen työskentely lapsen etu keskiössä pitäen. Parhaimmillaan laadukkaalla ja toimivalla monialaisella yhteistyöllä kyetään lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseen tukemiseen.

Vaikka en vielä käytännössä itse ole päässyt osallistumaan monialaisiin verkostopalaverihin, ovat nämä niin sanotusti sivusta seurattuna tulleet tutuksi osana lapselle suunniteltavaa tukea ryhmässämme. Varhaiskasvatuksen arjessa olen tähän mennessä päässyt tekemään yhteistyötä esimerkiksi perhetyön, eri terapeuttien sekä lapsiperheiden hyvinvoinninohjaajien kanssa. Se, millä laajuudella lapsiryhmässä työskentelevä varhaiskasvatuksen sosionomi pääsee monialaiseen yhteistyöhön osallistumaan, on mielestäni ennen kaikkea kiinni siitä, miten arki varhaiskasvatuksessa järjestetään niin, että sekä varhaiskasvatuksen opettaja että varhaiskasvatuksen sosionomi pääsevät irtaantumaan ryhmästä vaikkapa verkostopalaverien ajaksi. Tällä hetkellä resurssit eivät aina mahdollista molempien irtaantumista ryhmästä.

Kaiken kaikkiaan näen monialaisen yhteistyön varhaiskasvatuksessa erittäin merkityksellisenä. Erityisesti lapsen tukea suunniteltaessa monialaisen yhteistyön merkitys mielestäni korostuu. Koska lasten tuen tarpeet ovat yhä moninaisempia ja niiden määrä on lisääntynyt, mielestäni myös monialaisen yhteistyön malleja tulisi pyrkiä kehittämään. Myös Äikäs, Syrjämäki ja Pesonen (2022, 188) korostavat uusien yhteistyömallien ja käytäntöjen kehittämistä ja juurruttamista osaksi varhaiskasvatuksen arkea lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen tuen mahdollistamiseksi.

12.9 Viikko 9: Varhaiskasvatuksen sosionomi ja palvelujärjestelmäosaaminen

Yhdeksännellä viikolla tarkasteluni kohteena on palvelujärjestelmäosaaminen osana varhaiskasvatuksen sosionomin työtä. Varhaiskasvatuksen sosionomin ammatilliseen osaamiseen kuuluu opintoihin perustuen palvelujärjestelmäosaaminen, mikä mahdollistaa perheiden ohjaamisen tarvittavien palveluiden piiriin. Tavoitteenani tällä viikolla on kartoittaa lapsiperheiden palveluita Järvenpäässä ja näin vahvistaa omaa palvelujärjestelmäosaamistani.

Maanantai

Tänään käsitelimme taas aamupiirissä lasten kanssa tämän viikon kirjainta. Lapset pohtivat N-kirjaimella alkavia sanoja sekä sanoja, joissa kuuluu N-kirjain. Aamupiirin päätteeksi haimme ryhmäämme täksi viikoksi päiväkotimme leulainaamosta uudet lelut ja pidimme leikkiaamupäivän. Oli mahtavaa taas huomata, miten lapset uppoutuivat leikkeihin ja silminnähdessä nauttivat siitä, että saivat leikkiä juuri itse valitsemaansa leikkejä leluilla, jotka olivat myös juuri itse ryhmäämme valinneet.

Tänään työpäivä sujui hyvin tiiviisti lasten kanssa ja tuntui, ettei aikaa juuri ylimääräiselle ajatustyölle jäänyt. Huomaan, että tälle viikolle valitsemani teema on taas ehkä hieman varhaiskasvatuksen aivan jokapäiväisestä arjesta irrallinen, joten toivon, että löydän kuitenkin viikon aikana aikaa paitsi aiheen työstämiselle, myös esimerkiksi keskusteluille aiheeseen liittyen kollegoideni kanssa.

Tiistai

Olimme tiimissämme tänään kahdestaan toisen kasvattajan kanssa, mutta tämä ei haitannut, sillä lapsia oli paikalla sen verran vähän. Teimme kuitenkin pieniä muutoksia viikkosuunnitelmaan, sillä tänään olisi ollut tarkoitus lähteä lasten kanssa metsäretkelle, mutta hieman vajaan resurssin vuoksi päätimme siirtää retken viikon loppupuolelle. Jaoimme lapset kahteen pienryhmään ja itse lähdin oman pienryhmäni kanssa ulos. Ulkoilun jälkeen pidin lasten kanssa aamupiirin, jossa kertosimme jälleen viikon N-kirjainta. Jatkoimme myös tunnetemalla, jota olemmekin jo viime viikolla ryhmässä käsitelleet. Lapset saivat toiminnallisen tehtävän avulla pohtia, minkälaisia tunteita erilaiset tilanteet heissä synnyttävät. Lapset lähtivät todella hienosti mukaan pohdintaan ja osallistuivat aktiivisesti. Toimintahetken jälkeen meille jäi vielä hetki aikaa leikkiä ennen lounasta ja satuhetkelle siirtymistä.

Satuhetkellä kahdella lapsella oli tänään todella haastavaa rauhoittua ja antaa muille lepo-rauha. Olemme erään ryhmän lapsen kohdalla kokeilleet jo useampia erilaisia tukitoimia satuhetkelle, jotta hänen olisi helpompaa rauhoittua ja olla mukana satuhetkellä, mutta tuntuu, ettemme vielä ole onnistuneet löytämään keinoa, jolla saisimme häntä näissä tilanteissa riittävästi tuettua. Olemme myös ryhmämme kasvattajien ja päiväkotimme

varhais erityisopettajan kanssa käyneet yleistä pohdintaa kyseisen lapsen tuen tarpeista varhaiskasvatuksen arjessa, ja tarkoituksena on järjestää lähiaikoina aiheesta palaveri myös lapsen huoltajien kanssa. Tämä linkittyy myös tämän viikon päiväkirjaraportoinnin teemaani; huolen puheeksi ottaminen perheen kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on ensiarvoisen tärkeää, jotta mahdolliset ongelmat eivät pääsisi kasvamaan suuremmiksi ja niihin kyettäisiin puuttumaan mahdollisimman aikaisin.

Työpäiväni päättyikin tänään jo heti välipalan jälkeen. Päivä oli jälleen varsin työntäyteinen ja aika hujautti nopeasti. Olin kuitenkin päivän päätteeksi iloinen hyvin sujuneesta päivästä ja sen useista pienistä, hyvistä hetkistä lasten kanssa.

Keskiviikko

Tänään meidän oli tarkoitus lähteä puolikkaan ryhmän kanssa metsäretkelle heti aamusta, mutta töihin päästyäni jouduimme ryhmämme toisen kasvattajan kanssa pohtimaan uudelleen tämän päivän ohjelmaa, sillä olimme kahdestaan yhden kasvattajan edelleen puuttuessa. Koska ryhmässä vallitsi heti aamusta hieman levoton ja sähköinen ilmapiiri, tulimme siihen tulokseen, ettei retkelle kannata lähteä, varsinkin kun ulkona oli erittäin sateinen, märkä ja liukas keli. Jäimme siis kaikki päiväkodille ja päätimme jatkaa aikaisemmin aloittamaamme talvimaalausprojektia askartelemalla maalaukseen eläinten juhliin ilmapalloja ja karkkeja lasten keksimän tarinan mukaisesti. Oma pienryhmäni askarteli innokkaasti ilmapalloja ja karkkeja. Askartelun jälkeen ehdimme vielä hetken leikkiä ennen ulos siirtymistä.

Ulkoilun jälkeen siirryimme syömään ja saattelin lapset satuhetkelle. Satuhetken aikana pidimme tiimipalaverin, jossa kävimme läpi tiimin kuulumisia, lasten asioita väliarvioinnin merkeissä sekä suunnittelimme seuraavaa viikkoa. Lasten asioista keskustellessa mieleeni nousi palvelujärjestelmäosaamiseen liittyen lainsäädännön tuntemisen merkitys varhaiskasvatuksessa. Vaikka olenkin työskennellyt vasta varsin lyhyen ajan varhaiskasvatuksessa, on eteeni tullut esimerkiksi tilanteita, jossa lapsesta on täytynyt tehdä lastensuojeluilmoitus. Kun työ on vahvasti lain ohjaamaa, on itsestään selvää, että työntekijällä tulee olla myös työn edellyttämä lainsäädännön osaaminen.

Palasimme tiimipalaverista takaisin ryhmään iltapäivällä välipalan aikoihin. Iltapäivä oli varsin hektinen, sillä myös tiimipariyhmästämmme puuttui yksi kasvattaja ja yhdistimme loppupäiväksi molempien ryhmien lapset yhteen. On kuitenkin kiva, että lapset pääsevät välillä leikkimään kavereiden kanssa myös yli ryhmärajojen. Tänään emme valitettavasti iltapäivällä päässeet ulkoilemaan erittäin liukkaan, jäisen ja märän pihan vuoksi, joten lapset haettiin kotiin poikkeuksellisesti sisältä.

Viikkoanalyysi

Palvelujärjestelmäosaaminen on osa varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamista ja kompetensseja (Talentia 2023). Varhaiskasvatuksen sosionomin tulee tuntee varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, lapsen ja perheiden hyvinvointia vahvistavat palvelut sekä toisaalta tunnistaa perheiden palveluiden tarpeet ja kyetä ohjaamaan perheitä tarvittavien palveluiden piiriin palvelujärjestelmässä. Näiden lisäksi varhaiskasvatuksen sosionomin tulisi nähdä varhaiskasvatus paitsi kasvatus- ja opetuspalveluna, myös osana lapsiperheiden ennaltaehkäisevää ja varhaisen tuen palveluverkkoa (SOAMK 2023). Arenen (2017, 10) sosionomiselvityksen mukaan sosionomin palvelujärjestelmäosaamiseen lukeutuu edellä mainittujen lisäksi varhaiskasvatuspalveluiden juridisen säädöspohjan tunteminen sekä monialainen verkostotyöskentely.

Arenen (2017, 14, 16) sosionomiselvityksessä todetaan, että nykypäivänä perheiden ja vanhemmuuden tukemisen sekä ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön merkitys varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt merkittävästi. Perheiden haasteet niin vanhemmuuteen, kasvatukseen kuin esimerkiksi vuorovaikutukseen ja mielenterveyteenkin liittyen ovat yleistyneet, mikä näyttäytyy varhaiskasvatuksen arjessa esimerkiksi lasten lisääntyneinä tuen tarpeina. Keskiössä mielestäni näihin tarpeisiin vastaamisessa on nimenomaan varhainen puuttuminen ja uskallus ottaa huoli puheeksi perheiden kanssa. Kun ongelmiin kyetään puuttumaan jo varhaisessa vaiheessa, voidaan ennaltaehkäistä ongelmien kasvamista suuremmiksi.

Kun varhaiskasvatuksessa herää tunne, ettei varhaiskasvatuksessa annettava tuki lapselle ja perheelle ole riittävää tai perhe muuten hyötyisi hyvinvointiaan vahvistaakseen jostakin lapsiperheiden palveluista, tulee varhaiskasvatuksen sosionomilla siis olla osaamista ohjata perhettä tarvittavien palveluiden piiriin. Järvenpään kaupungilla, jonka varhaiskasvatuksessa työskentelen, on esimerkiksi olemassa kaikille järvenpäläisille lapsiperheille suunnattu varhaisen tuen lapsiperheiden hyvinvoinninhjausta tarjoava Perhetalo Joutsikki, jonka perhekohtaisessa työssä korostuu nimenomaan varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevän työn näkökulma (Järvenpään kaupunki 2024). Perhetalo Joutsikki on siis Järvenpäässä yksi erittäin merkittävä varhaiskasvatuksen yhteistyökumppani, jonka palveluista jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisen Järvenpäässä olisi hyvä olla tietoisia. Omasta näkökulmastani varhaiskasvatuksen ja Perhetalo Joutsikin välisen yhteistyön kehittäminen voisi myös mahdollistaa esimerkiksi uusien toimintatapojen kehittämisen perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi entistä paremmin.

Toistaiseksi varsinainen palveluohjaus ei vielä kuitenkaan näyttäydä työssäni kovin vahvasti ehkä juuri siksi, että varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva on niin uusi ja hakee vielä käytännössä paikkaansa. Keskustelin tästä teemasta myös ryhmämme varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa, ja hänen mukaansa hänen tämänhetkisistä työtehtävistään juuri palveluohjaukseen liittyviä tehtäviä tulisi siirtää nimenomaan varhaiskasvatuksen sosionomin vastuulle.

Jos esimerkiksi perheelle kynnys palveluihin hakeutumiselle tuntuu liian suurelta, voisi varhaiskasvatuksen sosionomi niin sanotusti saattaen vaihtaen saattaa perheen palvelun piiriin. Toki tämänlaisten muutosten tekeminen vastuualueisiin ja työtehtäviin ottaa oman aikansa, ja toisaalta se vaatisi järjestelyjä myös varhaiskasvatuksen sosionomin irtaantumiseksi lapsiryhmästä.

Palvelujärjestelmäosaamisella on siis oma, merkittävä roolinsa varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamisessa ja kompetensseissa. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavan lainsäädännön ja normiston sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tunteminen on edellytys laadukkaana varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Lisäksi tänä päivänä varhaiskasvatuksessa korostuu entistä enemmän myös aiemmin mainittu ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö ja varhainen puuttuminen. Varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuus ja osaaminen ei kuitenkaan synny itsestään, vaan vaatii ymmärrystä elinikäisestä oppimisesta ja asiantuntijuuden rakentumisesta lisäkoulutautumisen mahdollistamisella läpi työuran.

12.10 Viikko 10: Tiimityön merkitys ja tiimin toimivuus

Viimeisen eli kymmenennen viikon aikana tarkoitukseni on syventyä varhaiskasvatuksen tiimityöhön. Tarkoitukseni on pohtia tiimityön merkitystä varhaiskasvatuksessa sekä tiimityön toimivuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Maanantai

Illokseni tänään meidän koko tämänhetkinen tiimimme oli hieman rikkonaisten viime viikkojen jälkeen paikalla ja olimme saaneet jaettua siis lapset normaaliin tapaan kolmeen pienryhmään. Tänään apunamme oli taas koko aamupäivän myös päiväkotimme varhaiserityisopettaja. Varhaiserityisopettajan läsnäolo on ensiarvoisen tärkeää ennen kaikkea ryhmämme lapsille, mutta koen, että opin häneltä viikoittain valtavan paljon myös itse. Koen, että nimenomaan erilaisten työskentelytapojen ja toimintamallien näkeminen tukee omaa ammatillista kasvua ja kehitystäni, kun etsin sitä minulle ominaisinta tapaa työskennellä. Varhaiserityisopettajalta olen saanut myös kullannarvoisia vinkkejä erilaisissa haastavissa tilanteissa toimimiseen. Ja tämä sama pätee myös koko omaan tiimiini; olen uudelle alalle siirryttyäni oppinut valtavasti aivan jokaiselta tiimimme jäseneltä, niin lastenhoitajilta kuin varhaiskasvatuksen opettajaltakin. Toisaalta pyrin myös itse tuomaan tiimiimme tuoreen varhaiskasvatuksen sosionomin näkökulmia ja osaamista. Jaettu asiantuntijuus ja jokaisen tiimin jäsenen ammatillisen osaamisen kunnioittaminen on mielestäni keskiössä toimivassa tiimityöskentelyssä.

Lounaan ja satuhetken jälkeen lapsilla oli iltapäivällä aikaa vapaalle leikille. Yhteistyössä tiimipariryhmämme kanssa molempien ryhmien halukkaat lapset pääsivät iltapäivällä myös jumppasaliin touhuamaan ja leikkimään. Päivän päätteeksi autoin kollegaani pukemaan lapset ulos, jonka jälkeen pääsinkin itse jo kotiin.

Tiistai

Tiimimme kaikki suunnitellut kasvattajat olivat tänään paikalla ja saimme näin ollen jaettua lapset normaaliin tapaan kolmeen pienryhmään. Kun työskentelee oman tiimin tuttujen kasvattajien kanssa, voi myös itse olla luottavaisempi päivän sujuvuuden suhteen ja työskentely on itsellekin näin ollen helpompaa.

Tähän liittyen pohdinkin tänä aamuna luottamuksen merkitystä tiimissä työskenneltäessä. Mielestäni tiimityön sujuvuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että jokainen tiimin jäsen voi luottaa muihin tiimin jäseniin ja siihen, että jokainen tiimin jäsen noudattaa esimerkiksi yhdessä sovittuja toimintamalleja ja ylipäänsä toimii yhteisesti sovittulla tavalla. Meillä on esimerkiksi tiimissämme sovittu hyvinkin tarkka päivän aikataulutusta ja runko, jonka mukaan kukin pienryhmä kulkee niin, etteivät pienryhmät kohtaa toisiaan aamupäivän aikana ennen kuin satuhetkelle siirryttäessä. Tämä rauhoittaa merkittävästi lapsia ja antaa jokaiselle, niin lapselle kuin kasvattajallekin, paremmin rauhan leikkiä ja toimia. Ja kun voi luottaa siihen, että kollega toimii sovittujen aikataulujen ja rungon mukaisesti, pystyy itse keskittymään täysin omaan työhön ja antamaan täyden huomion lapsille.

Keskiviikko

Menin tänään aamupäiväksi avuksi talomme 3-5-vuotiaiden ryhmään. En ollut aikaisemmin työskennellyt kyseisessä ryhmässä, joten oli kiva päästä tutustumaan uusiin lapsiin ja kyseisen ryhmän toimintatapoihin.

Tilanteissa, joissa siirtyy päiväksi työskentelemään toiseen ryhmään, siirtyy siis samalla päiväksi työskentelemään myös osana kyseisen ryhmän tiimiä. Tämänkaltaiset tilanteet vaativat muulta tiimiltä paitsi sopeutumista vaihtuviin tilanteisiin, myös avoimuutta ja luottamusta vierailevia työntekijöitä kohtaan. Toisaalta vierailevalta työntekijältä vaaditaan joustavuutta ja kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin ja kenties uusiin toimintatapoihin. Itse koen toisiin ryhmiin siirtymiset tärkeinä oppimistilanteina, joissa pääsen kehittämään omia yhteistyö- ja tiimityöskentelytaitojani.

Loppupäiväksi palasin takaisin omaan ryhmääni. Ryhmässämme oli tänään oman lelun päivä, eli lapset olivat saaneet tuoda yhden lelun kotoaan mukanaan päiväkotiin. Pienryhmissä lapset pääsivät sitten leikkimään omilla leluillaan. Koska lapsia oli koko päivän paikalla sen verran vähän, ehdin tänään hyvin pysähtymään lasten leikkeihin ja toisaalta myös lasten kanssa käytävien keskusteluiden äärelle. Ennen satuhetkeä teimme lapsille rentoutuksena pitsahierontaa, mikä tuntui olevan lähes jokaisen lapsen suosikki.

Torstai

Tänään meillä oli suunnitellusti jumppasalipäivä, jossa jatkoimme edellisellä salikerralla aloitettua pallonkäsittelyteemaa. Lapset pääsivät ensin pallottelemaan pareittain heitellen ja potkien palloa toinen toisilleen, jonka jälkeen harjoittelimme radalla pallon potkimista, kuljettamista, pomputtelua, koriin heittämistä sekä maaliin potkimista. Lapset olivat todella innoissaan ja oli ihana seurata, kuinka riemuissaan he olivat paitsi itse liikkumisesta, myös sen tuomista onnistumisista ja uusien taitojen oppimisesta. Salin päätteeksi teimme jälleen pitsarentoutuksen, tällä kertaa pareittain.

Lounaan jälkeen lapset siirtyivät satuhetkelle ja meidän tiimimme pääsi pitämään tämän viikon tiimipalaverin. Kävimme läpi paitsi ryhmän myös meidän tiimin jäsenten kuulumisia, jatkoimme lasten asioiden käsittelyä väliarviointien merkeissä sekä suunnittelimme seuraavaa viikkoa. Itse pidän viikoittaisissa tiimipalavereissa erittäin tärkeänä sitä, että ne antavat mahdollisuuden keskustella ja purkaa viikon aikana tapahtuneita tai muuten vaan mielen päällä olevia asioita rauhassa ja avoimesti. Arjen kiireessä aikaa kovin syvällisille keskusteluille ei juuri ole, joten tiimipalaverit ovat todella arvokkaita hetkiä tässä suhteessa ja tukevat työssä jaksamista ja omaa työhyvinvointia merkittävästi.

Viikkoanalyysi

Varhaiskasvatuksessa työskennellään tiimeissä, joissa työskentelee niin varhaiskasvatuksen opettajia, sosionomeja, lastenhoitajia kuin avustajiakin. Pelkkä työntekijöiden sijoittaminen työskentelemään samaan tiimiin ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita hyvää ja toimivaa tiimiä tai tiimityötä, vaan sen eteen on jokaisen tiimin työskenneltävä yhdessä. Ahonen (2023, 18) kirjoittaa, että toimiva tiimityö vaatii tiimin jäseniltä jatkuvaa työskentelyä tiimin toimivuuden kehittämiseksi. Myös Ranta (2021, 36) korostaa yhteisen sitoutumisen, työn sekä ajan merkitystä tiimin toimivuudelle. Hänen mukaansa on myös olennaista, että olemassa olevat rakenteet mahdollistavat tiimityön toimivuuden esimerkiksi tarjoamalla tiimin jäsenille mahdollisuuden yhteiselle keskustelulle niin toiminnan sisällöistä, tavoitteista kuin toimintaperiaatteistakin. Säännölliset tiimipalaverit ja johtajalta saatava tuki ovat esimerkkejä tiimityötä tukevista tekijöistä.

Myös omasta näkökulmastani säännöllisesti pidettävät tiimipalaverit ovat tiimin ja koko ryhmän toimivuuden kannalta olennaisia. Tiimipalaverit tarjoavat tiimille ajan ja paikan yhteiselle keskustelulle, suunnittelulle ja arvioinnille, jolle varhaiskasvatuksen paikoin hektisessä arjessa ei muuten aikaa juuri ole. Näin varmistetaan, että jokainen tiimin jäsen tietää, mitä tehdään, miksi tehdään ja miten tehdään, eli toisin sanoen varmistetaan se, että jokainen työskentelee samojen tavoitteiden suuntaisesti yhteisesti sovittujen toimintatapojen mukaan. Omalta kohdaltani tiimipalavereilla on merkittävä rooli myös esimerkiksi haastavien tilanteiden purkamisen näkökulmasta. Kun vaikeistakin tilanteista pääsee keskustelemaan avoimesti,

tiimiltä saatu apu ja tuki on avainasemassa tilanteista selviytymisessä ja siinä, etteivät asiat jää mieleen pyörimään, vaan ne saa käsiteltyä.

Itse tiimiltä tiimityön toimivuus puolestaan vaatii Ahosen (2023, 18) mukaan avointa ja positiivista vuorovaikutusta, dialogisuutta, johdonmukaista toimintaa sekä keskinäistä kiinnostusta, arvostusta ja luottamusta. Tiimin hyvinvointiin tulee myös jatkuvasti kiinnittää huomiota. Ranta (2021, 35) on tutkinut varhaiskasvatuksen tiimien hyvinvoinnin ja toimivuuden edistämistä kasvattajien näkökulmasta. Alla olevassa kuviossa on listattuna tekijöitä, jotka Rannan (2021) tutkimuksen mukaan edesauttavat tiimityön toimivuutta ja tiimin hyvinvointia.

kannustavuus	joustavuus	huumori	tasa-arvoisuus
avoimuus, keskusteleavuus	jokaisen osaamisen ja vahvuuksien hyödyntäminen	sallivuus, hyväksyvyys	kiireettömyys
positiivisuus	arvostus ja kunnioitus	innostuneisuus	rentous

Kuvio 2: Tiimityön toimivuutta ja tiimin hyvinvointia edistäviä tekijöitä

Kun pohdin toimivan tiimin merkitystä varhaiskasvatuksessa, nousee ensimmäisenä mieleeni sen vaikutus koko ryhmän ilmapiiriin. Kun tiimissä vallitsee avoin ja kannustava ilmapiiri, heijastuu se myös koko lapsiryhmään. Myös Ranta (2021, 32) kirjoittaa työntekijöiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta esimerkkinä lapsille. Kun työntekijät kunnioittavat ja arvostavat toinen toistansa omana ainutlaatuisena persoonanaan, myös lapset oppivat ja omaksuvat tämän. Ryhmän ilmapiirin lisäksi toimivalla tiimityöllä voidaan Rannan (2021, 32) mukaan vaikuttaa niin lapsilähtöisyyteen, motivaatioon kuin työssä jaksamiseenkin.

Varhaiskasvatuksessa tiimin toimivuudella on suora vaikutus lapsen myönteiseen kehitykseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (Ranta & Uusiautti 2022, 83). Itse koen, että tiimityön toimivuudella voidaan lasten myönteisen kehityksen ja hyvinvoinnin lisäksi luonnollisesti vaikuttaa myös työntekijöiden ammatilliseen kehittymiseen ja hyvinvointiin. Toimivassa tiimissä kasvattaja pääsee jatkuvasti kehittämään omia vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan, jotka ovat varhaiskasvatuksessa työskennellessä varsin keskeisiä ammatillisen osaamisen osa-

alueita. Toisaalta etenkin vasta valmistuvan varhaiskasvatuksen sosionomin näkökulmasta ajateltuna tiimityö tuo valtavasti mahdollisuuksia oppia jo kokeneemmilta tiimin jäseniltä ja kehittää näin omaa ammatillista osaamistaan. Tämä vaatii avointa ilmapiiriä, jossa autetaan ja tuetaan toinen toistaan.

Omassa tiimissäni lähtökohdat eivät ole olleet helpoimmat mahdolliset, sillä henkilökunnassa on ollut vaihtuvuutta vielä etenkin syksyllä. Olemme kuitenkin nykyisellä tiimin kokoonpanolla yhdessä kyenneet rakentamaan hyvin toimivan tiimin, jossa korostuu etenkin jokaisen tiimin jäsenen keskinäinen arvostus ja kunnioitus sekä avoin, kannustava ja myönteinen ilmapiiri. Itse pidän ensiarvoisen tärkeänä, että haastavistakin tilanteista kyetään keskustelemaan avoimesti ja rakentavasti. Itse koen myös nyt löytäneeni oman paikkani tiimissä, johon siis itsekin tulin uutena työntekijänä syksyllä. Aluksi olin ehkä hieman arka tuomaan omia ajatuksiani aktiivisesti esiin, mutta itseluottamuksen kasvaessa olen rohkaistunut ja oppinut luottamaan myös omaan osaamiseeni ja arvostamaan myös omia näkemyksiäni. Tässä tiimin kannustavalla ilmapiirillä on ollut suuri merkitys.

Parhaimmillaan tiimi on siis sekä ryhmän lasten että kasvattajien hyvinvointia vahvistava tekijä. Itsekin pidän tiimin voimaa merkittävänä; jokainen tiimin jäsen tuo tiimiin oman ammatillisen osaamisensa ja kokemuksensa, jolloin tiimin jäsenet tukevat ja täydentävät toinen toistaan. Hyvinvoiva tiimi on parhaimmillaan voimavara, josta hyötyvät paitsi jokainen tiimin jäsen, myös ennen kaikkea ryhmän lapset.

13 Pohdinta

Kymmenen viikon mittainen raportointijakso oli varsin antoisa ja mielenkiintoinen kokemus. Vaikka koen saaneeni koko opinnäytetyöprojektilta paljon, on sen työstämisessä kuitenkin ollut myös omat haasteensa, kuten esimerkiksi omat sairastelut, lasten sairastelut sekä työpaikalla ajoittain vallinnut hankala henkilöstötilanne. Onneksi minulla ei ollut niin kiireinen aikataulu opinnäytetyön valmistumisen suhteen, joten näiden haasteiden aiheuttama pieni raportointijakson viivästyminen ei varsinaisesti haitannut opinnäytetyöprojektin loppuun viemistä. Koen myös oman päättäväisyyden ja sinnikkyuden auttaneen raportoinnin läpiviennissä matkan varrella eteen tulleista haasteista huolimatta.

Opinnäytetyöprosessin aikana kiinnitin huomiota opinnäytetyön eettisyyteen ja luotettavuuteen. Tarkastelun kohteena autoetnografisessa tutkimuksessani oli oma työskentelyni ja omat kokemukseni varhaiskasvatuksen sosionomin työstä, mutta väistämättä tehty tutkimus liittyi myös varhaiskasvatussyksikön lapsiin sekä muihin työntekijöihin. Läpi koko opinnäytetyöprosessin huolehdin tutkimukseeni liittyvien muiden henkilöiden anonymiteetistä ja tunnistamattomuudesta. En myöskään tallentanut opinnäytetyöprosessin aikana minkäänlaisia henkilö- tai

tunnistetietoja. Päiväkirjaraportointia kirjoittaessani suhtauduin myös hyvin kriittisesti ja tarkasti siihen, mitä asioita ja minkälaisia tietoja voin päivittäiseen raportointiini kirjoittaa, jotta sekä lasten että muiden työntekijöiden yksityisyyden suoja ja tietosuoja säilyvät. Tutkimuksen luotettavuuteen liittyen huolehdin myös kirjoittamani tekstin totuudenmukaisuudesta.

Opinnäytetyöni tutkimusaineisto muodostui siis kirjoittamistani päiväkirjaraportoinneista sekä viikkoanalyysistä. Tutkimusaineistoa laadittaessa kiinnitin erityistä huomiota paitsi kriittisyyteen, myös huolellisuuteen ja tarkkuuteen. Opinnäytetyössä hyödynnettävän lähdeaineiston suhteen huomioin lähdekriittisyyden; hyödynsin vain ajantasaista ja luotettavaa lähdekirjallisuutta sekä tutkimustietoa. Lähdeviittaukset laadin Laurea-ammattikorkeakoulun lähdeviittausohjeiden mukaisesti. Tutkimuslupa opinnäytetyölle haettiin Järvenpään kaupungilta ja se myönnettiin ennen päiväkirjaraportoinnin aloitusta.

Olin asettanut opinnäytetyölleni tavoitteeksi oman ammatillisen osaamiseni vahvistamisen varhaiskasvatuksen sosionomin työssä sekä uuden ammatti-identiteetin omaksumisen sekä ammatillisen kasvun tukemisen. Omasta näkökulmastani juuri näihin tavoitteisiin kykenin päiväkirjamuotoisen opinnäytetyöni avulla vastaamaan valitsemalla päiväkirjaraportointiin teemoja liittyen varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan, hyödyntämällä teoretietoa ja peilaamalla teoriaa myös käytäntöön. Koen, että tarkastelemalla varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan liittyviä keskeisimpiä elementtejä niin teoriassa kuin käytännössäkin sain vahvistusta omalle ammatilliselle kasvulleni, osaamiselleni ja työskentelylleni. Päiväkirjaraportoinnin sekä viikoittaisten analyysien avulla kykenin myös jäsentämään itselleni lähtötilanteessa hie-man epäselvän tuntuista varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa, joka Järvenpäässä otettiin käyttöön syksyllä 2023.

Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva on siis Järvenpäässä uusi ja vasta käyttöön otettu, eikä yksikössä, jossa työskentelen, ole vielä ollut ennen minua yhtäkään kyseisellä tehtävänkuvalla työskentelevää kasvattajaa. Näin ollen käytännön perehdytys juuri kyseiseen tehtävään on ollut varsin vähäistä ja toisinaan minusta on tuntunut, ettei kaikilla kollegoillakaan oikein ole selkeää käsitystä siitä, mitä varhaiskasvatuksen sosionomi tarkalleen ottaen tekee. Tästä syystä olen kokenut tämän päiväkirjamuotoisen opinnäytetyön työstämisen erityisen antoisana, sillä se on tuonut itselleni ja toisaalta muullekin työyhteisölle vahvistusta ja selkeyttä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan ymmärtämiseksi osana varhaiskasvatuksen moniammatillista tiimiä.

Vaikka varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa on teoriassa avattu, on sen käytäntöön tuominen siis vielä varsin alkutekijöissä. Juuri tästä näkökulmasta koen päiväkirjamuotoisen opinnäytetyön olleen erityisen antoisaa; olen päässyt tarkastelemaan ja tuomaan varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan kannalta olennaisimpia teemoja ja vastuualueita myös

käytäntöön sekä peilaamaan näitä teorian tietoon saatavilla olevan ammattikirjallisuuden ja tutkimustiedon avulla. Toisin sanoen koen, että olen päiväkirjamuotoisen opinnäytetyöni kautta kyennyt tukemaan omaa ammatillista kasvuani nimenomaan varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa ajatellen sekä lisäämään merkittävästi itsevarmuuttani työssäni.

Kymmenen viikon päiväkirjaraportointijakso on hieman lyhyt aika täysin uuden työnkuvan omaksumista ja jalkauttamista ajatellen, mutta koen silti, että raportointijakson aikana kykenin syventämään käsitystäni ja ymmärrystäni varhaiskasvatuksen sosionomin työstä. Aloittaessani uudessa työssä olin ehkä hieman epävarma omasta osaamisestani ja toisaalta koin työnkuvan hieman epäselvänä. Koen kuitenkin raportointijakson aikana kyenneeni lisäämään paitsi itsevarmuutta ja itseuskoa omaan tekemiseeni ja työhöni, mikä on poistanut epävarmuutta. Sekä oman raportointityöskentelyni että myös muiden moniammatillisen työryhmän jäsenten kanssa käymieni keskusteluiden kautta käsitykseni myös varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta ja roolista ennen kaikkea lapsen ja hänen koko perheensä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukijana vahvistui. Varhaiskasvatuksen arjessa lapsiryhmässä tehtävän työn lisäksi varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista tarvitaan omasta näkökulmastani erityisesti lasten osallisuuden vahvistamisessa, tuen tarpeiden tunnistamisessa ja erilaisten tukitoimien suunnittelussa monialaisessa yhteistyössä sekä yhteistyössä perheiden kanssa sekä huoltajien kanssa tehtävässä kasvatusyhteistyössä ja etenkin vanhemmuuden tukemisessa.

Päiväkirjaraportointia tehdessäni huomasin, että osa raportointiin valitsemistani teemoista tuntui varhaiskasvatuksen jokapäiväisestä arjesta hieman irrallisemmilta kuin toiset, mikä ajoittain haastoi työskentelyäni. Tähän on omasta näkökulmastani vaikuttanut myös se, että olen ollut koko ajan erittäin vahvasti lapsiryhmässä kiinni, enkä juuri ole päässyt irtaantumaan ryhmästä esimerkiksi verkostopalavereihin tai talon sisäisiin palavereihin lukuun ottamatta oman tiimimme viikoittaisia tiimipalavereja. Koen, että osaltaan tähän vaikuttaa se, ettei varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva ja vastualueet ole tiimeissä vielä kovin selkeitä. Toisaalta myös käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat siihen, kenen lapsiryhmästä on mahdollista irrottautua. On kuitenkin selvää, ettei varhaiskasvatuksen sosionomin ole mahdollista päästä täysin mukaan esimerkiksi monialaiseen verkostotyöhön, jos siihen mukaan pääsyä ei mahdollisteta. Kun varhaiskasvatuksen sosionomeja toivottavasti lähitulevaisuudessa saadaan lisää työskentelemään järvenpääläisiin varhaiskasvatusyksiköihin, mahdollistuu myös työnkuvan kehittäminen ja eteenpäin vieminen laajemmalla verkostolla. Tulevaisuudessa olisi sikin mielenkiintoista selvittää, minkälaiseksi kokonaisuudeksi varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva käytännössä Järvenpäässä muodostuu ja onko työnkuvassa kenties kaupunkikohtaisia eroja.

Opinnäytetyön toimeksiantajalle opinnäytetyö tarjosi varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan sanoittamisen ja avaamisen lisäksi uusia näkökulmia ja ajatuksia toiminnan ja palvelun kehittämiseksi erityisesti lasten ja heidän huoltajiensa osallisuuden vahvistamiseen sekä

perheiden hyvinvoinnin lisäämiseen liittyen. Oman työn jokapäiväinen raportointi auttoi havaitsemaan ja nostamaan esiin jokapäiväisiin arjen tilanteisiin liittyviä haasteita, joita ei varhaiskasvatuksen paikoin hektisessä arjessa muutoin välttämättä niin helposti olisi havainnut. Esimerkiksi päiväkirjaraportoinnissa esiin nostamani kehitysehdotus koskien huoltajien osallisuuden vahvistamista ja toisaalta samalla perheiden liikunnan lisäämistä päiväkodin tarjoamalla perheiden yhteisellä liikuntasalivuorolla on mahdollisesti tulevaisuudessa toteutumassa.

Kaiken kaikkiaan koen, että opinnäytetyöstäni on siis hyötyä paitsi itselleni ja opinnäytetyöni toimeksiantajalle, myös muille varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin valmistuville ammatillisen kasvun tueksi, sekä varhaiskasvatuksen tiimeille avaamaan ja jäsentämään varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa ja ammatillista osaamista. Koska varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva on edelleen rakentumisvaiheessa eikä kokemukseräistä tietoa vielä toistaiseksi kovin paljon ole saatavilla, on työnkuvaa ja vastuualueita tärkeää sanoittaa ja tuoda näkyväksi tiimeihin. Kun työnkuva ja vastuualueet ovat selkeät, hyötyy tiimi parhaiten jokaisen työntekijän yksilöllisestä ammatillisesta osaamisesta ja toisaalta jokainen työntekijä pääsee myös työskentelemään omia yksilöllisiä vahvuuksiaan ja ammatillista osaamistaan hyödyntäen.

Lähteet

Ahonen, L. 2023. Tiimin voima varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 12.10.2023. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Arene 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Viitattu 3.2.2024. https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428

Heiskanen, N., Pyökkimies, M. & Syrjämäki, M. 2022. Lapsen tuen prosessi ja pedagoginen jatkumo. Teoksessa: Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.) 2022. Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.painos. Helsinki: Tammi.

Holmikari, J. & Kanervo, R. 2022. Laurea Journal. Varhaiskasvatuksen sosionomi lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukijana. Viitattu 15.10.2023. <https://journal.laurea.fi/varhaiskasvatuksen-sosionomi-lasten-ja-perheiden-hyvinvoinnin-tukijana/#9dcb3cd0>

Järvenpään kaupunki 2023a. Järvenpää panostaa varhaiskasvatuksen veto- ja pitovoimaan palkkausta ja työolosuhteita kehittämällä. Viitattu 1.10.2023. <https://www.jarvenpaa.fi/a/jarvenpaa-panostaa-varhaiskasvatuksen-veto-ja-pitovoimaan-palkkausta-ja-tyoolosuhteita-kehittamalla>

Järvenpään kaupunki 2024. Perhetalo Joutsikki - Avoin kohtaamispaikka ja tukea lapsiperheille. Viitattu 3.2.2024. <https://www.jarvenpaa.fi/hyvinvointi-ja-terveys/lapset-ja-nuoret/perhetalo-joutsikki-avoin-kohtaamispaikka-ja-tukea-lapsiperheille>

Kangas, J., Lastikka, A-L. & Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. 1. painos. Helsinki: Otava.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Viitattu 9.12.2023. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Koivula, M. & Eerola-Pennanen, P. 2022. Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys. Teoksessa: Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2022. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Laaksonen, V. 2022. Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laurea 2023. Päiväkirjamuotoinen opinnäytetyö eli PONT. Viitattu 12.10.2023. <https://www.laurea.fi/koulutus/pedagogisia-innovaatioita/paivakirjamuotoinen-opinnaytetyo/>

Neitola, M. & Koivula, M. 2020. Lasten sosioemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 9.12.2023. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73714/1/lastensosiaalisenemotionaalinenoppiminen.pdf>

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Opetushallitus 2023a. Mitä on varhaiskasvatus? Viitattu 4.11.2023.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Opetushallitus 2023b. Lasten osallisuus. Viitattu 4.11.2023. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lasten-osallisuus>

Opetushallitus 2023c. Mitä lapsen tuki varhaiskasvatuksessa on? Viitattu 4.11.2023.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 1.10.2023.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Prokkola, L. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomit osallisuuden toimintakulttuurin rakentajina. Viitattu 3.12.2023. <https://dialogi.diak.fi/2021/10/06/varhaiskasvatuksen-sosionomit-osallisuuden-toimintakulttuurin-rakentajina/>

Ranta, S. 2021. Kasvun juuret. Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia? Jyväskylä: PS-kustannus.

Ranta, S. & Uusiautti, S. 2022. Toimiva tiimityö onnistuneen varhaiskasvatuksen perustana. Viitattu 17.2.2024. <https://journal.fi/kasvatus/article/view/113950/67821>

Rantala, A. & Uotinen, S. 2019. Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys. Teoksessa: Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) 2019. Varhaiserityiskasvatus. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rintakorpi, K., Holmikari, J., Jalasmäki, H. & Kukkonen, S. 2023. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja työnkuva. Teoksessa: Rintakorpi, K., Holmikari, J., Jalasmäki, H. & Kukkonen, S. (toim.) 2023. Ammattina varhaiskasvatuksen sosionomi. Viitattu 3.12.2023.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/792700/Laurea%20Julkaisut%202024.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Hyvä tutkimuskäytäntö. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 12.10.2023. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sevón, E., Hautala, P., Hautakangas, M., Ranta, M., Merjovaara, O., Mustola, M. & Alasuutari M. Lasten osallisuuden jännitteet varhaiskasvatuksessa. Viitattu 25.11.2023.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/74499/Sevon-Hautala-Hautakangas-Ranta-Merjovaara-Mustola-Alasuutari.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

SOAMK 2023. Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit. Viitattu 3.2.2024.
<https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/12/Varhaiskasvatuksen-sosionomikompetenssit-2023.pdf>

Talentia 2023. Varhaiskasvatuksen sosionomi. Viitattu 15.10.2023. <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Osallisuuden edistäminen. Viitattu 4.11.2023. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Viitattu 4.11.2023. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Tienari, J. & Kiriakos, C. 2020. Autoetnografia. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2022. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa: Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2022. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Vanhempainliitto 2023. Varhaiskasvatus. Vanhempain osallisuus. Viitattu 4.11.2023. <https://vanhempainliitto.fi/vanhempainliiton-toiminta/varhaiskasvatus/vanhempain-osallisuus/>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Weckström, E. 2021. Tutkittua varhaiskasvatuksesta. Osallisuuden toimintakulttuuri antaa tilaa lasten kerronnalle ja aloitteille. Viitattu 1.12.2023. <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2021/04/30/osallisuuden-toimintakulttuuri-antaa-tilaa-lasten-kerronnalle-ja-aloitteille/>

Äikäs, A., Syrjämäki, M. & Pesonen, H. 2022. Lapsen tukeen liittyvä yhteistyö ja vaativa monialainen tuki. Teoksessa: Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.) 2022. Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Julkaisemattomat lähteet

Järvenpään kaupunki 2023b. Tehtäväkuvauslomake. Varhaiskasvatuksen sosionomi.

Kuviot

Kuvio 1: Osallisuuden vahvistamisen elementtejä	35
Kuvio 2: Tiimityön toimivuutta ja tiimin hyvinvointia edistäviä tekijöitä	63